

**TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ
TUTUMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ:
SAFRANBOLU ÖRNEĞİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ**

Kübra ERŞAHİN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN**

**TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR
DESTİNASYON YÖNETİMİ TUTUMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ:
SAFRANBOLU ÖRNEĞİ**

Kübra ERŞAHİN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Haziran 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION	12
KISALTMALAR	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	15
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ.....	16
EVREN VE ÖRNEKLEM	16
SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	18
GİRİŞ	20
1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM	22
1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı.....	22
1.2. Sürdürülebilir Kalkınma	23
1.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları.....	26
1.3.1. Çevresel Boyut	26
1.3.2. Sosyal Boyut.....	27
1.3.3. Ekonomik Boyut	28
1.4. Sürdürülebilir Turizm	29
1.4.1. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi	31

1.4.2. Sürdürülebilir Turizm Amaç ve İlkeleri	33
2. DESTİNASYON YÖNETİMİ	35
2.1. Destinasyon Kavramı	35
2.2. Destinasyon Özellikleri.....	36
2.3. Destinasyon Taşıma Kapasitesi	38
2.4. Destinasyonda Taşıma Kapasitesi Türleri	40
2.4.1. Fiziksel Taşıma Kapasitesi.....	40
2.4.2. Sosyal Taşıma Kapasitesi.....	41
2.4.3. Çevresel (Ekolojik) Taşıma Kapasitesi.....	42
2.4.4. Ekonomik Taşıma Kapasitesi.....	43
2.4.5. Psikolojik (Algısal) Taşıma Kapasitesi	44
2.5. Destinasyon Yönetimi ve Fonksiyonları	44
3. SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ.....	50
3.1. Sürdürülebilir Destinasyon.....	50
3.2. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi.....	51
3.3. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Paydaşlar	52
3.3.1. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Turizm Endüstrisi	54
3.3.2. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Toplum	55
3.3.3. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Ziyaretçiler	56
3.3.4. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Yönetimler	57
3.3.5. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları. 57	
4. TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM DESTİNASYON TUTUMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	59
4.1. Verilerin Analizi	59
4.2. Araştırmanın Bulguları.....	59
4.2.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular	59
4.2.2. Ölçeklerin Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Faktör Analizleri	61
4.2.3. Tutuma İlişkin Tanımlayıcı Bulgular	64
4.2.4. Yönetmel, Sosyo-Ekonomik ve Çevresel Sürdürülebilirliğe İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	68
4.2.5. Cinsiyet, Okul, Yaş, Sınıf, Bölüm ve Aylık Harcama Durumlarına İlişkin Farklılık Testleri	70

4.2.6. Tutumun Yönetmel, Sosyo-Ekonomik ve Çevresel Sürdürülebilirlik Etkisine Yönelik Bulgular.....	77
SONUÇ	82
KAYNAKÇA.....	86
TABLÖLAR LİSTESİ	93
ŞEKİLLER LİSTESİ	95
EKLER	96
Ek 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu	96
Ek 2: Mustafa Doğan'dan Alınan "Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi" Ölçeği İzin Yazısı	100
Ek 3: Kurul Kararı	101
ÖZGEÇMİŞ	102

TEZ ONAY SAYFASI

Kübra ERŞAHİN tarafından hazırlanan “TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN SÜRDÜRLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ TUTUMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN

.....

Tez Danışmanı, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 21/06/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN (KBÜ)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Samet GÖKKAYA (KBÜ)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOĞLU (KÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Kübra ERŞAHİN

İmza :

ÖNSÖZ

Sürdürülebilirliğin her açıdan önem kazandığı şu dönemde geleceğin umudu gençlerin sürdürülebilir turizm destinasyonu hakkında ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını öğrenmek için yola çıktığımız bu çalışmada Safranbolu örneği üzerinden turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşlerini ve bilgi düzeyleri incelenmektedir.

Ders dönemi ve tez aşaması boyunca tüm bilgi birikimini paylaşan, değerli bilgi ve deneyimleriyle çalışmanın her aşamasında bana öncülük eden kendisiyle çalışmaktan her zaman onur duyduğum değerli hocam ve tez danışmanım sayın Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN'e,

Anket çalışması sırasında yardımlarını esirgemediği için değerli hocam sayın Öğr. Gör. Adnan ÇETİNKAYA'ya, ve tez jüri üyelerim olan sayın Dr. Öğr. Üyesi Samet GÖKKAYA ve Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOĞLU hocalarıma,

Üniversite hayatım boyunca eğitimde ilerlemem konusunda beni cesaretlendiren tecrübelerini ve yardımlarını esirgemeyen sayın Prof. Dr. Taşkın DENİZ'e,

Son olarak eğitim hayatım boyunca maddi manevi her konuda desteklerini esirgemeyen, bu uzun serüvende arkamda değil de benimle birlikte bu yolda yürüyen ve her zaman yanımda olacaklarını bildiğim canım aileme,

Teşekkürlerimle...

ÖZ

Sürdürülebilirlik kavramının tüm dünyada gelişmesiyle beraber insanlığın da ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bu sebeple insanlarda sürdürülebilirliği sağlama açısından neyi ne şekilde yaparsak devamlılığı sağlayabiliriz olgusu oluşmaya başlamıştır. Birçok açıdan önem kazanan sürdürülebilirlik olgusu turizm açısından da önemli bir etmen haline gelmiştir. Turizmin kitlesel hale gelmesiyle destinasyonlar diğer turizm bölgelerinden kendilerinin ayırt edici özelliklerini ve ziyaretçileri bölgeye nasıl çekebiliriz düşüncesi ile destinasyonların sürdürülebilirlik algısının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Sürdürülebilirlik ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olarak üç temel başlıkta toplanmaktadır. Turizmin çevreye vermiş olduğu hasarı minimum seviyeye indirmeyi, bölge sakinlerinin kültürel özelliğinin korunmasını ve uzun vadede ekonomik kalkınma sağlamayı hedefleyen bu olgu, gelecek kuşaklara tarihi, doğal kaynakları aktarmayı sağlamaktır.

Bu çalışmanın amacı ise, turizm eğitimi alan ve gelecekte turizmin belli alanlarında çalışma potansiyeli olan öğrencilerin tarihi ve kültürel çekiciliği olan Safranbolu üzerinden sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu görüşlerin belirlenmesi için Karabük Üniversitesi bünyesindeki Safranbolu Turizm Fakültesi ve Safranbolu Şefik Dizdar Meslek Yüksekokul' unda öğrenim gören turizm öğrencileri ile bir anket çalışması yapılmıştır. İki okulun öğrenci işlerinden alınan bilgi doğrultusunda lisans düzeyinde 858 öğrenci ve ön lisans düzeyinde 425 öğrenci olmak üzere toplamda 1283 öğrencinin olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen bu evrenden 356 örneklem sayısına ulaşılmış ancak ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin tamamının aktif olmaması sebebiyle belirlenen 356 öğrenci yerine eğitime aktif devam eden toplam 262 öğrenci ile iletişime geçilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, anket uygulaması yapılan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumları üzerinde, faktör analizi sonucunda elde edilen bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre boyutlarının etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen sonuçların öğrencilerin cinsiyeti, okulu ve öğrenim gördüğü bölüm statüsüne göre farklılık gösterdiğine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik; Sürdürülebilir Destinasyon; Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi.

ABSTRACT

With the development of the concept of sustainability all over the world, it has also managed to attract the attention of humanity. For this reason, the phenomenon of how we can ensure continuity in terms of ensuring sustainability in humans has begun to emerge. The concept of sustainability, which has gained importance in many respects, has also become an important factor in terms of tourism. With the mass tourism, destinations have played an important role in the emergence of the sustainability perception of destinations with the idea of how to attract visitors to the region and their distinctive features from other tourism regions. Sustainability is gathered under three main headings as economic, environmental and socio-cultural. This phenomenon, which aims to minimize the damage caused by tourism to the environment, to protect the cultural characteristics of the residents and to provide long-term economic development, is to transfer historical and natural resources to future generations.

The purpose of this study is to determine the opinions of students who have tourism education and who have the potential to work in certain areas of tourism in the future, on sustainable destination management attitudes through Safranbolu, which is a historical and cultural attraction. In order to determine these views, a survey was conducted with tourism students studying at Safranbolu Tourism Faculty and Safranbolu Şefik Dizdar Vocational School within Karabük University. In line with the information obtained from the student affairs of the two schools, it was determined that there were a total of 1283 students, 858 students at the undergraduate level and 425 students at the associate degree level. The sample number of 356 was reached from this determined population, but since not all of the students studying at the associate degree level were active, a total of 262 students were contacted instead of the 356 students who were active. According to the findings obtained in the research, it was determined that the regional economy, historical and cultural environment dimensions obtained as a result of factor analysis were effective on the sustainable destination management attitudes of the students who were surveyed. In addition, it has been found that the results obtained differ according to the gender of the students, the school and the status of the department they are studying.

Keywords: Sustainability; Sustainable Destination; Sustainable Destination Management.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Tutumlarına Yönelik Görüşleri: Safranbolu Örneği
Tezin Yazarı	Kübra ERŞAHİN
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	21/06/2023
Tezin Alanı	Turizm İşletmeciliği
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	102
Anahtar Kelimeler	Sürdürülebilirlik; Sürdürülebilir Destinasyon; Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Views of Tourism Education Students on Sustainable Destination Management Attitudes: Safranbolu Example
Author of the Thesis	Kübra ERŞAHİN
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Fatih TÜRKMEN
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	21/06/2023
Field of the Thesis	Department of Tourism
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	102
Keywords	Sustainability; Sustainable Destination; Sustainable Destination Management

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
WCED	: Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNCED	: Çevre Kalkınma Konferansı
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
SKA	: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
BKH	: Binyıllık Kalkınma Hedefleri
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Doğal kaynakların korunması bu kaynakların gelecek nesillere aktarılması, kültürel değerlere saygı gösterilmesi, insanların çevreye vermiş oldukları zararın minimum düzeyde tutulması ve uzun vadede ekonomik fayda sağlamak sürdürülebilir turizmin temel amacı olmakla beraber turizm sektörünün geleceği içinde önemli bir etmendir. Sürdürülebilirliğin devamı için destinasyon bölgelerindeki yönetimin rolü de oldukça önem arz etmektedir. Ziyaretçilerin istek ve beklentilerinin belirlenip beklentinin üzerinde hizmet sunulması destinasyon yönetiminin görevleri arasında yer almakla beraber bu hizmetlerin yerine getirilmesinin karşılığı olarak destinasyonu diğer rakiplerinden ayırt etme avantajı sağlayacaktır. Sürdürülebilirlik değerlerini eğitim sürecinin her evresinde karşımıza çıkmakta ve günlük yaşantıya entegre edilmeye çalışılmaktadır. Yüksek öğrenim kurumlarında verilen derslerin ise algılama şekilleri ve hayata geçirmesi konusunda öğrencilerin tutumları da oldukça önemlidir.

Bu düşünceden yola çıkarak bu çalışmada turizm eğitimi alan öğrencilerin aldıkları eğitim doğrultusunda sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşleri konu edinilmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Turizmin ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süre zarfında doğaya ve çevreye verilen tahribatların insanlar tarafından gözle görülür hale gelmesiyle sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmış ve sürdürülebilirlik adına çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Turizmde kültürel bütünlüğün, çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel değerlerin gerekliliğinin sağlanması da sürdürülebilirliğin önemli etmenleri arasındadır.

Her turizm destinasyonunun kendine özgü yönetim anlayışı vardır. Turizm olgusu birçok aktör ve paydaşların iç içe çalışması ve yönetilmesiyle iyi yerlere gelmesi sağlanır. Destinasyonların sürdürülebilir turizm politika ve hedefleri gerçekleştirmesi sürdürülebilir turizm açısından oldukça önemlidir. Destinasyonlar için oluşturulan planlama, örgütleme, yürütme ve koordinasyon fonksiyonlarına yönetimin ve destinasyon paydaşlarının katılımı sağlanmalıdır.

Gelecekte turizm sektörünün bir parçası olacak turizm eğitimi almış öğrencilerin aldıkları eğitim doğrultusunda sürdürülebilirliği devam ettirmeleri bir nebze de olsa onların elindedir. Bu doğrultuda araştırmanın temel amacını turizm eğitimi alan öğrencilerin aldıkları eğitim doğrultusunda doğal ve tarihi kaynakların sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir şekilde yönetimi tutumlarına yönelik görüşlerine ve bilgi düzeylerine Karabük ili Safranbolu ilçesi örneği üzerinden başvurulmuştur.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket çalışması yapılmıştır. Anket temel olarak beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde örneklem grubuna dahil olan ve anket çalışmasına katılım gösteren öğrencilerin demografik özellikleri (öğrenim gördükleri okul, cinsiyet, yaş, sınıf, okudukları bölüm ve aylık harcama durumları) gibi bilgileri tespit etmeye yönelik ifadeler yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise öğrencilerin tutumlarını ölçmeye yönelik ölçeğe ait 27 ifadeden oluşan bölüme yer verilmiştir. Bu ölçek Doğan'ın (2014) oluşturduğu 27 ifadeli tutum ve algı ölçeğidir. Çalışmanın üç, dört ve beşinci bölümlerin de ise yine Doğan'ın (2014) oluşturduğu sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve sürdürülebilir turizm ölçeklerinden yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde yer alan sürdürülebilir destinasyon yönetimi ölçeği 10 ifadeden oluşmaktadır. Dördüncü bölümde yer alan sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ölçeği 12 ifadeden ve son bölüm olan çevresel sürdürülebilirlik ölçeği ise 12 ifaden oluşmaktadır. Bahsi geçen ölçeklerin araştırmada kullanılması adına Doğan ile iletişime geçilerek ekler kısmında görüleceği üzere gerekli izinle alınmıştır. Çalışmada tutum ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi, sürdürülebilir turizme yönelik ölçeklerdeki her bir ifade beşli likert tipi derecelendirmeye belirtilmiş ve bu ifadelerle ilişkin öğrencilerin görüşleri; “Hiç Katılmıyorum=1”, “Az Katılıyorum=2”, Orta Düzeyde Katılıyorum=3”, “Çok Katılıyorum=4” ve “Tamamen Katılıyorum=5” olacak şekilde puanlanmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ

Araştırma turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşlerini incelemeye yöneliktir. Tutum araştırmanın bağımsız değişkenini oluştururken yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ise bağımlı değişkenini oluşturmaktadır. Faktör boyutlarının belirlenmesi amacıyla tutum üzerinde yapılan faktör analizi neticesinde üç adet faktör ortaya çıkmıştır. Bu analizler neticesinde ortaya çıkan tutumların yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik görüşlerine yönelik model ve hipotezler aşağıda belirtilmektedir.

Araştırmanın bulgular bölümünde daha ayrıntılı şekilde yer alan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan tutuma yönelik üç faktörün yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin görüşlerini tespit etmeye yönelik literatüre de dayanarak oluşturulan hipotezler;

H₁: Öğrencilerin turizmde tutumları ile sürdürülebilir turizm/destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Temel hipotezi kapsamında alt hipotezlere de yer verilmiştir. Bunlar:

H₁₋₁: Öğrencilerin turizmde tutumları ile sürdürülebilir turizm/destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı bir etki vardır.

H₁₋₂: Öğrencilerin demografik özellikleri ile turizmde tutum ve sürdürülebilir turizm/destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın ana kümesini Karabük üniversitesi bünyesindeki Safranbolu Turizm Fakültesi ve Safranbolu Şefik Dizdar Meslek Yüksek Okulunda öğrenim gören 1,2,3 ve 4. sınıf turizm öğrencileri oluşturmaktadır. Karabük üniversitesinde turizm eğitimi veren bölümlerin Safranbolu ilçesinde olmasından dolayı, ilaveten bütçe ve zaman kısıtlamaların dolayı Karabük ili Safranbolu ilçesi araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi konusunda turizm eğitimi alan öğrencilerin bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik çok sayıda araştırmanın olmaması yanında turizm eğitimi alan öğrencilerin daha fazla olduğu düşünüldüğünden lisans ve ön lisans öğrencileri ile araştırmaya bir sınırlılık getirilmiştir.

Karabük üniversitesi Safranbolu Turizm Fakültesi ve Şefik Dizdar Meslek Yüksek Okulu öğrenci işlerinden alınan bilgiye göre lisans düzeyinde öğrenim gören 858 öğrenci ve ön lisans düzeyinde 425 öğrenci olmak üzere toplamda 1283 öğrencinin olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen bu evrenden örneklem sayısı belirlenirken de Ryan'ın (1995) geliştirdiği formül kullanılmıştır. Bu formül şu şekildedir:

$$n = \frac{NPq}{\frac{(N-1)B^2 + Pq}{Z^2}}$$

Formüldeki sembollerin anlamları şu şekildedir:

n= Örneklem sayısını

N= Araştırmaya konu olan topluluğu

P= Topluluk oranını veya tahminini

q= 1-P'yi

B= Katlanılabilir hata oranını

Z= İstenilen güven aralığını ifade etmektedir.

Buna göre;

N= 1283 öğrenci

P= 0,5

q= 0,5

B= 0.05

Z= 1,96

$$n = \frac{1283 (0,5)(0,5)}{\frac{(1283-1)(0,05)^2 + (0,5)(0,5)}{(1,96)^2}}$$

n= 356 öğrenci

Örneklem sayısını belirleme esnasında araştırmacı tarafından verilmesi gereken bazı kararlar vardır (Türkmen, 2013). Araştırma konusu bünyesinde daha önce benzer

bir çalışma yapılmamışsa topluluk oranını ifade eden p değeri 0,5 olarak belirlenir. Katlanılabilir hata oranının %3-5 arasında belirlenmesi uygundur. Bu değer %3'e yaklaştıkça örneklem sayısı ve neticesinde araştırmanın güvenilirliği artmaktadır. %5'e yaklaştıkça örneklem sayısı azalış göstermektedir. Bu araştırmadaki sınırlılıklar göz önünde bulundurulduğunda katlanılabilir hata oranı %5 olarak belirlenmiştir. Araştırmalarda bir diğer önemli etmeden biri olan güvenilirlik aralığı ise güven aralığı artı eksi %2,5 olmak suretiyle %95'dir. Bu bağlamda, bu çalışmada da bu değer 1,96 olarak belirlenmiştir. Hesaplamalar sonucunda çıkan örneklem büyüklüğü 356 öğrenci olarak hesaplanmıştır. Fakat zaman, maliyet kısıtlamalarına ek öğrenci işlerinden ve saha çalışmalarından çıkan sonuca göre ön lisans düzeyinde öğrenim gören 425 öğrencinin tamamının aktif olmaması sebebiyle belirlenen 356 öğrenci yerine eğitime aktif devam eden toplam 262 öğrenci ile iletişime geçilmiştir. Anket verileri 16.11.2022-23.12.2022 tarihleri aralığında toplanmıştır.

SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırmanın sınırları şu şekilde sıralanabilir:

- Sürdürülebilirlik ve turizm hakkında almış oldukları turizm eğitimi göz önünde bulundurularak araştırma Karabük üniversitesinde turizm eğitimi alan lisans ve ön lisans öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.
- Üniversite bünyesinde turizm eğitimlerinin Safranbolu'da veriliyor olması yanında zaman ve ekonomik yeterlilikler göz önünde bulundurularak araştırma alanı Safranbolu olarak belirlenmiştir.
- Anket çalışması sırasında aktif olmayan öğrencilerin sayısının fazla olması veya bazı anket formlarının analiz programına dahil edilemeyecek kadar eksik/hatalı veriler içermesi sebebiyle öğrenim gören ve katılım gösteren öğrenciler ile sınırlı kalmıştır.
- Anket formunda yer alan ifadeler kısa ve anlaşılır olacak şekilde belirlenmiş olup geri dönüş oranının yükseltilip araştırmanın güvenilirliğini artırmak amaçlanmıştır.
- Araştırmada yalnızca turizm eğitimi alan öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın güvenilirliğinin yükselebileceği düşünülmüştür.

- Ankette verilen cevapların samimiyetle cevaplandırılmamış olma ihtimali dolayısı ile tutumları konusunda sınır oluşturmaktadır.

GİRİŞ

Bir ülkenin hatta bir bölgenin kalkınması ve gelişmesi bölgedeki kaynakların verimli şekilde kullanılmasına ve kullanım esnasında da gelecek kuşaklara bu kaynakların korunarak aktarılmasını sağlayabilmesine bağlıdır (Sarıışık ve Genç, 2017). Çevreye verilen zararın artması, sosyal eşitsizlikteki artış ve ekonomik açıdan oluşan olumsuzlukların göze çarpmasıyla beraber, sürdürülebilirlik kavramı önem kazanan ve üzerinde durulması gereken bir kavram olmaya başlamıştır. Bu kavramın temelini, doğal ve kültürel kaynakların varlığını sürdürmesi ve dayanıklılığını koruması adına turizm sektörü açısından oldukça önemli bir konu olduğu bilinmektedir (Çalışkan, 2011; Acuner, 2015). Tüketicilerin bilinçlenmesi ve ne istediklerini bilmeleri ile beraber destinasyon seçiminde de karşılarında sürdürülebilirliğe önem veren, bu kapsamda çalışmalarda bulunan destinasyonları tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Bu durum destinasyonların birbirleri ile sürdürülebilir bir rekabet ortamı oluşturmaktadır.

Dünyada ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler sanayileşme ve kentleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerle beraber doğal kaynakların hızla tüketilmiş, doğal ve kültürel çevreye onarılamaz zararların verildiği görülmüştür (Sarkım, 2007). Gözle görülür hale gelen bu zararları önlemek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla 1980'lerde sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya atılmış ve gerekli çalışmalara başlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının tanır hale gelmesi ile beraber 1987 yılında BM tarafından Çevre Kalkınma Komisyonu kurulmuş ve "Ortak Geleceğimiz" adlı bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda doğal kaynakların eşit kullanımı ve gelecek nesillere aktarımını ifade edilmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise sürdürülebilir kalkınma adına çalışmalara halen devam edilmektedir. 2016 yılında imzalanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları anlaşması ile devamlılığını sürdürmektedir.

Sürdürülebilirliğin turizmle ilgili boyutu, turizmin devamlılığının sağlanması, turizm sebebiyle ortaya çıkan sorunların en aza indirilmesi ve gelecek nesiller adına hali hazırda bulunan kaynakların eşit oranda kullanımının sağlanmasına yönelik gelişim göstermiştir. Turizm bölgelerinde ziyaretçilerin, bölge sakinlerinin ve diğer tüm paydaşların birleşimiyle bugünün ve geleceğin ortak çıkarları doğrultusunda gelişmesi, sürdürülebilir bir destinasyon yönetimini ortaya çıkarmaktadır (Doğan, 2014). Doğal güzelliklerin bir daha yerine konulamayacağı düşüncesiyle her bir destinasyonun kendine has özelliği doğrultusunda bir yönetim anlayışı belirlemeli ve planlar

geliştirmelidir. Sürdürülebilir destinasyon yönetimi ilkelerine uyum sağlayan destinasyonlar birçok açıdan gelişim gösterip devamlılık açısından rakiplerine oranla bir adım önde olacaktırlar.

Bu araştırma ile turizmin çeşitli bölümlerinde yer alacak turizm öğrencilerinin aldıkları eğitim doğrultusunda sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Dört bölümden oluşan bu çalışmada birinci bölümde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarına yönelik temel bilgilere ve gelişim sürecine ayrıca literatürde genel kabul görmüş sürdürülebilirlik boyutlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde de destinasyon ve destinasyon yönetimi ile ilgili temel bilgiler ve destinasyon taşıma kapasitesi türlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve destinasyonun daha iyi yerlere gelebilmesi adına yönetimde yer alması gereken paydaşlara yönelik bilgilere yer verilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde ise bir destinasyon bölgesi olan Karabük ili Safranbolu ilçesi örneği üzerinden sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik turizm eğitimi alan öğrencilerin görüşlerini ele alan bir alan araştırmasının sonuçlarına yer verilmiştir.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Bu bölümde sürdürülebilirlik kavramından, sürdürülebilir kalkınma ve tarihsel gelişiminden daha sonra sürdürülebilirliğin boyutları olan çevresel, ekonomik ve sosyal boyut kavramlarına en son ise sürdürülebilir turizm konularına değinilecektir.

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

İnsanlığın var oluşuyla birlikte süre gelen hızlı nüfus artışı, onu takip eden kentleşme ve sanayileşmedeki artış sebebiyle doğal kaynakların hor kullanımı da bazı çevre sorunlarını beraberinde getirmektedir. Küresel ısınma, iklim değişikliği, flora ve faunanın zarar görmesi vb. birçok çevresel sorun doğal kaynakların yok olmasına kadar gelen bir süreçtir. Doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılması, korunması ve tahrip edilmemesi sürdürülebilirliği ortaya çıkaran sebeplerdendir (Kıvılcım, 2020).

Birçok açıdan bakıldığından sürdürülebilirlik var oluşundan başlayarak geçen süre zarfında kendini belirli bir oranda devam ettirebilme ve koruma yeteneğine sahip bir yapıdadır. Sürdürülebilirlik ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Her bir tanım bu kavramı farklı boyutlarda sunmaktadır. Bu doğrultuda sürdürülebilirliğin tam ve doğru tanımlanmasını zora sokmasının yanı sıra sürdürülebilirliğin dinamik yapısı sebebiyle de gelişen ve değişen döneme göre evrilmektedir (Şen, Kaya, Alpaslan, 2018).

Sürdürülebilirlik, ekonomik, toplumsal, çevresel açıdan sürekliliğin devam etmesi ve insanların doğal çevreye vermiş oldukları zararı minimum seviyeye indirgemesidir (Ballı, 2019). Kuhlman ve Farrington, (2010)'a göre sürdürülebilirlik; çevresel kaygıların önemli olduğu bu kaynakların değerinin korunması bilincine varıp gelecek nesil ve için kaynakları korumaya özen göstermeliyiz.

Sürdürülebilirliğe dair üç farklı yaklaşım öne sürülmektedir;

- Bütünüyle fiziksel bir kavram,
- Ekosistem için fiziksel bir kavram,
- Sosyal, ekonomik açıdan fiziksel bir kavram olarak sürdürülebilirliğin bir parçası olarak ele alınmaktadır (Dixon, Fallon, 1989).

II. Dünya savaşından sonra birçok ülke ekonomik açıdan belirli statülere sokulurken, eş zamanlı olarak dünya içinde tehdit olarak görülen birçok çevresel sorun meydana gelmektedir. Bu sorunlar karşısında kalkınma ve doğa arasında denge arayışlarına girilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı da bu arayış sonucu ortaya çıkan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaypak, 2011).

İnsanlık boyunca gelişen değişen koşullar ile birlikte teknoloji ve endüstrinin de gelişmesiyle ortaya çıkan çevresel sorunlar, gün geçtikçe artan nüfus ve dünyanın kaynaklarının sınırlı olması gibi olumsuz evre etkileri, sürdürülebilirlik kavramının araştırılmasına öncülük etmiştir. Çevreye karşı olumsuz etkileri olan bu sebepler neticesinde doğal kaynakların korunması gerektiği ve sınırları bilinerek kullanılması gerektiği sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturmaktadır (Gündüz, 2004).

1.2. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma kavramı geçmişten günümüze tartışılan bir kavram olarak ortaya çıkmakla beraber pek çok tanımını da bulunmaktadır. Bu kavram 1980'lerde ortaya atılmış ve günümüzde de önemini yitirmeden birçok tartışmalara konu olmaktadır. Ulusal ve uluslararası gelişmiş şirketlerin sadece üretim odaklı çalışması ve bu anlayış çerçevesinde gelişmekte olan ülkelerin yoksulluk düzeyinin artması ve gelir dağılımındaki eşitsizlik sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkmasındaki başlıca sebeplerdendir. Ülkelerin ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan gelişmeye ve gelişim hedeflerine yardımcı olacak bir terimdir (Engin & Akgöz, 2013). Sürdürülebilir kalkınma günümüz ihtiyaçlarını gelecek kuşaklara kendi ihtiyaçlarına giderme yeteneğinden özveride bulunarak karşılayan kalkınma planı olarak tanımlanmaktadır (Sustainable Development Goals).

Sürdürülebilir kalkınma üç temel noktada birleşim göstermektedir. Bunlardan ilki çevrenin korunması adına uzun dönemli stratejiler olarak düşünülmüştür. İkinisi ise nesiller arası refah düzeyini dengede tutmayı amaçlar. Son olarak da tüm ülkeler bazında evrensel geçerliliğe sahip bir yönerge olarak algılanmaktadır (Tosun, 2001).

Ceylan (2001) ise sürdürülebilir kalkınmayı dört temel özellikte açıklamıştır. Bunlar:

- Devam eden yaşam kalitesinin korunması
- Doğal kaynaklara devamlı erişim sağlanması
- Çevre üzerinde kalıcı etki oluşturabilecek zararlardan kaçınılması
- Gelecek nesilleri düşünerek günümüz gereksinimlerini yerine getirirken sınırlı davranma.

Tablo 1: Sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci

1972	1987	1990	1992	1997	2015	2015
BM İnsan Çevresi Konferansı Stockholm’de düzenlenen “BM insan Çevresi Konferansı” çevre sorunlarını gündeme taşıdı ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kuruldu.	Bruthland Raporu (Ortak Geleceğimiz) Sürdürülebilir Kalkınma kavramının tanınır hale gelmesi, Dünya Çevre Kalkınma Komisyonunun (WCED) 1987 tarihli Bruthland Raporu Ortak Geleceğimiz Raporuyla gerçekleşmesi sağlandı.	İnsani Gelişme Raporu GSMH’nin boyutları konu alan İnsani Gelişme Raporu 1990 yılında BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayımlandı.	BM Çevre ve Kalkınma Konferansı 1992 yılında Rio’de Janerio da düzenlenen Çevre Kalkınma Konferansında (UNCED) Gündem 21 adında bir eylem planı ve iki önemli uluslararası sözleşme imzalandı.	Kyoto Protokolü İklim değişikliği konusunda ilk sözleşme olan Kyoto Protokolü BM İklim Değişikliği Çerçeve sözleşmesi içinde imzalandı.	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Binyıl kalkınma hedefleri yerine Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) Eylül 2015’te açıklandı.	Paris İklim Anlaşması 2015 Aralık ayında gerçekleşen 21. Taraflar Konferansı’nda Paris anlaşması metni kabul edildi. Anlaşma 4 Kasım 2016 da yürürlüğe girdi.

Kaynak: Sürdürülebilirlik, TUYİD, (2020)

Tablo 1 de sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci yıllara göre ayrılmış olup, birçok farklı tanımlaması olan Sürdürülebilir kalkınma kavramı Birleşmiş Milletler tarafından kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan 1987 yılında yayınlanan Bruthland Raporu olarak anılan “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda (UN Documents 1987); “Bugünün gereksinimlerini gelecek nesillerde de ödün vermeden kendi gereksinimlerini karşılamak için kalkınmanın sürdürülebilir olma yeteneği” şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanım doğrultusunda, sürdürülebilir kalkınma doğal kaynakların eşitliğine dikkat eden, kalkınmanın faydalarını günümüzde olduğu kadar gelecek nesillerinde kullanımına sunan anlayışı ifade eder (Tıraş, 2012).

1987 yılında yayınlanan Bruthland Raporundan sonra sürdürülebilirlik adına ilk yol haritası 1992 yılında Birleşmiş milletler çevre ve kalkınma konferansında masaya yatırılmıştır. Gündem 21 (Agenda 21) adı verilen plan gönüllülüğün esas olduğu bir plana dayanmaktadır. Ayrıca bu konferansta uluslararası anlamda önem taşıyan

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmeleri imzalanmıştır.

Bu yıllarda olan önemli gelişmelerden bir diğeri de 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolüdür. Bu protokol BM İklim Değişikliği sözleşmesi içerisinde yer almaktadır (TUYİD).

2000' li yıllara geldiğimizde ise Binyıllık Kalkınma Hedeflerinin (BKH) yerini Sürdürülebilir Kalkınmanın Amaçları (SKA) almıştır. Bu amaçlar 17 eylemsel hedeften meydana gelen, farklı gelişmişlik düzeyinde olan ülkeler için geçerli bir eylem çağrısıdır. 2030 yılında tamamlanacak olan yol haritasında yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak, tüm insanlığın barış ve refah içerisinde yaşamasını sağlamak, küresel ve bölgesel sürdürülebilir kalkınma uygulamaları adına evrensel eylem çağrısıdır (Global Compact).

169 hedeften oluşan 17 amaç altında toplanan ve ayrıca BKH gibi dar kapsamı içermeyen SKA' lar bütün insanlık adına eşit şartlarda kalkınmayı hedefleyen evrensel ihtiyaçlardan oluşarak BKH' lerin önüne geçmektedir (SKA Değerlendirme Raporu, 2019).

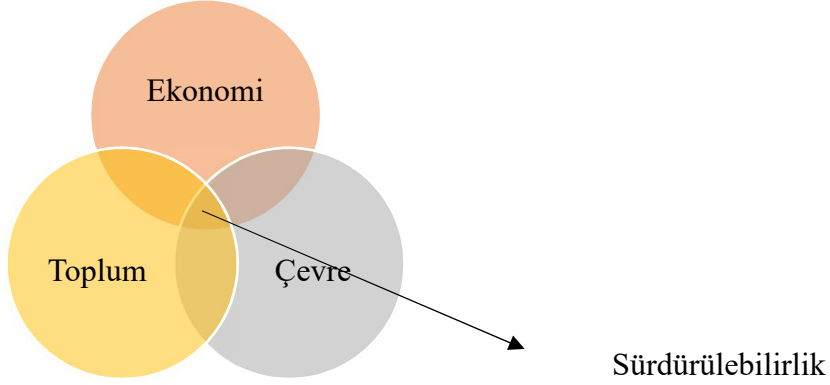
Kaynak: Global Compact, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Şekil 1: Birleşmiş milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları

Sürdürülebilir kalkınma amaçları BM' e üye ülkelerce Eylül 2015' te genel kurul tarafından kabul edilip yürürlüğe 1 Ocak 2016 tarihinde girmiş bulunmaktadır. Binyıl Kalkınma hedeflerinin devamı niteliğinde olan bu hedefler yukarıda belirtilmiştir.

1.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Franzoni (2015) sürdürülebilirlik birçok düzeyi ve boyutu araştırma ihtiyacı doğuran bir terim olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ise çalışmaların birçoğunda sosyal, ekonomik ve çevresel boyutun irdelendiği gözlemlenmiş olup bu çalışmada da bu üç boyut ele alınacaktır.

Kaynak: Akgül, (2010)

Şekil 2: Sürdürülebilirliğin üç boyut modeli

1.3.1. Çevresel Boyut

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, yenilebilir kaynakların gereğinden fazla kullanımından kaçınılarak, yenilenemeyen kaynaklardan ise yalnızca yerine yeterli oranda konulanı istikrarlı bir şekilde tüketmeli ve korumalıdır (Gedik, 2020).

Kaynakların yeterli oranda ve istikrarlı şekilde kullanımının sağlanması çevresel sürdürülebilirlikle mümkün olabilmektedir. Doğal kaynakların kullanım oranının kaynaklarının kendini yenileme sürecini; doğaya salınan kirleticilerin oranının, doğal kaynakların bahsi geçen kirleticilerin işleme tabi tutma hızını aşmaması gerekmektedir. İnsan sağlığı, hava, su, toprak kalitesi, hayvan ve bitki yaşamlarının da korunması çevresel sürdürülebilirlik adı altında yer almaktadır (Kaypak, 2011). Doğal çevreyle ilişkili yapılan her türlü olumsuzluk geri dönüşü olmaksızın tüm canlı yaşamını tehdit etmektedir. Bu sebeple de sosyal ve ekonomik boyutun yanı sıra en çok önem taşıyan yönün çevre olduğu ifade edilmektedir (Koçak ve Balcı, 2010).

Ekonomik, sosyo-kültürel alanlarda sürdürülebilirlik önemli olduğu kadar çevre içinde insanın, canlıların, ekosistemin kısaca tüm çevresel varlıkların yaşamını sürdürebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bütün bu varlıklar fizyolojik ve biyolojik

ihtiyaçlarını çevre ve çevresel kaynaklarla giderebilmektedir (Sarkım, 2020: 57). Bu sebeple çevreye ve çevrenin bizlere sunmuş olduğu kaynakları özenle ve sınırlı bir şekilde kullanarak gelecek kuşaklara aktarımına öncülük etmiş oluruz.

1.3.2. Sosyal Boyut

Sürdürülebilirlikle ilgili araştırmalar daima ekonomik ve teknolojik yaklaşımlara dayanmasının yanı sıra toplum ve bireylerle ilgili olması sebebiyle sosyal boyut açısından önemi ortaya konmaktadır (Goel ve Siwam, 2015). Sosyal sürdürülebilirlik, topluluklar içinde yaşamı düzenleyici bir koşul ve bu koşula erişilecek bir sistemdir. Aşağıda verilen özellikler sürecin uygulanmasına yönelik ilkelere (McKenzie, 2004):

- Temel hizmetler erişimi
- Gelecek nesil ile mevcut nesil arası eşitlik
- Farklı kültürlerin destek ve teşviki
- Vatandaşların sadece seçim sürecine değil, siyasi faaliyet alanlarına da katılımı
- Gelecek nesillere sosyal sürdürülebilirlik olgusunu aktarmak
- Topluluk olma duygusu
- Bir toplumun güçlü yönlerini ortaya koyması için mekanizmalar
- Topluluk eylemiyle karşılanamayan ihtiyaçları karşılamaya yönelik siyasi savunuculuk

Bir topluluğun fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve sürdürülebilir olması adına bazı temel unsurların yerine getirilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilirliğin devam etmesi adına ihtiyaç duyulan iki kaynaktan söz edilmektedir. Bu kaynaklar bireysel/insani ve sosyal/topluluk kaynak olarak ele alınmaktadır. Bireysel/insani kapasite kişilerin sahip olduğu eğitim, sağlık, liderlik gibi bireyin kendi refahına bir bütün olarak katkı sağlarken, sosyal/toplumsal kapasite ise yaşam kalitelerini iyileştirebilmek ve iyileşmenin devamlılığını sağlayabilmek adına alınan toplu kararlar ve kolaylaştıran ilişkiler, ağlar ve normları ifade edilmektedir. Etkin ve sürdürülebilir bir toplum olabilmek için eşitlik, sosyal etkileşim, güvenlik ve uygulanabilirlik ilkelerince tatbik edilmesi gerekmektedir (Cit yof Vancouver, 2005).

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu bugünkü nesillerin olduğu kadar gelecek nesillerinde sosyal olanaklardan yararlanabilmek, iyi bir yaşam kalitesine erişebilmek adına farklı düşünceler ve analizler yapılmasını ilke edinen bir boyuttur (Bilgili, 2017).

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun, temel ilkesi bölge sakinlerinin refahını gözetmektir. Bölge sakinlerinin turizmden faydalanması, yaşam kalitesinin artması, iş imkânı oluşturma, eğitim düzeyinin artması, gibi birçok olumlu etki bölgenin sosyal açıdan sürdürülebilir olmasını ve gelecek nesillerinde refah içinde yaşamasını hedeflemektedir. Toplumun her kesiminden insanın eşit şartlarda altında yaşaması ve yoksulluğun minimuma indirilmesi önem arz eden bir diğer konudur (Kıvılcım, 2020: 14).

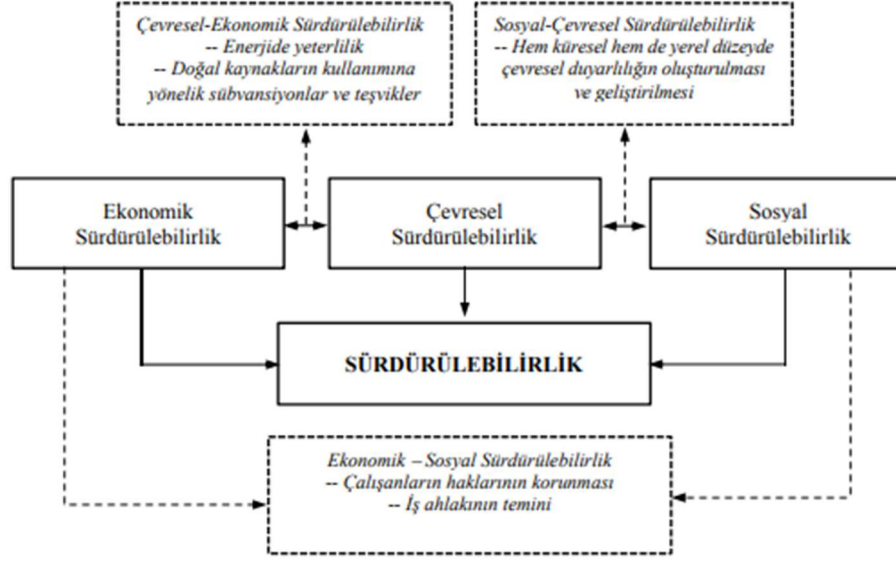
1.3.3. Ekonomik Boyut

Sürdürülebilirlikte ekonomik boyut, ekonomik kaynakların daha uzun vadede kullanımını sağlamak adına alınan tedbirleri ve bu kaynakların kullanım maliyetlerini en aza indirilmesini ifade eder. Ekonomik düzeyde sürdürülebilir bir sistem mal ve hizmet, tarımsal ve endüstriyel açıdan üretimlerde zarar verici sektörle ilgili dengesizliklerden uzak durarak, iç ve dış borç düzeylerinin idame edebilecek biçimde devamlılıklarını arz ederek üretebilen bir sistem olarak görülmektedir. Yukarıdaki ifade göz önüne alındığında bu sistem, bir ülkenin mali yapısının ve üretim sisteminin iktisadi açıdan da çevreyle uyum içinde olmasını sağlayan bir sistemdir (Şen, Kaya, Alpaslan, 2018).

Ekonomik açıdan harcanan değerler çevre faktörleri ile bir ilişki içerisindedir. Bu ilişki içerisinde doğal kaynakların kullanımına dikkatli bir şekilde özen gösterilmesi, yenilenemeyen kaynakların ise gelişi güzel kullanımını önlemek ve onların yerine ikamesi mümkün olan kaynak varsa kullanılmasını ifade eder. Ekonomik maliyetleri en aza indirebilmek için ekolojik çevreye kaldıramayacağı yükler yüklemek doğru değildir. Öte yandan ekolojik çevrenin aşınması kendini yenileyememesi ekonomik maliyet açısından da bir artışa neden olabileceği gibi sürdürülebilirlik açısından da olumsuz sonuçlar doğuracaktır (Akgül, 2010).

Yukarıda bahsi geçen üç boyut arasında bulunan ilişki hakkında en çok bilgi sahibi olunan ekonomik ve sosyal boyut arasındaki uyumdur. Çalışma potansiyelinin

sayılabilen ve sayılamayan özellikleri ile yapılan tüketim aracılığıyla ekonomi boyutu etkilenirken; gelir dağılımı ve iş imkânı konularının sunulmasıyla da sosyal boyut etkilenmektedir. Ayrıca Şen, Kaya ve Alpaslan, (2018) yaptıkları çalışmada literatürden farklı olarak çevresel- ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal- çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik- sosyal sürdürülebilirlik olarak boyutları birleştirerek ele konuyu ele almışlardır.

Kaynak: Şen, Kaya, Alpaslan, Sürdürülebilirlik Üzerine Tarihsel ve Güncel Bir Perspektif, (2018)

Şekil 3: Sürdürülebilirliğin günümüzde birbiri ile eklemlenmiş üç boyutu

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunun hedefleri arasında halkın ihtiyaçlarının karşılanması ya da en düşük ihtimalle zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesini ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarının karşılanması adına ekonomik bir alt yapının oluşturulmasını vardır. Sürekli büyüme ve gelişme gösteren ekonomi de bireylerin gelir seviyesinde artış oldukça bununla eş oranlı olarak yaşam kalitesinde de bir artış görülmektedir (Sarkım, 2020: 56).

1.4. Sürdürülebilir Turizm

Dünya’da turizm hızla gelişim göstererek dinamik yapısını koruyan önemli sektörlerden biridir. Turizmin gelişiminin çevresel, ekonomik ve kültürel değerlere bağlı olmasının yanı sıra turizm aktivitelerinin çeşitlendirilmesi, turizme katılım gösteren ziyaretçi sayısında artış sebebiyle destinasyon bölgelerinin tahrip edilmesine ve doğal

kaynakların bozulmasına neden olabilmektedir. Turizmi olumsuz etkileyecek olan bu durumları en aza indirmek ve bozulmayı önleyebilmek adına sürdürülebilir turizm olgusuna yönelik gelişmeler ve uygulamaları gerekli hale getirmektedir (Pelit, Baytok, & Oybalı, 2015).

Sürdürülebilir kalkınma teriminin turizm endüstrisine entegre edilmesiyle oluşan sürdürülebilir turizm; turizm etkinlikleri sonucu turizm bölgesindeki tarihi, sosyo-kültürel, doğal ve çevresel kaynaklara verilebilecek muhtemel zararların önüne geçilmesi veya minimum seviyede tutulması sağlanarak gelecek nesillerinde bu kaynaklardan faydalanmasını ve turizm çeşitlerinin doğaya karşı duyarlı olmasının sağlanacağı bir süreç olarak tanımlanabilir (Erdemir, 2018).

Ekolojik açıdan duyarlı kesimlerde, turizmin gelişmesi içi sürdürülebilirlik önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumla beraber koruma, kaynakların dengeli kullanımı, ekolojik ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği için de değişmez bir gerekliliktir (Gürer, 2012). Sürdürülebilirlik terimi doğal, kültürel ve tarihi kaynaklara bağlılığı sebebiyle turizm açısından önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen kaynakların yeterli kullanımı, tahrip edilmemesi, ekolojik ve biyolojik dengenin zarar görmeyerek gelecek nesillere aktarılması sürdürülebilir turizm anlayışını benimsemektedir (Uğuz, 2011).

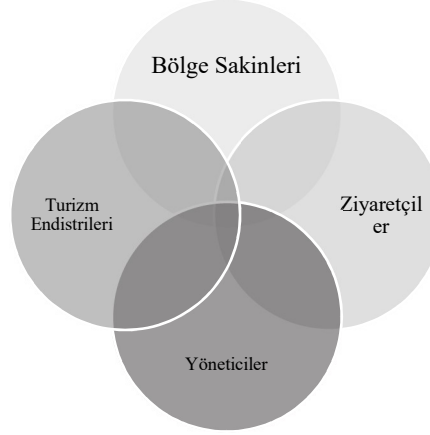
Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)' ne göre kısa ve öz ifadeyle sürdürülebilir turizm; “Şu an ve gelecekteki ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etki boyutlarının, bölge halkı ve ziyaretçilerin gereksinimlerini gidererek doğal ve tarihi bütünlüğün bozulmamasını ve korunmasını ele alan bir turizm olgusudur. Sürdürülebilir turizm, turizmin gelişimi ve uzun vade de sürdürülebilir olması açısından yukarıda verilen üç boyut arasında denge kurmalıdır.

Bu nedenle sürdürülebilir turizm;

- Temel ekolojik süreçlerin sürdürülür olması, doğal kaynakların ve biyo çeşitliliğin korunması amacıyla turizmin gelişmesinde temel unsurlardan biri olan çevresel kaynakların en iyi biçimde kullanılması.
- Ev sahibi toplumların devam etmekte olan kültürel miraslarına saygı göstererek, kültürel değerlerini koruyarak, sosya-kültürel özgünlüklerine hoşgörülü ve anlayışlı davranarak katkıda bulunulması.

- Ev sahibi milletlere, iştiham sağlama, gelir getirme fırsatı ve sosyal hizmetleri de içinde bulunmak suretiyle adil bir şekilde sosyo-ekonomik faydalar sağlayarak, yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunarak uzun vadeli ekonomik operasyonlar sağlamak.

Björk (2005) sürdürülebilir turizm adına dört temel aktörün yer aldığını belirtmiştir. Bu aktörler Şekil-4 da gösterilmektedir.

Şekil 4: Sürdürülebilir turizm ana aktörleri

Sürdürülebilir turizm, turizm türü fark etmeksizin katılım gösteren tüm taraflar arasında etkin bir işbirliği ve koordinasyonu gerektirir. Bölge sakinlerinin turizm adına yapılacak tüm projelere dahil edilmesi bölgenin bir parçası oldukları için gerekli bir husustur (Akşit, 2007). Sürdürülebilir turizmin sağlanması adına kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer aktörler arasındaki iletişime üçüncü bölümde değinilecektir.

1.4.1. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi

Sürdürülebilir turizm gelişimi uluslararası piyasalarda pazar payını ve beraberinde turizmin yaratmış olduğu katma değer ile büyüme ve doğal çevreyi korumaya yönelik denge sağlayan bir gelişme modelidir. Gelecek kuşaklara aktarılacak turizm kaynaklarının tamamen kullanılmamasını değil, etkin şekilde kullanımı sağlanarak hem bugün ki kuşakların hem de gelecek kuşakların yüksek düzeyde tatmin olması hedeflenmektedir (Gösling, 1999).

Sürdürülebilir turizm olgusunun da gelişim, turizme ilginin artmasıyla oluşan kitle turizmi beraberinde oluşan olumsuz etkileri de yanında getirmiş ve bu etkilerin görünürlüğü artmıştır. 1970' li yıllarda Avrupa Alpleri ve Akdeniz çevresinde oluşan düzensiz ve sorumsuz turizm hareketleri ve oluşan etkiler birçok bilim insanı ve uzmanın endişe duymasına sebep olmuştur. 1975 yılında Jost Krippendorf iki kitap yayınlamıştır. Bu kitaplar birçok tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Jost Krippendorf bu kitaplarında tüm paydaşların duyarlı olması ve davranışlarını değiştirmeleri ile ilgili vurgulamalar yapmıştır. Daha bilgili ve bilinçli turist profili, eğitilmiş turizm personeli, turizm yönetiminin öncü bir bölge sakini ve daha sürdürülebilir turizme yol açacak konular üzerinde durulmuştur (Lane, 2017).

Sürdürülebilir turizmin gelişimde iktidarların rolü oldukça önemlidir. Bunun nedeni; sektörün ayrılmış yapısı ve küçük, orta büyüklükteki işletmelere ulaşım engeli, sürdürülebilirliğin kamu tarafından yönetilen sosyal, çevresel ve kültürel kaynaklarla ilişkisi, iktidarın bünyesinde sürdürülebilirliği sağlayacak teşvik uygulamaları vb. araçların olması ve sürdürülebilirlik çalışmalarının yüksek maliyet gerektirmesi sebebiyle gelişmiş ve gelişmekte olan hükümetlerin desteğine ihtiyaç duyulması olarak açıklanabilir (TUSİAD, 2012).

Tosun, (2001) sürdürülebilir gelişim sürecinde doğru politika ve faaliyetlerin uygulanması ve bu faaliyetlerin sürdürülebilir seviyede olması önemli bir husustur. Bir diğer önemli hususta nesiller arası etkileşim olgusudur. Yaşanan birçok finansal sıkıntının ve çevresel hasarların yarattığı sıkıntının yakın dönemden çok geçmiş dönemin hataların kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu sebeple, sürdürülebilir turizm gelişiminin bazı fonksiyonlar üzerinde yoğunlaşması ve iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu fonksiyonlar şu şekilde açıklanabilmektedir (Çalışkan, 2011: 41- 42);

- Sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm bölgesinde geçmişten günümüze göz ardı edilmiş olan temel ihtiyaçlarının giderilmesinde katkı sağlamalıdır.
- Sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm bölgesinde salt yoksulluğu gidermeli ve eşitliği sağlamalıdır.
- Sürdürülebilir turizm gelişim, bölge sakinlerinin öz benliğini kazanmaları adına gerekli alt yapının oluşmasını sağlamalıdır.
- Sürdürülebilir turizm gelişimi, bölge sakinlerinin yukarıda bahsedilen amaçlara ek özgürlüklerini sağlamaları adına da yardımcı olabilmelidir.

- Sürdürülebilir turizm gelişimi, ulusal ekonominin gelişimine yarar sağladığı gibi yerel ekonominin de gelişmesine ivme kazandırmalıdır.

1.4.2. Sürdürülebilir Turizm Amaç ve İlkeleri

Kirlilik düzeyinin gün geçtikçe artışı günümüz koşullarında çevresel ve kültürel değerlerin korunarak bu doğal zenginliklerin eşit ölçütlerde adil bir şekilde paylaşılması ve kazancın belirli ölçüde yerel halka aktarılması önemli bir etmen olarak görülmektedir. Turizmin sürdürülebilir olması mevcut değerlerin farkına varılması, korunması ve dinamik yapısının sağlanması ile çekiciliğinin her dönemde devam ettirilmesi sağlanmış olacaktır (Karacan vd., 2015).

Sürdürülebilir turizmin temel amacı yukarıda da birçok kez bahsedildiği üzere, turizme kaynak oluşturan ekonomik, sosyo-kültürel, çevresel değerlerin korunarak düzenli kullanımı ile gelecek nesillere turistik faaliyetlerini gerçekleştirecekleri bir çevre, bir dünya bırakmaktır. Bu amaç doğrultusunda, ekosistemlerin taşıma kapasitesine bir büyümeyi sağlayacak biçimde çeşitli kesimlere ayrılmış planlı bir turizm büyümesinin sağlanması zorunlu bir hal almıştır. Sürdürülebilir turizm amaçları ise şunlardır (Sarkım, 2007);

- Günümüz ve gelecek kuşaklar arasında eşitlik ilkesini korumak,
- Ekolojik ve biyolojik çeşitliliği devam ettirerek çevre kalitesini korumak,
- Yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmek,
- Toplumun sosyal ve kültürel birleşmesini sağlamaktır.

Literatür incelendiğinde farklı çalışmalara göre birçok amaç ve ilke ele alınmıştır. Birleşmiş milletler sürdürülebilir turizm amaçlarını ise on iki başlık altında toplamıştır. Bunlar (UNEP ve UNWTO, 2005);

- **Ekonomik Devamlılık:** Turizm bölgelerindeki işletmelerin rekabet edebilmelerini ve gelişebilmeleri için uzun vadede fayda sağlamak.
- **Yerel Refah:** Bölge halkı tarafından turizmden elde edilecek gelirin ekonomik refaha katkısını en üst seviyede tutmak.
- **İstihdam Kalitesi:** Turizmden oluşan işyerlerinin sayısını ve kalitesini ayırım gözetmeksizin güçlendirmek.

- **Sosyal Eşitlik:** Ekonomik, sosyal, çevresel kaynakların adil ve yaygın bir şekilde dağılımını sağlamak.
- **Ziyaretçi Memnuniyeti:** Ayrım yapmaksızın ziyaretçiler için güvenli, tatmin edici bir deneyim sağlamak.
- **Yerel Kontrol:** Turizm yönetimi ve gelecekteki planlamalar hakkında yerel toplulukları karar aşamasına dahil etmek ve güçlendirmek.
- **Toplumsal Refah:** Yerel halkın yaşam kalitesini korumak ve güçlendirmek adına yapılan faaliyetler sonucu oluşabilecek sosyal ve çevresel bozulmaları engellemek.
- **Kültürel Zenginlik:** Ev sahibi toplulukların gelenek, görenek ve kültürel değerlerine saygı duymak ve geliştirmek.
- **Fiziksel Bütünlük:** Çevrenin fiziksel ve görsel bozulmalarını önlemek.
- **Biyolojik Çeşitlilik:** Doğal alanların, habitatların ve vahşi hayatın korunmasını sağlamak ve verilebilecek zararı en aza indirmek.
- **Kaynak Verimliliği:** Turizm adına kullanılacak yenilenemeyen kaynak kullanımını en aza indirmek.
- **Çevresel Saflık:** turizm işletmeleri ve turistlerin oluşturabileceği çevre kirliliğini minimum seviyede tutmak.

Bu maddeler ışığında turizmden kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılarak doğal, çevresel, ekonomik etkilerin korunması yaşam kalitesini arttırarak olumlu etkilerin en üst düzeye çıkarılması gerekli kılınmalıdır.

Simpson (2010) ise sürdürülebilir turizmin taşınması gereken bazı özelliklerini olduğunu belirtmiş ve bunları şöyle açıklamıştır;

- Ekonomik, çevresel, sosyo-kültürel ve politik çıkarım içerir.
- Çevresel ve politik farklılıklara zorlanmadan yanıt verebilir.
- Toplumsal gelişmede kapsamlı işlevlere sahiptir.
- Tüm aktörlerin ortak katılımını gerektirir.
- Gelecek kuşakların gereksinimlerini ilke edinir.
- Gerçekçi hedefleri olmalı ve adil dağılımı sağlamalıdır (Gıran Taşçıoğlu, 2016).

2. DESTİNASYON YÖNETİMİ

Bu bölümde destinasyon ve destinasyon yönetimi kavramlarına, destinasyon yönetim özellikleri ve destinasyon yönetimi fonksiyonlarına değinilerek destinasyon taşıma kapasitesi hakkında bilgilere yer verilecektir.

2.1. Destinasyon Kavramı

Destinasyon kavramının literatürde pek çok tanımı bulunmasına karşın bir kalıba sığan açık ve net şekilde bir tanımını bulmak oldukça güç görünmektedir (Martini vd., 2003). Bu tanımlardan bazılarını değinecek olursak destinasyon kavramı Türkçe' ye Fransızcadan geçmekte olup, TDK'ya göre “*varılacak olan yer*” olarak tanımlanmaktadır. Bireyler tarafından turistik gezi için belirlenen ve ulaşılmak istenen nokta olarak seçilmiş hedef bölge' ye destinasyon denilmektedir (İçöz ve Başarır, 1996). Destinasyon bir diğer adıyla turizm bölgesi, birbirinden farklı insanların, farklı düşünce yapıları, sahip oldukları değer ve kültür yapılarına göre destinasyonları algılayış şekillerine göre farklılık göstererek her bir ziyaretçi tarafından göreceli bir kavram olarak yorumlanmaktadır (Sarı ve Kozak, 2005). Bu tanıma göre örnek verecek olursak, Alman bir iş insanı için Londra bir destinasyon merkezi olabilirken, altı Avrupa ülkesini gezmek isteyen Japon turistler için Avrupa bir destinasyon niteliğindedir (Buhalis, 2000).

Kuvvetli' e (2014) göre destinasyon, turistik çekiciliği olan ülke, ada veya kasaba gibi bölgelerde işaretli coğrafi alanları bulunan, turistlerin ihtiyaçlarının (konaklama, yeme-içme, eğlence vb.) karşılanabilmesi için tercih edilen yerlerdir. Destinasyonu geniş bir tanımla açıklayan Hosany, Ekinci ve Uysal (2006), belirli bir imaja sahip ülke bütünü ele alındığında küçük, ülke içinde ise birçok kentten büyük ulusal bir alana ve belirli bir çekiciliği olan alt yapı üst yapı olanaklarına sahip, ulaşım, festival vb. gelişim potansiyeline sahip coğrafi alan veya bölge olarak tanımlanmaktadır. İlban (2007) doğal, tarihi ve kültürel çekiciliğe sahip ziyaretçileri cezbedecek güzelliklere ve donanma sahip olmasıyla beraber ziyaretçilerin bölgeden kazanç elde etmeksizin ve yerleşme isteği olmaksızın ziyaret etmek istedikleri coğrafi bir bölgedir. Murhby vd., (2000) ise turizm destinasyonunu oluşturun unsurları model halinde açıklamış olup Şekil-5'de bu model belirtilmiştir.

Turistin Destinasyon Deneyimi**Hizmet Alt Yapısı**

Alışveriş hizmetleri, Rekreasyon hizmetleri, yiyecek-
içecek hizmetleri, ulaşım hizmetleri, konaklama hizmetleri,
seyahat hizmetleri

Destinasyon Ortamı

Doğal özellikler, Teknolojik faktörler, Ekonomik faktörler,
Kültürel faktörler, Sosyal faktörler, Teknolojik faktörler

Kaynak: Murphy vd. (2000)

Şekil 5: Destinasyon unsurları kavramsal modeli

Açıklanan tüm faktörler neticesinde destinasyonu oluşturan etmenler konaklama, eğlence, kültürel çekicilik, altyapı ve üst yapı olanakları, ulaşım olanakları sayesinde turistlerin ilgi odağı olan yer olarak adlandırılmaktadır (Güneş, 2021).

Bu tanımlardan yola çıkarak destinasyon, turizm unsurları, işletmeleri, yerel halk ve yerel yönetimin tamamıyla oluşan karmaşık bir bütüne sahiptir. Bir destinasyon bu karmaşık yapı sebebiyle yönetim açısından da zor bir turizm olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2007).

Bir turizm ürünü olarak destinasyonları ele aldığımız zaman yönetimi ve pazarlaması en güç ürün olarak görmek mümkündür. Destinasyonları oluşturan etkenlerin incelenmesi, değerlendirilmesi ve gerekli AR-GE çalışmalarının yürütülüp uygun politikalar izlenmesiyle doğru bir yönetim ve pazarlama anlayışına kavuşulur (Bardakoğlu, 2011).

2.2. Destinasyon Özellikleri

Destinasyonlar coğrafi farklılıklarına, doğal ve kültürel yapısı ve çekicilikleriyle beraber kişilerin ilgi duydukları alanlara göre de çeşitlilik göstermektedir. Sosyal medya, kitaplar, internet, televizyon, filmler ve festivaller sayesinde potansiyel turistin destinasyon hakkında bilgi edinmesini sağlayan temel etmenlerdir (Gök, 2019). Her destinasyonun kendine ait bir taşıma kapasitesi vardır. Taşıma kapasitesini belirleyen unsurlar turistik çekicilik, altyapı ve üstyapı olanakları destinasyonun turizm açısından

önemli etmenleri arasındadır. Bahsi geçen bu çekicilikleri açacak olursak, destinasyonlarda çekicilik unsurları; doğal çevre özellikleri (iklim, manzara, deniz, jeolojik oluşumlar, su kaynakları, arazi yapısı vb.) insan yapımı çekicilikler unsurları (sanatsal ve mimari yapıtlar, eğlence parkları, spor merkezleri, alışveriş merkezleri, marinalar vb.), ve son olarak sosyo-kültürel çekicilikler (tarih, folklor, sanat, eğlence, kültürel yemekler vb.) destinasyonların ana karakterini oluşturmaktadır (Pekyaman, 2008). Buhalis (2000) ise destinasyon özelliklerini altı başlık altında toplamıştır. Bunlar;

- Çekicilikler (Attractions): Doğal, mimari, insan yapısı, kültürel miras, özel etkinlikler
- Ulaşılabilirlik (Accessibility): Ulaşım için gerekli tüm alt ve üst yapı olanakları (terminaller, araçlar vb.)
- Tesisler (Amenities): Konaklama, yeme-içme, seyahat acenteleri ve diğer hizmetler
- Planlı Turlar (Available Packages): Seyahat acenteleri tarafından önceden düzenlenmiş turlar
- Faaliyetler (Activities): Turistlerin ziyaret esnasında faydalanacağı tüm faaliyetler
- Destekleyici Hizmetler (Ancillary Services): Turistler tarafından kullanılacak olan banka işlemleri, iletişim araçları, sağlık kuruluşları gibi hizmetler.

Destinasyonlara ait tek tip bir kriter oluşturup her destinasyon için bu kriterin geçerliliği vardır demek imkansızdır. Çünkü her destinasyonun kendi bünyesinde barındırdığı başka destinasyonlarda rastlanmayacak özellikleri mevcuttur. Yukarıda bahsedilen altı destinasyon özelliğine ek olarak tükene bilirlilik kavramından da bahsetmek mümkündür. Destinasyon bölgesinde ziyaretçi sayılması adına yapılan eylemlerin gerçekleşmesi ile destinasyon başlamış olup, seyahat işlemi ve etkinlikler son bulunca bireyler için destinasyon tüketilmiş anlamına gelmektedir (Tüfekçi, Kalkan, Tüfekçi, 2016).

Kozak ve Rimmington (1998) ise destinasyon özelliklerini beş başlık altında toplamıştır. Bunlar;

- Çekicilik (Attractions): Doğal kaynaklar, iklim, kültür, yiyecek-içecek, tarih, ulaşılabilirlik.

- Olanaklar ve Hizmetler (Facilities and Services): Havaalanı, otobüs ve tren istasyonları, eğlence ve alışveriş merkezleri, spor merkezleri, yiyecek ve içecek tesisleri, konaklama hizmeti.
- Alt Yapı (Infrastructure): İletişim olanakları, sağlık ve güvenlik hizmetleri, güç kaynakları, sokak/otoyol ve kanalizasyon düzeni, su sistemleri.
- Misafirperverlik (Hospitality): Dostane yaklaşım, dilek ve şikayetlerde geri dönüş, yardımseverlik.
- Maliyet (Cost): Ulaşım- yiyecek- içecek ve alışveriş ücretleri, konaklama ücretleri, para birimi.

2.3. Destinasyon Taşıma Kapasitesi

Turizm sektörünün yükselişe geçip günümüze kadar devam eden sürecinde, turizm anlayışının çevre ekosisteme duyarlı yaklaşımları kapsamında değişmesi beraberinde yeni arayışları ortaya çıkarmıştır. Yeni turizm alanları yaratılmış veya var olan turizm alanlarına yeni işlevler verilmiştir. Fakat bu durumda destinasyon yapısının korunması ve sürdürülmesi ile ilişkilendirilmiş destinasyon taşıma kavramı ortaya çıkmıştır (Beyhan ve Ünügür, 2005).

Taşıma kapasitesi, doğal bir ortamda yiyecek- içecek, habitat ve çevrede bulunan diğer ihtiyaçlar ele alındığında, çevrenin süre sınırı olmaksızın sürdürülebildiği nesne ve canlıların nüfus boyutu olarak ifade etmek mümkündür (Hui, 2006).

Turizmde ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan güçlü bir toplum yaratmak adına etkili araçların başında gelmektedir. Bu etkinin oluşturulabilmesi adına doğal ve kültürel oluşumları sürdürmeyi amaçlayan destinasyon bölgesinin kaynaklarını verimli kullanan bir yapıya sahip olması için iyi bir turizm planlaması yapılması muhtemel bir yoldur. Taşıma kapasitesi, kaynakların eksi yönde bir etki yaratmadan, ziyaretçi memnuniyetini düşürmeden ya da bölge halkının ekonomisi ve kültürü üzerine istenmeyen etkiye sebebiyet vermeyen maksimum kullanım olarak tanımlanabilir. Taşıma kapasitesi sınırlarını sayısallaştırmak zor olmasına rağmen turizmde rekreasyon planlaması için gereklidir (Avcı, 2007).

Turizmde taşıma kapasitesi kavramı 1960'larda destinasyonun kaldırabileceği kapasitede ziyaretçi sayısına bir sınır belirlemek amacıyla ortaya çıkmış olup, 1970'li

yıllarda gayet revaçta olduğu fakat günümüze kadar olan süreçte bu kavrama ilgide azalmaların olduğu belirtilmektedir (Jurado vd., 2013). Saveriades (2000)' e göre ise destinasyon taşıma kapasitesi, turizm bölgesinin ziyaretçi deneyimlerinde ve bölge toplumu üzerinde herhangi bir tatminsizlik ya da bir azalma olmaksızın, taşıyabileceği, karşılayabileceği ziyaretçi sayısı ve maksimum kullanım seviyesi olarak tanımlanabilir. Taşıma kapasitesinde kültürel, çevresel ve ekonomik boyutlar yer almaktadır.

Her bir turizm destinasyonunun kendine ait bir ekolojik taşıma kapasitesi olup, bunun aşılması durumunda ciddi sorunlar ve krizler meydana gelmesi olağan bir durumdur. Meydana gelen bu sorunlar sonucunda ise destinasyonunun doğal, kültürel ve tarihi çekim unsurları, turizm tesisleri ve işletmeleri bu olaydan olumsuz yönde etki görebilir (Doğan, 2013).

Taşıma kapasitesine verilebilecek örneklerin başında hac ibadeti esnasında yaşananlardır. Dünyada her yıl birçok Müslüman hac ibadetini yerine getirmek için belirli dönemlerde Suudi Arabistan'a seyahatlerini gerçekleştirmektedir. Ülke yönetimi tarafından, taşıma kapasitesinin aşılmaması ve izdihamların yaşanmaması adına her yıl hacı gönderen Müslüman ülkelere belirli sınırlamalar koymaktadır. Bu sınırlamalar sayesinde her ülke belirli sayıda kişileri bölgeye gönderebilmektedir (Mercan, 2010).

Belli başlı bir alanın kapasite ve kullanım yönünden yönetebilmenin çok sayıda yolu bulunmaktadır. Bunlardan ilki müdahalede bulunmamakla beraber arz ve talebin akışına göre şekil alabilmektir. Bu durum uygulanarak, planlamanın ve müdahalenin getirmiş olacağı ekstra harcamalardan kurtulmuş olunacaktır. Fakat, turizmde yönetim ve planlama olmadan turizm kaynaklarının umarsızca kullanımı beraberinde birçok problemi de doğuracaktır. Bahsettiğimiz sorunlar ve benzeri nedenlerle turizm bölgelerinde bu problemlerin meydana gelmesi istenmiyor ise, yapılması gereken ilk madde taşıma kapasitesini etkileyen etmenlerin göz önüne alınmasıdır. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Aktaran, Holden, 2000):

- Gelişim ve değişime karşı bölgenin esneklik gösterebilmesi
- Bölgede var olan turistik gelişim, alt yapı ve üst yapı olanakları
- Turist sayısı
- Ziyaretçi özellikleri ve davranış biçimleri
- Ziyaretçi ve bölge halkının çevre bazında eğitim düzeyi
- Ekonomik anlamda turizme bağlılık düzeyi

- Yoksulluk ve işsizlik düzeyi
- Bölge halkının çevreye yönelik hareketleri ve turizm döneminde kazançları uğruna çevreye hasar verip vermemeye yönelik düşünceleri
- Kültürel değer ve yaşam tarzlarının dışarıdan gelen etkiler karşısında bu etkilerden korunma düzeyleri
- Organizasyon ve destinasyon yönetiminde etkin olma seviyesi

Yukarıda bahsedilen destinasyon taşıma kapasitesini etkileyen faktörler her bir bölge için farklılık göstermekle beraber bu faktörler doğrultusunda geleceğe yönelik planlamalar yapılmalıdır.

2.4. Destinasyonda Taşıma Kapasitesi Türleri

Taşıma kapasitesi adına yapılan ilk araştırmaların turizmin çevreye vermiş olduğu etkinin irdelenmesiyle başlamış olup ilk yıllarda yapılan çalışmaların ekolojik taşıma kapasitesi adına yapıldığı ifade edilmektedir. Daha sonraki yıllarda ise, belli başlı turizm bölgelerinde taşıma kapasitesi türlerinden yalnızca biri ele alınarak çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir (İnam, 2009). Destinasyon taşıma kapasitesi türleri adına literatür incelendiğinde, turizm sektörünün dar olmayan niteliği ve boyutları sebebiyle farklı tanımlar ve sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu durum neticesinde birbirinden farklı fakat birbirleri arasında ilişki olan destinasyon taşıma kapasitesi türleri mevcuttur (Erdemir, 2018).

Bu çalışmada ise beş farklı sınıflandırma altında toplanmış olan destinasyon taşıma kapasitesi türleri incelenecek olup aşağıda verilmiştir:

2.4.1. Fiziksel Taşıma Kapasitesi

Turizm olgusunu ilk dönemlerde yalnızca soylular gerçekleştiriyordu. Sonraki yıllarda sanayi devrimiyle beraber, insanların boş vakitlerinin artması ve ücretli tatil hakkına sahip olmaları sebebiyle turizm hızlı bir yayılma göstermiştir. Bahsi geçen bu etmenler yalnızca turizmin yayılmasını sağlamanın yanı sıra turizmi bireysellikten ayırarak kitlesel turizmin yapı taşlarını oluşturmuştur. Bunun neticesinde ortaya grup halinde seyahat eden ve ziyaret edilen bölgenin kültürünü benimseyen turistler

tarafından oluşturulan kitle turizmi olgusu ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2020). Ne yazık ki kitle turizmi çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir. Turizm açısından sürdürülebilirliğin devam edebilmesi için çevresel zararı minimum seviyeye indirmek oldukça önemlidir (Yıldız ve Kalağan, 2008). Düzensiz bir yapılanma nedeniyle bölge fark etmeksizin, kaynakların aşırı kullanımı ve gereğinden fazla turist ziyareti vb. etmenler turistik bölge açısından çevresel anlamda tahrip olmaktadır. Bir destinasyonun kaldırabileceği sayının üstüne çıkılması, çevresel sorunların artmasıyla yetinmeyip, yöre halkının da bu sorunlardan etkilenmesine yol açmaktadır. Bu durumun açıklaması fiziksel taşıma kapasitesiyle izah edilmektedir (Kılıç, 2020).

Başka bir tanımda ise, fiziksel olarak tanımlanmış bir alana belli bir zaman aralığında aynı anda sığabilecek en yüksek ziyaretçi sayısı olarak belirtilen taşıma kapasitesi; tarihi bir bölgede, deniz kıyısında ya da tarihi yapıdaki aşınmaların meydana gelebileceği sınır olarak ifade edilmektedir (Zacarias vd., 2011).

Ayrıca fiziksel taşıma kapasitesi, belirli bir bölge de var olan doğal kaynaklar ve insan etkisiyle yapılmış fiziksel kaynaklarla sınırlıdır. Destinasyondaki alt ve üst yapı olanakları, konaklama olanakları, yiyecek-içecek olanakları, haberleşme ağları gibi sınırları ifade etmektedir (Sarkım, 2007).

2.4.2. Sosyal Taşıma Kapasitesi

Turizm, bölge halkı ve turistleri ilgilendiren çok sayıda unsura sahiptir. Turizmin yaşandığı bölgelerde sosyal anlamda değişimler yaşansa da bu değişimler, bazen olumlu yönde bir etki oluştururken bazen de olumsuz etkileri oluşturabilmektedir (Tokmak, 2008). Timur ve Getz (2009) ise turizmin, istihdam yaratıcı ve gelir sağlayıcı ekonomik bir faaliyet olmasının yanı sıra sosyal kalkınmada da istek uyandırmakta; fakat turizmin gelişimiyle beraber istenmeyen bazı sosyal, kültürel ve çevresel sorunların da önemli bir sebebi olarak görülmektedir.

Sosyal taşıma kapasitesi, destinasyonda bulunan yerel halkın turistlerin ziyaretleri sonucunda huzurlarını sağlamak adına göstermiş oldukları özen ve turistlerin kalabalıklaşma seviyesinin başka turistler tarafından kabul edilmeye hazır olunan seviye olarak tanımlanabilir (Kaya, 1997).

Saveriades (2000)' e göre sosyal taşıma kapasitesi, bölge halkının hoşgörü seviyesinde olumsuzluk yaşamadan ve ziyaretçi deneyim kalitesinde bir düşme söz konusu olmadan bir destinasyon bölgesinin kaldırabileceği en fazla kullanım seviyesi olarak ifade edilmektedir. Mercan (2010) ise, bölge halkının turistlerin destinasyonda var oluşundan etkilenme düzeyini ya da varlıklarıyla ilgili hoşgörülü yaklaşım sergileme potansiyelidir. Bunun yanı sıra sosyal taşıma kapasitesi, yerel halkın onaylayacağı etkileri bünyesinde barındıran, destinasyonun en çok kullanım düzeyi olarak da tanımlamaktadır.

Turistlerin, alternatif destinasyon bölgeleri arayışına girmeden önce kabul edebilecekleri deneyim kalitesi ve bölge halkının ziyaretçilerin varlığına yönelik hoşgörü seviyeleri olarak iki yönlü incelenebilmektedir. Ziyaretçileri için destinasyon bölgesini tercih etmelerini ve tekrar gelme isteğini uyandıracak etkiler arasında bölge halkı tarafından hoş karşılanmak, misafirperver davranışlar ve ziyaretçiler ile sosyal ilişkiler kurulması ziyaretçileri olumlu yönde düşünmeye iten etmenler arasındadır. Fakat destinasyonlarda taşıma kapasitesinin aşılması bölge halkını negatif düşüncelere iter ve ziyaretçi ile yerel halk arasında sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkiler ve sosyal gerilimlere neden olabilmektedir (Özgürel vd., 2021).

Sosyal taşıma kapasitesi hakkında, bazı yöntemlerle bilgi toplanabilmektedir. Bu bilgiler sosyal ve psikolojik incelemelerle yöredeki halkın değişimleri ve turistlerin tatmin düzeylerindeki farklılıkları belirli düzeyde tespit edebilmektedir (Soylu, 2013).

2.4.3. Çevresel (Ekolojik) Taşıma Kapasitesi

Turizm açısından önemli değerlerden bir diğeri ise çevredir. Çevre değerinin ve zenginliklerinin az olduğu bir alanda turizmin işlevsel olması pek olası bir durum değildir. Bu sebeptendir ki çevresel (ekolojik) taşıma kapasitesi büyük öneme sahip türlerden biridir. Doğal kaynaklara verilen hasarlar sonucunda ortaya çıkan zararların geri dönüşü ve telafisi mümkün değildir. Çevresel taşıma kapasitesine önem verilmesiyle beraber doğaya verilen zararların minimum seviyeye kalması mümkün olabilmektedir. Ayrıca çevresel taşıma kapasitesi, bir destinasyon bölgesinin bünyesinde barındırdığı flora, fauna, su kaynakları, doğal kaynaklar ve insan aracılığı ile meydana gelmiş yapıları içeren bir kavramdır (Tokmak, 2008).

Bir turizm bölgesinin sahip olduğu çevresel kaynakların kendilerini yenileyebilmesi için belli bir süreye ihtiyaç duymaktadır. Turizm faaliyetleri ile çevre arasındaki eşitliğin sağlanamaması neticesinde, çevresel kaynakların kendilerini yenileme süreleri sekteye uğradığından, bu kaynaklar zarar görmekte ve telafisi olmayan sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sebepten dolayı çevresel taşıma kapasitesi çevrenin doğal ve kendine has yapısına zarar vermeden, bölgeye yüklenebilecek kullanım şeklinin ve yoğunluğunu belirler (Brown, 1997).

Çevresel taşıma kapasitesinin kendi içinde doğal alanlarda turizm faaliyetlerinin planlanması ve yönetilmesiyle bölge halkının doğadan yararlanmasını sağlamak, ziyaretçilerin turizm faaliyetlerini gerçekleştirdiği esnada çevreyi ve doğayı korumayı benimsemelerini sağlamak, sit alanları korumak ve turizm faaliyetleri ile uyum içerisinde olmasını sağlamak gibi dört temel nedeni barındırmaktadır (Simon vd., 2004).

Sarkım (2007) ise çevresel taşıma kapasitesi için bir destinasyon bölgesine fazla talep sonucu bölgedeki plajlar, milli parklar, su kaynakları vb. kaynakların yeterli oranda kullanılmaması sebebiyle zarar göreceğini belirtmiştir. Bölgeye olan fazla talep neticesinde yerine getirilmesi gereken çevre temizliği ve atıkların arıtılması gibi görevlerde aksamalar yaşanması sebebiyle çevrede kirlilik ve atıkların arıtılmadan göllere ya da denizlere akmasına ve buralarda yaşamını sürdüren canlı türlerinin yok olmasına neden olmaktadır.

2.4.4. Ekonomik Taşıma Kapasitesi

Turizmin en önemli etkisinin ekonomik anlamda olduğu söylemek mümkündür. Çünkü gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere döviz getirici etkisi en yüksek olan sektörden biri turizm sektörüdür. Turizm geniş perspektifte ülke ekonomisini dar perspektifte ise bölge ekonomisini ciddi oranda etkilemektedir. Turizm gözde sektörlerden biri olması ve turistik bölgelerin ekonomisine büyük katkı sağladığı bilindiğinden, ekonomik taşıma kapasitene yeterli özen ve önem verilmesi gerekmektedir (Soylu, 2013).

Kaya (1997) ise ekonomik taşıma kapasitesini, bölge fark etmeksizin turistik bir alanda beklenen bölgeye özgü faaliyetlerde yığılma yaşanmadan, çekiciliğini kaybetmeden düzenlemeler yapabilme kapasitesidir.

2.4.5. Psikolojik (Algısal) Taşıma Kapasitesi

Psikolojik taşıma kapasitesi, bir destinasyon bölgesinin çekiciliğini yitirmeden önce ziyaretçilerin hoşgörüsüyle karşılayabilecekleri yoğunlaşma seviyesi olarak ifade edilebilir. Ayrıca psikolojik taşıma kapasitesi, fiziksel taşıma kapasitesi ile ilişkili olduğu göz önüne alındığında ziyaretçilerin, alternatif yerler ya da çekim bölgeleri arayışına girmeden önce kabullenmeye hazır oldukları en düşük verim seviyesi olup, çevrenin en yüksek taşıma kapasitenin geçilmesine ve ziyaretçilere sağlanacak kalitenin düşülmesine bireylerin fiziksel olarak göstermiş olacakları davranış boyutunun psikolojik olarak yansımadır (O'reilly, 1986).

Ziyaretçilerin, çekim bölgelerinde kabul etmeyi onayladıkları en alt seviyedeki zevk düzeyleridir. Bu potansiyel turistler, ziyaret de bulunmadan önce kafalarında tasarladıkları beklentiler ile destinasyondaki olanakları karşılaştırdığı zaman en düşük zevkin altında bir zevk almaları durumunda ziyaretçiler başka destinasyon bölgeleri keşfetme arayışına girerler (Avcı, 2007).

Ziyaretçilerin, destinasyondaki yerel halkın olumsuz davranışları, bölgede fazla kalabalıklaşma ve doğal çekiciliklerin bozulduğunu algılamaları neticesinde kendilerini rahatsız ve mutsuz hissedebilirler. Böyle bir sorunla karşılaşıldığında o bölgenin psikolojik taşıma kapasitesinin aşıldığı ortaya çıkmaktadır. Psikolojik taşıma kapasitesinde turistlerin birbirleri ile olan ilişkisine, hal ve hareketlerinden dolayı oluşan negatif düşüncelere ve bölge halkının kendilerine karşı tutum ve davranışları göz önüne alınması gerekse de destinasyonun doğasının zarar görmesine, kirlenmesine, bölgenin özelliğinin yitirilmesine karşı sergiledikleri tutumun değerlendirilmeye alınması gerekmektedir. Bu sebeplerden dolayı psikolojik taşıma kapasitesi bölgeyi yöneten, planlayan ve pazarlayan kişiler tarafından ele alınması gereken bir taşıma kapasitesi türüdür (Soylu, 2013).

2.5. Destinasyon Yönetimi ve Fonksiyonları

Turizm ürünü tek bir ürün değil birçok ürünün birleşmesiyle oluşan bir ürün olması sebebiyle faaliyet gösteren aktörlerin birbirine bağımlı olması ve birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Ziyaretçinin turistik bölge seçimini yaparken sadece konaklama yapacağı yerin kalitesi, yiyecek içecek çeşitliliği, doğal güzellikler ya da iklim gibi

etmenleri göz önüne alırken bunların yanında destinasyonun tüm özelliklerini dikkate alarak seçimini gerçekleştirmektedir. Destinasyondaki kurum ve kuruluşlar tarafından farklı destinasyon bileşenlerinin bir ahenk içerisinde bulunmasını destinasyon yönetimi ile sağlamak mümkündür. Destinasyon yönetimi, yönetim işlevlerinde destinasyonun planlanması, örgütlenmesi, yürütülmesi ve koordinasyonun sağlanması gibi temel işlevleri içerisinde bulundurmasının yanı sıra temel işletme; yönetim, pazarlama, insan kaynakları, üretim, finans, muhasebe işlevlerini de içermelidir (Güripek, 2013). Destinasyon yönetimi, bir turistik bölgeyi oluşturan bütün unsurların (destinasyon çekiciliği, pazarlama, fiyat, ulaşım) koordineli bir şekilde yönetimi ile destinasyonun daha iyi yönetilmesini hedefleyen stratejik bir yaklaşım türüdür (Halmi ve Severoc, 2016).

Zehrer, Pencilner ve Hölzl (2005) ise destinasyon yönetimini, planlanan stratejik amaçları hayata geçirmek için destinasyonu özelliklerine göre koordine eden, ziyaretçi istek ve beklentilerine göre turistik bölgenin kullanımını gerçekleştirmeyi hedefleyen bir yönetim biçimi olarak ifade etmektedir.

Destinasyon yönetimi, turistler için tatmin edici bir deneyim, destinasyon için sürdürülebilir görevlerin yerine getirildiği, paydaşların yönetimine ve bölge halkının kararlar da aktif rol aldığı bir destinasyon yönetimini gerçekleştirmelidir (Doğan, 2014:35).

Destinasyon, birçok ürün ve hizmetin ziyaretçilere sunulan bir alan olmasının yanında, kendisi de başlı başına turistik bir ürün olarak adlandırılır. Turistik bölgeyi sürdürülebilir bir yapıya getirmek ve bu sürdürülebilirliğinin devam etmesini sağlayabilmek, yönetim fonksiyonunun temel taşıdır. Çünkü sürdürülebilir bir destinasyonun geleceği nasıl yönetildiğine göre şekillenmektedir (Bayram, 2018).

Destinasyonun yararı adına yönetimin ortak bir payda da buluşması ve destinasyon pazarlaması üzerinde durulması gerekmektedir. Bu sayede destinasyon açısından pazarlama başarı gösterecektir. Ortak verilen kararlar neticesinde gelişim süreçleri destinasyonun olması gerektiği seviye ye daha kısa zamanda varmalarını sağlayacaktır (Çalış, 2022).

Yapılan tanımlar doğrultusunda destinasyon yönetim süreçleri; turistik bölgede planlama, örgütlenme, koordinasyon, yürütme, kontrol olarak beş fonksiyonda ele alınmaktadır (İnanır, 2018).

Bir turistik bölge bazında yönetim, zorunlu bir hal almıştır. Destinasyon da yer alan aktörler farkı yönetici grupları tarafından bireysel çıkarları için yönetilirken, genele bakacak olursak destinasyonun başarısını hedefleyen bileşenlerin, birbirleri ile olan iletişim ve işbirliğinin yönetimini ifade ettiğini söylemek mümkündür. Birbirinden farklı kendi aralarında rekabet halinde olan ya da birbirlerinin tamamlayıcı bir özelliği olan bu bileşenlerin işbirliği içinde tek bir destinasyon yapısı altında toplanarak hareket etmeleri zorunlu görülen bir unsurdur. Öte yandan destinasyonda sunulan hizmet kalitesinin takip edilmesi ve kontrolü pek mümkün olmamasının yanı sıra kalite bilgilendirilmesi ve rehberliği mümkün olabilmektedir (Kocaman, 2012).

Destinasyonda Planlama Fonksiyonu: Planlama, destinasyon yönetim fonksiyonlarının ilki ve en önemli işlevidir. Bütün grup faaliyetleri amaçların neler olduğunu ve bu amaçlar doğrultusunda neler yapılacağını belirlenmesi ile başlar bu da planlama sürecinin başlangıcı demektir. Geriye kalan diğer yönetim fonksiyonlarının tamamı planlama ile yakın bir ilişki içinde olup, amaçlanan hedeflerin uygulanabilmesi için örgütlenme, yöneltme, yürütme ve koordinasyon fonksiyonlarının yerine getirmeye çabalar (Mucuk, 2016:136).

Destinasyon yönetim planlaması yapılabilmesi adına öncelikli olarak planlamayı gerçekleştirecek ekibin oluşturulması gerekmektedir. Bu ekibin içerisinde yerel ve kamu yönetimleri başta olmak üzere belirli sektör grupları, bölge halkı, sivil toplum kuruluşları gibi tüm grupları bünyesinde bulunduran yönetim örgütü olabilmektedir. Oluşturulan bu ekibin planlamayı verimli bir şekilde yapabilmesi için tüm üyelerin görüş ve önerilerine başvurulmalıdır. Bu sayede ortak bir memnuniyet sağlanmış olup, hazırlanacak plana karşı tutum ve engeller için bir önlem alma sağlanmış olabilir (Güripek, 2013).

Destinasyonlarda, turizm planlamalarının yapılması ve uygulanması aşamalarında yerel aktörlerin katılımı önemli bir etmendir. Turistik bölgelerde sürdürülebilir turizm politikası ve planlarının hayata entegre edilmesi, sürdürülebilir turizmin uygulanabilir olması için oldukça önem arz etmektedir. Destinasyonlar için yapılan plan ve uygulamalarda yerel halkın aktif rol oynaması, sürdürülebilir destinasyon yönetimi için ziyaretçileri açısından tatmin edici bir deneyim, destinasyonlar için sürdürülebilirlik ilkelerinin sağlandığı, turizm aktörlerinin yönetime ve kararlara etkin bir şekilde katıldığı yönetim türüdür (Doğan, 2014).

Bardakoğlu (2011:36) ise destinasyonda planla fonksiyonu için, destinasyon planlama çalışmalarına başlarken ilk gözden geçirilmesi gereken hususun bölgenin ekonomik ve sosyal yapısını detaylı bir şekilde incelemek olduğunu belirtmiştir. Destinasyonun üzerinde oluşabilecek baskı unsurları önceden tespit edilmeli ve planlamanın içerisinde yer almalıdır. Meydana çıkabilecek ekonomik ve sosyal baskı unsurları;

- Turizm sektörü içerisinde faaliyeti sürdüren destinasyonlar arasında meydana gelebilecek rekabet koşulları,
- Piyasaya yeni destinasyonların girmesi,
- Potansiyel turistlere yönlendirme yapılarak destinasyona itme çabaları,
- Çevreye duyarlı kişilerin, bölge yöneticilerinin bölgede gerçekleşen turizm gelişimine taraflı bakmaları,
- Destinasyonda faaliyetlerini sürdüren ulaşım firmaları, otel işletmeleri ve tur operatörlerini sezon başlangıcında fiyatlandırma konusunda sıkıntı yaşamaları,
- Ziyaretçilerin isteklerini doğru tahmin etme uğraşı,
- Hükümet tarafından uygulanan baskıcı politikalar olarak sıralanabilir.

Destinasyonda Örgütlenme Fonksiyonu: Örgütlenme kavramını iki şekilde tanımlamak mümkündür. Genel bir ifadeyle tanımlayacak olursak, doğal ve maddi kaynakların bölgenin amaçları doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde düzenlenmesi olarak açıklanabilmektedir. Dar bir anlamda ise örgütlenme, bir amaç fark etmeksizin gerekli faaliyetlerin yönetimin görevlendireceği gruplar halinde bir düzen sağlamaktır (Mucuk, 2016:142).

Ürünün mal veya hizmet yoğunluklu olmasını dikkate almaksızın üretimde oluşturulması gereken eylemlerin başında örgütlenme gelmektedir. Turizm sektörü hizmet ağırlıklı olduğu kadar ürün ve mal ağırlıklı olması sebebiyle örgütlenme daha da önem kazanmaktadır. Günümüz rekabet ortamında değişen ve gelişen şartlara ayak uydurabilmek, her şekilde farklı bir destinasyon yaratabilmek ve ziyaretçilerin memnun edilmesi için tüm turizm aktörlerin birlik olmasına ihtiyaç vardır (Genç, Atalay, Eryaman,2014).

Destinasyonda Koordinasyon Fonksiyonu: Henri Fayol koordinasyonu, “çalışmayı kolaylaştırmak ve başarı elde etmek için bir yönetimin bütün faaliyetlerinin uyum içerisinde olması” olarak tanımlamaktadır (Mucuk, 2016: 170). Destinasyon

yönetim fonksiyonlarının gerekli kaynakları aktif hale getirip, turizm aktörlerini koordine etmesi başarı elde etmede en temel etmendir (Presenza, 2005).

Tengilimoğlu (2012) koordinasyonun başarı göstermesi diğer yönetim fonksiyonları planlama, örgütleme, yöneltme ve kontrol aşamalarına bağlıdır. Yönetim bu fonksiyonları koordinasyon sayesinde ortak amaca yönlendirerek takım çalışması gerçekleştirmiş olur (İnanır, 2018).

Destinasyonda Yöneltme Fonksiyonu: Yöneltme, üst kademe yönetim tarafından alt kademedeki yöneticilerin faaliyetlerini etkilemesi ve neyi nasıl yapmaları gerektiğini bildirmesi ile ilgili yönetsel bir faaliyettir (Mucuk, 2016:164).

Destinasyonda Kontrol (Denetim) Fonksiyonu: Denetim, yönetim fonksiyonlarında planlama ile başlayan sürecin tamamlanması ile son bulan işlevidir.

Denetim, olması hedeflenen planla olanın karşılaştırılması ve aradaki negatif farkların saptanarak düzenleyici önlemler alınmasıdır. Denetim arzulan amalara varılıp varılmadığını veya ne doğrultuda varıldığını araştırmaktadır. Bu sayede, denetim ile diğer fonksiyonların hangi amaç ve planlamaları nasıl ve ne ölçüde başardığı araştırılıp saptanır (Mucuk, 2016:171).

Ritchie ve Crouch (2003) denetim fonksiyonu turizm bölgesi ile ilgili mevcut bilgilerin analiz edilmesi, gözden geçirilmesi işlevlerini kapsamaktadır. Bu işlevler masa başı araştırmalarını esas almaktadır ve aşağıda belirtilecek faaliyetleri içermektedir;

- Turizm gelişimi adına planlar,
- Yerli-yabancı ziyaretçi verileri,
- Ekonomik kalkınma adına projeler ve değerlendirilmesi,
- Turizm kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan yıllık raporlar,
- Destinasyon yönetimi tarafından oluşturulan bölgeye has çalışmalar,
- Rakip destinasyonlar ile ilgili araştırma raporları hazırlamak.

Kontrol fonksiyonu masa başı faaliyetler kadar saha faaliyetleride kapsamaktadır. Saha çalışmaları ise aşağıda belirtilecek olan faaliyetleri içermektedir;

- Turizm bölgesinin gelişiminde rol oynayacak temsilcilerle görüşmek,
- Büyük örgütlerin işlevlerini saptamak,
- Farklı sorumlulukları idame ettiren ve işbirliği sağlayan sistemleri belirlemek,
- Turizm bölgesine has araştırma faaliyetleri uygulamak,

- Gelecekte uygulanacak kontrollerin zamanında yapılabilmesi adına devam eden bir araştırma planı ve programı oluşturmak (Güney, 2019).

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON YÖNETİMİ

Bu bölümde sürdürülebilir destinasyon, sürdürülebilir destinasyon yönetimi ve sürdürülebilir destinasyon yönetiminde yer alan paydaşlar hakkında temel bilgilere yer verilecektir.

3.1. Sürdürülebilir Destinasyon

Turizm yaygınlaşarak kitlesel hale gelmesiyle beraber destinasyonlarda da rekabet kavramı ortaya çıkmış ve diğer destinasyonlardan kendilerini nasıl ayırabilecekleri düşüncesiyle yeni stratejiler geliştirmeleri sonucunda daha fazla turisti bölgeye çekme isteği destinasyonlar için sürdürülebilirlik algısının ortaya çıkmasında önemli rol almıştır (Çoğalmış, 2019:25). Planlanması yeterli ölçüde yapılmamış turistik eyleme bağlı çevresel aşınmalar; sosyal, ekolojik, ekonomik faktörler arasında dengeleri göz önüne alarak çevreyi koruyan turizm çeşitlerinin önem kazanmasını sağlamıştır (Kısa ve Tachir, 2015).

Sürdürülebilir yönetim ve planlamalar sayesinde bölge halkının ve turistlerin memnuniyetlerini sağlamak iki taraflı olarak da mümkün olabilmektedir. Fakat her destinasyonda var olan bir sürdürülebilirlik yönetimi ve planlamasının olduğunu söylemek mümkün değildir. Destinasyon adına en uygun yönetim ve planlamanın yapılabilmesi için bölge içinde turizmle bağlantısı olan aktörler ve bölge halkının bu yönetime dahil edilmesi gerekmektedir. Yönetimin dışında tutuldukları takdirde yetersiz ve eksik planlamalar söz konusu olacaktır (Genç, Atay, Eryaman, 2014).

Cabael (2011) destinasyonun sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların yanı sıra turizmden elde edilen geliri arttırmaya odaklı yaklaşım anlayışının ziyaretçi sayısını arttırmaya odaklı yaklaşım anlayışından daha etkili olduğu söylenebilmektedir. Destinasyonda sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla turistlere yenilenebilir enerji kullanımına ve çevreye duyarlı ürünlerin tüketimine teşvik etmek sağlanmalıdır. Ayrıca turizmden sağlanan gelirin turizm yatırımlarında kullanılması ve sektörün gelişiminde etkin bir şekilde yer alması sürdürülebilirliği sağlama açısından önemlilik arz eder.

3.2. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi

Turistik destinasyonlar, sınırları belirli bir bölge olarak, sürdürülebilir turizmin ilke, yöntem ve uygulamalarının küçük ölçekte yaşama sunulmasını, denenmesini ve bir sembol oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Turistik bölgelerde sürdürülebilir turizm politikaları ve planlamaların hayata geçirilmesi sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilir olması sebebiyle oldukça önemlidir. Destinasyonlar için oluşturulan planlama, yönetme ve uygulamalarda bölge de faaliyet gösteren aktörlerin katılımı oldukça önemli bir husustur. Bu sebeple sürdürülebilir destinasyon yönetimi, ziyaretçi için hoşnut kaldıkları bir deneyimin, destinasyon adına sürdürülebilirlik ilkelerinin yerine getirildiği, aktörlerin yönetimine ve karar mekanizmasının içinde yer aldığı destinasyon yönetimidir (Doğan, 2014).

Destinasyon yönetimi modern yönetim anlayışıyla meydana gelmiş ve komplike konularda kilit görev rolünü üstlenmiştir. Turizm bölgeleri yalnızca ziyaretçiler ve turizm sektörleriyle alakalı değil, aynı zaman da yerel işletmeler ve sanayi sektöründe de karışık sorunlarına çözüm bulunarak yönetilmesi gerekli alanlardır (Semerciöz, Dönmez, Dursun, 2008:90).

Yapılan bu tanımlamalar neticesinde destinasyon yönetiminin başarı sağlaması ve sürdürülebilir olması açısından destinasyonda bulunan turizm ürünlerinin destinasyon paydaşlarınca bir bütün halinde ve uyum içerisinde yönetilmesi kanaatine varmak mümkündür. Bir başka açıdan baktığımızda sürdürülebilir destinasyon yönetimi bölge halkının yaşam kalitesini, bölge halkı tarafınca sürdürülebilir turizme destek vermesini gerekirken bölgede bulunan tüm turizm aktörleri tarafınca sorumlu turizm bilincinin oluşturulması hedeflenmelidir (Çoğalmış, 2019:30).

Ülke içi ve ülkelerarası anlamda çoğalan turistik rekabet bir yandan destinasyonları yarış haline sokmaktadır. Bu doğrultuda kapsamlı, bütünlük içinde ve sistemli bir yönetim anlayışı ile örgütlenmiş olan destinasyonlar diğer destinasyonlara nazaran avantajlı bir konuma gelmektedir. Ancak bu rekabet avantajı devamlılığını sağlamış olmalıdır. Yapılan tanımlar neticesinde turizm faaliyetlerinin bütününe bir çatı altında ve koordinasyon halinde yürütülmesi gerekmektedir (Akyol, 2021).

Destinasyon bünyesinde hareket halinde olan kurumların başarısı, toplamda destinasyon başarısı olarak kabul edilmektedir. Başarının temel kaynağı olarak da ziyaretçilerin destinasyona bakış açıları ve destinasyondan beklentileri kurumlar

açısından temel noktadır. Ziyaretçilerin destinasyon algısı, seyahati gerçekleştirme amacı, kültürel bilgi birikimi, eğitim düzeyi ve önceden yaşamış olduğu deneyimlerine bağlı kişisel yorumlarıyla şekil alır. Ayrıca ziyaretçilerin destinasyonda yaşadığı deneyimler müze, deniz, kum, güneş, tiyatro vb. gibi bölgesel çekiciliklerin yanında ulaşım araçlarında karşılaştıkları şoför, konaklama yöneticileri, hizmet aldıkları garsonlar, rehberler gibi birçok hizmet sağlayıcıdan oluşur ve bu deneyimlerin ziyaretçi üzerinde kalan etkisi, ziyaret gerçekleştikten sonra destinasyonun imajı haline dönüşür (Buhalis, 2000: 98-100).

3.3. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Paydaşlar

Literatürde paydaş terimi işletmenin hissedarları ile ilgi alaka olarak bilinirken, paydaş teorisinde bu terim biraz farklı algılanmaktadır. Paydaş teorisinde önemli olan husus paydaş teriminin kimlerden oluştuğu değil, bütün paydaşların birbirleri ile olan ilişkisi ve bu ilişkilerin dikkate alınmasıdır. Paydaş teorisi, işletmelerin bitin paydaşları ile hedeflerini gerçekleştirme yolunda yönetimde bulunanlara yol gösteren bir referans olabilmektedir (Vinten, 2000). Turizm, ekonominin gelişimi ve devamlılığı sağlayan, dinamik, emek ve hizmet yoğun bir sektördür. Paydaş yönetimi de bu hususta turizm sektöründe bulunan kurum ve kuruluşların ya da örgütlerin başarı sağlaması için büyük bir etmendir (Yılmaz ve Günel, 2008).

Buhalis ve Fletcher (1995) sürdürülebilir turizmde temel paydaşların bölge halkı, yöneticiler, ziyaretçiler ve işletmelerden oluştuğunu belirtirken, destinasyonun sürdürülebilirliği adına turizm paydaşlarını destinasyondan fayda sağlayanlar ve destinasyona karşı bir sorumluluğu olan bünyesinde sınıflandırmıştır. Yapılan bu sınıflandırmalar neticesinde destinasyonda sürdürülebilir yönetim için turistik arz ve talep sağlayan işletmeler ve yatırımcıların bölge halkının, turistlerin, kamu ve sivil yönetim birimlerinin önemli işlevleri olduğu ve paydaşların birbirleri içerisinde etkin bir işbirliği yürütmelerinin zorunluluğu meydana gelmektedir. Paydaşlar arasında kurulan ilişkiler sonucunda destinasyonun başarısı ortaya çıkmaktadır.

İşletmeler ve örgütler arasındaki bağı diri tutmak, organizasyon etkinliklerini verimli kılabilmek için paydaşlara ihtiyaç vardır. Başka alanlarda olduğu gibi turizm alanında da hizmet kalitesini yükseltmek ve iyileştirmek için iş ortaklığı kurmak önemli bir husustur. Bu sebeple turizm sektörünün gelişim göstermesi, sürdürülebilirliğin

sağlanması ve iyi bir şekilde yönetilmesi adına turizm paydaşlarına önemli vazifeler düşmektedir (Çoğalmış, 2019:33).

Turizm destinasyonunun sürdürülebilir olma hususunda destinasyonlar adına geliştirilen amaç ve stratejiler de bölge halkı, yöneticiler, işletmeler ve turistler sorumlu bileşenler olarak ön tarafta yerlerini almaktadırlar (Buhalis, 2000: 103). Sürdürülebilirliğin felsefesinde paydaşlarının her birinin destinasyon yönetiminde, karar alma sistemine girebilmeleri ve paydaşların turistik bölgeyi sürdürülebilir duruma getirecek yönetim aşamasında aktif rol almaları bu felsefenin yapı taşlarını oluşturmaktadır (Doğan, 2014: 40).

Sheehan ve Ritchie (2005: 728) destinasyon yönetim organizasyonunda bulunması gereken paydaşlar ile ilgili bir model ortaya koymuşlardır. Bu model içerisinde bölge halkı, yiyecek içecek işletmeleri, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, ticaret odaları, turizm sponsorları, turizm yöneticileri, kongre merkezleri, turizm dernek üyeleri yer almaktadır. Destinasyon paydaşlarının yönetimi için dört temel strateji bulunmaktadır. Bunlar;

- **İşbirlikçi Strateji:** Organizasyonlar bu strateji bünyesinde paydaşlar ile işbirliğine önem verirler ve tehdit duydukları unsurları minimum seviyeye indirmeyi amaç haline getirirler (Dönmez, 2008: 49).
- **Katılım Stratejisi:** Maksimum işbirliği ve minimum tehdit oluşturma özelliği taşıyan paydaşlar için uygun bir stratejidir (Shehan ve Ritchie, 2005: 715). Bu strateji türünde paydaşın dayanak olma özelliği üzerinde durularak destek sağlayan paydaşların, desteklerini verebilecekleri maksimum seviyede organizasyon etkinliklerine dahil etmeyi amaçlamaktadır (Dönmez, 2008: 49).
- **Savunma Stratejisi:** Katılım Stratejisinin aksine minimum işbirliği maksimum tehdit özelliği taşıyan paydaşlar için uygun strateji türüdür (Shehan ve Ritchie, 2005: 715).
- **İzleme Stratejisi:** Paydaşlar ile olan ilişkinin muhafaza edilmesi mümkün kılınarak paydaşların durumlarındaki değişimlerin gözlenmesi temel amaçtır (Dönmez, 2008: 49).

Türkay (2014) destinasyon yönetiminde aktif rol alan paydaşların konuları toplumsal yapılarına ve kültürlerine göre farklılık göstermektedir. Bazı kitlelerde mütalaa yoluyla şekillenebilir, bazen sınıfsal eşitsizlik ve kişisel eğilimlerine bağlı olarak karar almayı

yalnızca belirli gruplar yapmaktadır. Destinasyon yönetiminde paydaşlar arasında koordinasyon sağlama meydana gelen bazı sorunlar oluşmaktadır. Bunlar;

- **Büyükklük İkilemi:** Günümüzde teknolojinin gelişmesine rağmen yerel halkın ve bütün sınıfların görüşlerinin yüz yüze öğrenilmesi mümkün değildir.
- **Dışarıda Kalan Grupların İkilemi:** Alt gruplar ve üstünlük sağlayamayan bazı gruplar yönetimin içine alınmazlar ve ayrı tutulurlar.
- **Risk:** Planlanan ve uygulamaya geçen çalışmaların başarı göstermeme olasılığı vardır.
- **Teknoloji ve Uzmanlık İkilemi:** Bölge sakinleri turizm gelişimi açısından hem zararı hem de yararı olan bu etkiyi bilgi eksikliğinden dolayı temkinli yaklaşmaktadır.
- **Zaman İkilemi:** Bölge sakinlerinin katılım sağlaması için uğraşılan gayret, yönetimin alacağı karar ve uygulamaların hız kazanmamasına neden olacaktır.
- **Ortak Fayda İkilemi:** Alınacak ortak kararların bölge sakinleri ve diğer paydaşlar adına beklentileri doğrultusunda doğru sonuçların ortaya çıkıp çıkmayacağını tartışılması (Kömür, 2020).

3.3.1. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Turizm Endüstrisi

Ziyaretçilerin ikamet ettikleri bölge dışına çıkarak geri dönünceye kadar geçen süre zarfında seyahatleri esnasında, ihtiyaç duydukları ulaşım, yiyecek içecek, eğlence, konaklama vb. ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan etkinliklerin genelini oluşturan turizm endüstrisi baskın bir şekilde işletmelerden oluşur. İşletmelerin toplumsal hayatta belli başlı rolleri vardır. İşletmeler yönünden sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için organizasyonların ürünleri, politikaları ve uygulamaları ve üç ilke adı altında; çevresel bütünlük, sosyal eşitlik ve ekonomik refah ilkelerini göstermeleri gerekmektedir. Çevresel bütünlük ilkesi işletmelerin, kurumsal çevre yönetimi sayesinde ekolojik çevreye verilen zararların en aza indirgeme çalışması olarak açıklanabilir. İşletmelerin ürün ve hizmet üretimi safhasında çevreye bırakılan atıklarda olduğu gibi az ya da çok fark etmeksizin çevre üzerinde bir etki oluşturduğundan çevre üzerindeki oluşan etkiler kaçınılmazdır. Meydana gelen bu etkileri en aza indirmek ve kabul edilebilir ölçüde olması adına turistik bölgede bulunan işletmeler bunun için çaba sarf etmelidir. Sosyal denliğin sağlanması adına katkıda bulunan işletmeler;

ekonomik, yasal, etik sorumluluklarını gerçekleştiren işletmeler bölge halkının kaynaklara eşit bir şekilde ulaşmasına katkı sağlamış olurlar. İşletmelerin, personellerinin hayat kalitesini arttırarak ekonomik ve sosyal imkanların çoğalmasi ile personeller üzerinden bölgesel ekonomik düzenin gelişmesine olumlu yönde bir etki sağlamış olurlar. İşletmelerin üretmiş olduğu mal ve hizmetlerin aktif ve verimli oluşunda gelişim göstererek değeri olgusunu arttırırlar (Bansal, 2005).

Destinasyonların sürdürülebilir yönetimi ancak turizm işletmelerinin belirtilen bu ilke ve felsefeyi ticari amaç ve hedefleriyle birleştirerek toplumsal sorumlulukları bünyesinde dengede tutmaya çalışmalarıyla mümkün olabilir. Turist gönderen işletmeler yani tur operatörleri ve bunların tedarikçisi konumundaki işletmeler arasında genellikle bir çıkar çatışması olmaktadır. Bu çatışmaya örnek verecek olursak destinasyona turist gönderen tur operatörleri ile onların destinasyon içerisindeki tedarikçileri arasında, tedarikçinin geliri, tur operatörlerinin maliyetini oluşturduğundan, aralarında bir çatışma çıkmaktadır. Ayrıca destinasyondaki bölge halkı ve bölge işletmelerinin ziyaretçi ile daima aynı bakış açısına sahip olduklarını söylemek mümkün değildir. Ziyaretçinin mühim olarak gördüğü deneyimle ile bölge halkının değeri arasında farklılıklar söz konusu olabilir hatta bu farklılıklar sebebiyle sorunlar çıkabilir. Tüm bu sebeplerden ötürü turizm endüstrisinin, yerel halk ve yerel yönetim birimleri ile eş zamanlı olarak beraber, uyum ve ortak çıkarlar doğrultusunda yol almaları sürdürülebilir yönetim için kritik önem arz etmektedir (Doğan, 2014: 42).

3.3.2. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Toplum

Ülkemiz 'de turizm gelişim gösterdikçe merkezi yönetimin belirleyeceği politikaların yerine yerel halktan başlayacak eyleme geçmeyle gelişim daha mümkün olacaktır. Turizm endüstrisinin gelişmesi ve turizmden daha fazla fayda sağlanmasında yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimlerin turizmin önemini benimsemeleri gerekip, orijinal projeler geliştirerek merkezi yönetimleri sıkıştırılmaları gerekmektedir. İki taraf arasında işbirliğinin ve koordinasyonun sağlanması, ülkemizin turizm potansiyelinin bir bütün halinde turizme entegre edilmesi adına gerekli görülmektedir.

Keskin, (2016: 149) ise diğer paydaşlarda olduğu gibi turizmin geliştirilmesi ve turizmden daha fazla yarar sağlanması adına yerel yönetimlerin de üzerine bazı

sorumluluklar düşmektedir. Yerel yönetimler orijinal fikirler ile turizmin önemi vurgulayıp merkezi yönetime bildirmek gibi bir sorumluluğa sahiptir. Bununla beraber merkezi ve yerel paydaşlar arasında koordinasyonu sağlamalı ve destinasyonlardaki mevcut turizm potansiyelini bir bütün olarak görüp sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmalıdır.

Her destinasyon bölgesinin kendine has turizm potansiyelini geliştirmesi, turizme hazırlanması ve var olan bu özellikleriyle tanınır bir marka haline gelmesi gerekir. Bölgenin kültürel kimliğini yansıtan, yerelliğin sonuna kadar hissedildiği bir destinasyon oluşturulmalıdır. Destinasyonun sahip olduğu doğal kaynakların sürdürülebilirlik prensipleri ışığında kullanılmasına özen gösterilmelidir. Bu sebeple yerel yönetimler, tüm çalışanları ve bölge halkını turizm konusunda, destinasyonun turizm olanakları konusunda çevreye karşı duyarlı olma konusunda bilgilendirmeli ve bilinçlendirmelidir (Keskin, 2016: 150).

Doğanın ve kültürel yaşamın bozulmasına örnekler verecek olursak; kalabalıklaşma, gürültü kirliliği, suç oranlarında artış, bölgesel enflasyon, kültürel yozlaşma bunlardan bazılarıdır. Bölge halkının turizme karşı tutum ve algılarında çevresel, ekonomik gelişmelerin birbiri ile içi içe olduğunu bilinmelidir. Sürdürülebilir turizm, ekonomik bazda turizmin zarar ve maliyetlerini minimuma indirmeyi hedeflerken, elde edilen faydanın da maksimum düzeye ulaşmasını sağlamaktadır (Doğan, 2014: 43).

3.3.3. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Ziyaretçiler

Ziyaretçi, devamlı ikamet ettiği ülke ya da bölge dışında herhangi bir ülke ya da bölgeyi, o bölgede çalışma amacı olmadan ziyaret eden kişi olarak tanımlanmaktadır. Bir destinasyona kaldığı süre fark etmeksizin ziyarette bulunan kişileri içeren ziyaretçi tanımı, destinasyonun önemli bir bütünüdür. Bölgenin doğal çekicilikleri, tarihi, kültürel yapısı, altyapı- üstyapı olanakları vb. faktörler dışında anlayış, hoşgörü ve prensip olarak sürdürülebilir turizmin uygulamaya geçtiği bir turizm bölgesi olup olmadığı ziyaretçilerin destinasyon seçim sürecinde karar vermelerini etkileyen etmenlerdendir. Sürdürülebilir destinasyonun ihtiyaç duyduğu ziyaretçi kişiliği bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler olmasıdır. Ziyaretçi, turistik gereksinimlerinin giderilmesi aşamasında

sürdürülebilirliğe ilişkin prensip, kural ve planlara uygun davranış gösterirse destinasyonun sürdürülebilirliğine katkıda bulunmuş olur (Doğan, 2014: 44).

3.3.4. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Yerel Yönetimler

Destinasyon yönetiminin önemli bileşenini yerel yönetimler oluşturmaktadır. Ülkemiz gibi merkezi yönetim anlayışının hâkim olduğu ülkelerde kamusal yönetim yaptırımları belirleyici rol oynamaktadır. Verimli bir katılımı benimseyen, sürdürülebilir normlara ve paydaş yönetim anlayışına meyilli bir yerel yönetim, bölgenin sürdürülebilir olma ve yönetimi açısından önemli bir yarar sağlarken tersi bir durumda destinasyonun dönüşümü için pürüz ya da yavaşlatıcı bir etken olabilir (Doğan, 2014: 47).

Tosun (2006), ise turizm gelişimi bünyesinde yerel yönetimlerin ya da sivil toplum kuruluşlarının bölge sakinlerinin düşüncelerine yer verilmesi ve bölge sakinlerinin karar verme aşamasına dahil olmaları gerektiğini belirtmiştir.

3.3.5. Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi ve Sivil Toplum Kuruluşları

Sürdürülebilirlik ilkesi ile yönetilen destinasyon, plan ve projelerin uygun amaçlar doğrultusunda oluşturulması ve devamlılık sağlamasını gerektirir. Bu sebeple sivil örgütlerin sürece dahil edilmesi gerekli bir husustur. Sivil toplum örgütlerinin, kamusal otoriteler üzerinde baskı ve kamuoyu oluşturma etkisi vardır. Meslek organizasyonları, dernek ve vakıflar ya da sektörel örgütlenmeler temelindeki sivil toplum kuruluşları bünyesindeki katılımcılar üzerinde de önemli bir birleştirici ve yaptırıma sahiptir. Bazen şartlar gereği bölgesel yönetimin yapamadığı ya da eksik bıraktığı yönetsel işlevleri, sivil toplum örgütleri gerçekleştirebilmektedir (Doğan, 2017: 47).

Sivil toplum kuruluşlarının turizm sistemi bünyesinde bir takım pozitif sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar, bölge sakinlerinin yeteneklerinin geliştirilmesi yönünde plan, proje ve yatırımların yapılması, gelir düzeyindeki eşitsizliğin giderilmesi, destinasyon yönetimi hususunda danışmalık hizmeti verilmesi, turizmin bölge sakinleri tarafından oluşan şikayetlerine çözümler getirme gibi birçok açıdan fayda sağlamaktadır. Bunlara ek olarak destinasyonların yönetiminde şeffaf olması, hesap verebilir olması ve kaynak paylaşımı konularında önemli rollere

sahip olan sivil toplum kuruluşları bölgenin sürdürülebilir bir turizme sahip olmaları konularında yardımcı olmaktadır (Simon, 2008).

4. TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM DESTİNASYON TUTUMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde, turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir turizm destinasyon tutumlarına yönelik görüşlerini tespit etme amacıyla yapılmış alan çalışmasına yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizi ve bulgularının değerlendirildiği bölümler bu kısımda incelenecektir.

4.1. Verilerin Analizi

Anket çalışmasında toplanan veriler bilgisayar ortamında bir istatistiksel analiz yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Örneklem grubuna dahil edilen turizm öğrencilerinin demografik bilgileri ve öğrenim durumlarına yönelik bilgiler frekans ve yüzde dağılım tablosu şeklinde verilmiştir. Bunun yanı sıra sürdürülebilirliğin yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel boyutları ve tutumunun üç alt boyutundaki ifadelerin betimsel istatistikleri yüzde dağılım, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak tablolandırılmıştır. Ölçeklerin boyutlandırılması kısmında faktör analizi kullanılmıştır. Bu anlamda uygulanabilirlik ve yeterlilik tespiti adına Bartlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin değerleri kontrol edilmiştir. Araştırmada tutumun yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki etkisini ölçmek adına korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Bu bağlamda katsayılar ve p değerleri incelenmiş ve uygun bulunmuştur. Bunların yanı sıra araştırmada kullanılan ölçeklerin tutarlılığının belirlenmesi adına güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değerleri hesaplanarak incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Bulguları

4.2.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimine yönelik görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, araştırmaya dahil edilen öğrencilerin demografik özellikleri, okudukları bölüm ve eğitim durumları ile ilgili

bilgilerin yer aldığı değişkenlere ilişkin frekans ve yüzdelik dağılımlar hesaplanmıştır. Tablo 2’de anket çalışmasına dahil edilen örneklem grubundaki öğrencilerin demografik özelliklerine (okul, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sınıf, okunulan bölüm ve aylık harcama) ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına ait değerler yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya dahil edilen lisans ve ön lisans öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları (n=368)

Değişkenler	Gruplar	f	%
Okul	Safranbolu Turizm Fakültesi	190	72,5
	Safranbolu Şefik Dızdar Meslek Yüksekokulu	72	27,5
Cinsiyet	Kadın	125	47,7
	Erkek	137	52,3
Yaş	18-20	122	46,6
	21-23	104	39,7
	24 ve üzeri	36	13,7
Sınıf	1.Sınıf	88	33,6
	2.Sınıf	91	34,7
	3.Sınıf	26	9,9
	4.Sınıf	57	21,8
Okunulan Bölüm	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	13,7
	Turizm Rehberliği	75	28,6
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	15,6
	Turizm İşletmeciliği	81	30,9
	Rekreasyon Yönetimi	29	11,1
Aylık Harcama	1000TL ve altı	25	9,5
	1001- 2000TL	55	21,0
	2001- 3000TL	54	20,6
	3001- 4000TL	39	14,9
	4001TL ve üzeri	89	34,0

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde araştırmaya dahil olan turizm öğrencilerinin %72,5’i, turizm fakültesinde öğrenim görmekte %27,5 meslek yüksekokulunda öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %47,7’sini kadınlar oluştururken %52,3’ü erkek öğrenciler oluşmaktadır. Öğrencilerin yaşa göre dağılımları incelendiğinde, %46,6’sı (f=122) 18-20 yaş aralığında, %39,7’si (f=104) 21-24 yaş aralığında, %13,7’sinin (f=36) 24 yaş ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okudukları sınıf durumu incelendiğinde, %33,6’sı (f=88) 1.sınıfta, %34,7’si (f=91) 2.sınıfta, %9,92’u (f=26) 3.sınıfta ve %21,8’i (f=51) 4.sınıfta öğrenim görmektedir. Araştırmaya dahil olan öğrencilerin okudukları bölüm incelendiğinde %13,7’sinin (f=36) turizm ve otel işletmesinde, %26,6’sının (f=75) turizm rehberliği, %15,6’sının (f=41) gastronomi ve mutfak sanatları, %30,9’unun (f=81) turizm işletmeciliği ve %11,1’inin (f=29) rekreasyon yönetimi

bölümlerini okuduğu görülmektedir. Son olarak aylık harcama durumlarına bakıldığında 1000TL ve altı %9,5'ini (f=25), 1001-2000TL aralığında %21,0'i (f=55), 2001-3000TL aralığında %20,6'sını (f=54), 3001-4000TL aralığında %14,9'unu (f=39), 4001TL ve üzerini ise %34,0'ünü (f=89) oluşturduğu tespit edilmiştir.

4.2.2. Ölçeklerin Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Faktör Analizleri

Araştırmada kullanılan ölçekler üzerinde faktör analizi yapılarak alt boyutların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bununla beraber boyutların geçerlilik ve güvenilirliğini ölçmeye yönelik de testler yapılmıştır. Kısa bir ifadeyle faktör analizi ise, değişkenler arasındaki ilişki test edilirken aralarındaki ilişkiyi anlaşılır düzeyde ve özet halinde toplanmasını sağlayan bir analiz türüdür (Çakır, 2014). Tablo 3 'de ölçeklere ilişkin faktör analizi ve güvenilirliğine ilişkin bulgular yer almaktadır. KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri, örneklem yeterliliğini ifade etmektedir ve %60'ın üzerinde olması gerekmektedir.

Tablo 3: Tutum ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları

İfadeler	Faktör 1: Bölgesel Ekonomi	Faktör 2: Tarihsel	Faktör 3: Kültürel Çevre
1. Turizm yerel halk için yeni iş olanakları yaratır.	0,717		
2. Turizm yerel ekonomiyi destekleyen en önemli sektörlerden biridir.	0,750		
3. Turizm, yerel halkın gelirlerini arttırır.	0,719		
15. Turizm yerel halkı, tarihi ve sanatsal ürünler üretmek konusunda cesaretlendirir.		0,684	
17. Turizm sayesinde her türlü tarihi alt yapı (yol-elektrik, su, kanalizasyon, taşımacılık hizmetleri vb.) olanaklarının ve hizmetlerin (restoran, cafe, lokanta vb. gibi) kalitesi artar.		0,758	
20. Turizm sayesinde tarihi binaların restore edilmesi sağlanır.		0,734	
24. Turizm arkeolojik ve tarihi kültürel öneme sahip alanların korunmasını sağlar.		0,572	
7. Turizm, mevsimlik yoğunlaşma sorunları yaratmaktadır.			0,556
11. Turizm, geleneksel sosyal yapıyı ve yerel halkın kültürünü bozmaktadır.			0,622
22. Turizm, katı atık, trafik sıkışıklığı, hava, su ve toprak kirliliğine neden olur.			0,721

23. Turizm, tarımsal ve doğal alanların azalmasına neden olmaktadır.			0,822
25. Otel vb. turistik tesisler, doğal güzellikleri ve tarihi yapıları bozmaktadır.			0,756
26. Turizm bitki ve hayvan türlerinin yaşamı ve çeşitliliğini olumsuz etkilemektedir.			0,855
27. İnşa edilen turizm tesisleri, doğal çevre ve yerel mimariyle uyumlu değildir.			0,668
Özdeğerler (eigenvalues)	1,777	2,013	3,707
Varyansı açıklama oranı	12,691	14,375	26,479
Kümülatif varyans	12,691	27,066	53,545
Alt Boyut Güvenirliği (Cronbach's Alpha)	0,622	0,661	0,845
Genel Ölçek Güvenirliği (Cronbach's Alpha)		0,751	
<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=0,823 Bartlett testi: $\chi^2=1003,603$; $p=0,000$</i>			

Tablo 3'deki sonuçlar incelendiğinde tutum ölçeğinin toplam varyansın %53,545'ini açıklayan 3 faktör (bölgesel ekonomi, tarihsel, kültürel çevre) altında toplandığı görülmektedir. İlk faktör olan bölgesel ekonomi, toplam varyansın %12,691'ini açıklamaktadır. İkinci faktör olan tarihsel, toplam varyansın %14,375'ini açıklamaktadır. Son faktör olan kültürel çevre ise toplam varyansın %26,479'unu açıklamaktadır. Ölçeklerin güvenilirliğinin tespit edilmesi için Cronbach's Alpha değeri ölçülmüştür. Cronbach's Alpha değerinin katsayısının bulunabileceği aralıklar ve ölçeğin güvenilirlik durumu; " $0,6 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilir, " $0,80 \leq \alpha < 1,00$ " ise ölçek yüksek derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir (Kayış, 2009). Bu doğrultuda tutum ölçeğinin genel ölçek güvenilirliği katsayısı Cronbach's Alpa $\alpha=0,751$ olarak hesaplanmış olup ölçeği oluşturan 3 alt boyut için de Cronbach's Alpha değerlerinin tamamı $\alpha=70$ 'in üzerinde olduğundan, tutum ölçeğinin güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Yönetmelik sürdürülebilirlik ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları

İfadeler		
1-	Safranbolu turizmi için yerel halk, işletmeciler ve yerel yönetim birimlerinin katılacağı ortak bir yönetim modeli uygulanmalıdır.	0,705
2-	Yerel halk ve turistik işletmecilerin Safranbolu'yla ilgili kararlara katılımı arttırılmalıdır.	0,655
3-	Safranbolu'daki yerel yönetim birimleri, krizlere karşı hazırlıklı olmalıdır.	0,716
4-	Safranbolu'yu tanıtıcı tüm materyallerde sürdürülebilirliği dikkate alan bilgilere yer verilmelidir.	0,773
5-	Safranbolu'da doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yasal düzenleme ve kurallar olmalıdır.	0,752
7-	Safranbolu için sürdürülebilir bir turizm planı ve stratejisi belirlenmelidir.	0,763
	Özdeğerler (eigenvalues)	3,184
	Varyansı açıklama oranı	53,067
	Kümülatif varyans	53,067
	Genel Ölçek Güvenirliği (Cronbach's Alpha)	0,820
<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)= 0,819 Bartlett testi: $\chi^2=509,476$; $p=0,000$</i>		

Tablo 4 incelendiğinde tek faktör altında toplanan yönetsel sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik ifadelerin, varyansın %53,067'sini açıkladığı görülmektedir. Örneklem sayısı göz önüne alındığında faktör yüklerinin hepsinin 0,30 eşik değerinin üzerinde olduğu ve bu durumda faktör yüklerinin uygun olduğu tespit edilmiştir. Yönetsel sürdürülebilirlik ölçeğinin güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) $\alpha=0,820$ olarak hesaplanmıştır. Bu doğrultuda Cronbach's Alpha katsayıları " $0,80 \leq \alpha < 1,00$ " değerleri arasında olduğundan yönetsel sürdürülebilirlik ölçeği ifadelerinin sonuçları güvenilir kabul edilebilir.

Tablo 5: Sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları

İfadeler	
1- Turizm yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesini arttırmalıdır.	0,685
2- Yöreye özgü yerel ürünler teşvik edilmelidir.	0,756
3- Turizmin, öncelikle yerel halk için istihdam olanakları yaratmalıdır.	0,703
4- Satılan hediyelik eşya vb. ürünler, yerli üretim olmalıdır.	0,651
5- Turizm, turistlerle yerel halk arasındaki etkileşimin artmasını sağlamalıdır.	0,740
6- Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına saygı gösterilmelidir.	0,734
7- Tüm işletmelerin, menü ve fiyatları, müşteriler tarafından görülebilir olmalıdır.	0,676
8- İşletmeler, müşteri memnuniyetini dikkate alan bir yapıya sahip olmalıdır.	0,685
9- Ziyaretçiler, Safranbolu'daki tüm turistik ürün ve işletmeler hakkında önceden bilgi sahibi olabilmelidir.	0,594
10-Yerel halk ve işletmecilerin Safranbolu turizmine ilişkin endişe ve memnuniyetleri dikkate alınmalıdır.	0,771
Özdeğerler (eigenvalues)	5,018
Varyansı açıklama oranı	50,176
Kümülatif varyans	50,176
Genel Ölçek Güvenirliği (Cronbach's Alpha)	0,882

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)= 0,898 Bartlett testi: $\chi^2=1059,698$; $p=0,000$

Tablo 5 incelendiğinde tek faktör altında toplanan sosyo-ekonomik sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik ifadelerin, varyansın %50,176'sını açıkladığı görülmektedir. Sosyo-ekonomiyi ölçmeye yönelik güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) $\alpha=0,882$ olarak hesaplanmıştır. Bu doğrultuda Cronbach's Alpha katsayıları " $0,80 \leq \alpha < 1,00$ " değerleri arasında olduğundan dolayı sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ölçek ifadelerinin sonuçları güvenilir kabul edilebilir.

Tablo 6: Çevresel sürdürülebilirlik ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenirlik analizi sonuçları

İfadeler	
1- Tatlı su ve enerji kaynakları tasarruflu kullanılmalıdır.	0,768
2- Bitki ve hayvan türlerini koruyucu önlemler alınmalıdır.	0,752
3- Petrol, kömür vb. fosil yakıtlar yerine, güneş, rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalıdır.	0,689
4- Konaklama işletmelerinde, su ve enerji kullanımında tasarruf sağlayıcı kurallar konulmalıdır.	0,777
10-Safranbolu'nun daha sürdürülebilir bir destinasyon olması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.	0,708
11- Daha sürdürülebilir bir Safranbolu için yerel halk sorumlu davranmalıdır.	0,661
12- Safranbolu özel ve korunması gereken bir turistik bölgedir	0,657
Özdeğerler (eigenvalues)	3,605
Varyansı açıklama oranı	51,495
Kümülatif varyans	51,495
Genel Ölçek Güvenirliği (Cronbach's Alpha)	0,839
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=0,885	Bartlett testi: $\chi^2=592,163$; $p=0,000$

Tablo 6 incelendiğinde tek faktör altında toplanan çevresel sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik ifadelerin, varyansın %51,495'ini açıkladığı görülmektedir. Çevresel sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik güvenirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) $\alpha=0,839$ olarak hesaplanmıştır. Bu doğrultuda Cronbach's Alpha katsayıları " $0,80 \leq \alpha < 1,00$ " değerleri arasında olduğundan dolayı çevresel sürdürülebilirlik ölçek ifadelerinin sonuçları güvenilir kabul edilebilir.

4.2.3. Tutuma İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Faktör analizinde tespit edilen her bir boyuttaki ifadelere ilişkin katılımcıların yanıtlarına ait betimsel istatistikî değerler (frekans, yüzde dağılımları, aritmetik ortalama, standart sapma) tablolarda yer almaktadır. Bu tablolarda yer alan "hiç, az, orta, çok, tam" katılım düzeyi ifadeleri anketteki "kesinlikle katılmıyorum, az katılıyorum, orta düzeyde katılıyorum, çok katılıyorum, tamamen katılıyorum" yanıtlarına karşılık gelmektedir.

Tablo 7: Tutumun bölgesel ekonomi boyutuna yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)

İfadeler	Katılım Düzeyi					\bar{X}	s.s.	
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)			
Turizm yerel halk için yeni iş olanakları yaratır. (n=262)	f	5	21	67	87	82	3,83	1,01
	%	1,9	8,0	25,6	33,2	31,3		
Turizm yerel ekonomiyi destekleyen en önemli sektörlerden biridir. (n=262)	f	2	10	38	87	125	4,23	0,89
	%	0,8	3,8	14,5	33,2	47,7		
Turizm, yerel halkın gelirlerini arttırır. (n=262)	f	6	14	70	74	98	3,77	0,96
	%	2,3	5,3	26,7	28,2	37,4		
GENEL						4,00	0,74	

Öğrencilerin, tutum ölçeğinin bölgesel ekonomi boyutunda yer alan her bir ifade için vermiş oldukları yanıtlara yönelik betimsel istatistikler Tablo 7’de verilmiştir. Aritmetik ortalama genel değerler açısından incelendiğinde tutum ölçeğinin en yüksek ortalamaya sahip boyutunun bölgesel ekonomi olduğu görülmektedir. İfadelerin genel ortalama değerine bakıldığında “çok katılıyorum” seçeneğine tekabül ettiği görülmektedir ($\bar{X}=4,00$).

Tablo 7 incelendiğinde bölgesel ekonomi boyutunda yer alan “Turizm yerel ekonomiyi destekleyen en önemli sektörlerden biridir.” ($\bar{X}=4,23$) ifadesi en yüksek ortalamaya sahip ifade olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %4,6’sı “kesinlikle katılmıyorum” ve “az katılıyorum” seçenekleri ile olumsuz yaklaşım gösterirken, %80,9’u “çok katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” seçenekleri ile olumlu yaklaşım gösterdikleri belirlenmiştir.

Ortalama bakımından ifadeler sırası ile “Turizm yerel halk için yeni iş olanakları yaratır.” ($\bar{X}=3,83$), “Turizm, yerel halkın gelirlerini arttırır.” ($\bar{X}=3,77$) ifadeleri izlemektedir.

Tablo 8: Tutumun tarihsel boyutuna yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)

İfadeler	Katılım Düzeyi					\bar{X}	s.s.
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)		
Turizm yerel halkı, tarihi ve sanatsal ürünler üretmek konusunda cesaretlendirir. (n=262)	f 3 % 1,1	9 3,4	64 24,4	103 39,3	83 31,7	3,83	0,89
Turizm sayesinde her türlü tarihi alt yapı (yol-elektrik, su, kanalizasyon, taşımacılık hizmetleri vb.) olanaklarının ve hizmetlerin (restoran, cafe, lokanta vb. gibi) kalitesi artar. (n=262)	f 7 % 2,7	13 5,0	58 22,1	70 26,7	114 43,5	4,03	1,04
Turizm sayesinde tarihi binaların restore edilmesi sağlanır. (n=262)	f 8 % 3,1	13 5,0	64 24,4	88 33,6	89 34,0	3,90	1,02
Turizm arkeolojik ve tarihi kültürel öneme sahip alanların korunmasını sağlar. (n=262)	f 6 % 2,3	11 4,2	67 25,6	78 29,8	100 38,2	3,97	1,00
GENEL						3,97	0,70

Öğrencilerin, tutum ölçeği tarihsel boyutunda yer alan her bir ifade için vermiş oldukları yanıtlara yönelik betimsel istatistikler Tablo 8’de verilmiştir. İfadelerin genel ortalama değerine bakıldığında “orta düzeyde katılıyorum” seçeneğine tekabül ettiği görülmektedir ($\bar{X}=3,97$). Tutumun tarihsel boyutundaki ifadelerden, “Turizm sayesinde her türlü tarihi alt yapı (yol-elektrik, su, kanalizasyon, taşımacılık hizmetleri vb.) olanaklarının ve hizmetlerin (restoran, cafe, lokanta vb. gibi) kalitesi artar.” İfadesi ($\bar{X}=4,03$) en yüksek ortalama değerine sahipken; bu ifadeyi sırasıyla “Turizm arkeolojik ve tarihi kültürel öneme sahip alanların korunmasını sağlar.” ($\bar{X}=3,97$), “Turizm sayesinde tarihi binaların restore edilmesi sağlanır.” ($\bar{X}=3,90$), “Turizm yerel halkı, tarihi ve sanatsal ürünler üretmek konusunda cesaretlendirir.” ($\bar{X}=3,83$) ifadeleri izlemektedir. Bu sonuç neticesinde öğrencilerin en yüksek oranda alt yapı olanakları sayesinde hizmet kalitesi artabileceği görüşü ve en düşük oranda turizmin yerel halkı tarihi ve sanatsal ürünler üretmek konusunda cesaretlendirme konusundaki görüşleridir.

Tablo 9: Tutumun kültürel çevre boyutuna yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)

İfadeler	Katılım Düzeyi					\bar{X}	s.s.
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)		
Turizm, mevsimsel işsizlik ve istihdam sorunları yaratmaktadır. (n=262)	f 31	62	75	46	48	3,06	1,27
	% 11,8	23,7	28,6	17,6	18,3		
Turizm, geleneksel sosyal yapıyı ve yerel halkın kültürünü bozmaktadır. (n=262)	f 109	64	56	16	17	2,11	1,20
	% 41,6	24,4	21,4	6,1	6,5		
Turizm, katı atık, trafik sıkışıklığı, hava, su ve toprak kirliliğine neden olur. (n=262)	f 33	49	74	57	49	3,15	1,28
	% 12,6	18,7	28,2	21,8	18,7		
Turizm, tarımsal ve doğal alanların azalmasına neden olmaktadır. (n=262)	f 42	55	68	47	50	3,03	1,34
	% 16,0	21,0	26,0	17,9	19,1		
Otel vb. turistik tesisler, doğal güzellikleri ve tarihi yapıları bozmaktadır. (n=262)	f 53	33	83	45	48	3,00	1,35
	% 20,2	12,6	31,7	17,2	18,3		
Turizm bitki ve hayvan türlerinin yaşamı ve çeşitliliğini olumsuz etkilemektedir. (n=262)	f 59	58	73	30	42	2,76	1,35
	% 22,5	22,1	27,9	11,5	16,0		
İnşa edilen turizm tesisleri, doğal çevre ve yerel mimariyle uyumlu değildir. (n=262)	f 52	65	87	35	23	2,66	1,19
	% 19,8	24,8	33,2	13,4	8,8		
GENEL						2,82	0,92

Öğrencilerin, tutum ölçeğinin kültürel çevre boyutunda yer alan her bir ifade için vermiş oldukları yanıtlara yönelik betimsel istatistikler Tablo 9’da verilmiştir. Aritmetik ortalama genel değerler açısından incelendiğinde tutum ölçeğindeki en düşük ortalama sahip boyutun kültürel çevre olduğu görülmektedir. İfadelerin genel ortalama değerine bakıldığında “orta düzeyde katılıyorum” seçeneğine tekabül ettiği görülmektedir ($\bar{X}=2,82$). Kültürel çevre boyutunda en yüksek ortalama “Turizm, katı atık, trafik sıkışıklığı, hava, su ve toprak kirliliğine neden olur.” İfadesine ($\bar{X}=3,15$) aittir. En düşük ifade ise, “Turizm, geleneksel sosyal yapıyı ve yerel halkın kültürünü bozmaktadır.” ($\bar{X}=2,11$) ifadesidir.

4.2.4. Yönetmel, Sosyo-Ekonomik ve Çevresel Sürdürülebilirliğe İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 10: Yönetmel sürdürülebilirliğe yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)

İfadeler	Katılım Düzeyi					\bar{X}	s.s.
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)		
Safranbolu turizmi için yerel halk, işletmeciler ve yerel yönetim birimlerinin katılacağı ortak bir yönetim modeli uygulanmalıdır. (n=262)	f 6	16	94	65	81	3,75	1,03
	% 2,3	6,1	35,9	24,8	30,9		
Yerel halk ve turistik işletmecilerin Safranbolu'yla ilgili kararlara katılımı arttırılmalıdır. (n=262)	f 5	10	59	85	103	4,03	0,97
	% 1,9	3,8	22,5	32,4	39,3		
Safranbolu'daki yerel yönetim birimleri, krizlere karşı hazırlıklı olmalıdır. (n=262)	f 1	13	44	84	120	4,17	0,91
	% 0,4	5,0	16,8	32,1	45,8		
Safranbolu'yu tamtıcı tüm materyallerde sürdürülebilirliği dikkate alan bilgilere yer verilmelidir. (n=262)	f 3	9	40	80	130	4,24	0,91
	% 1,1	3,4	15,3	30,5	49,6		
Safranbolu'da doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yasal düzenleme ve kurallar olmalıdır. (n=262)	f 3	6	34	58	161	4,40	0,88
	% 1,1	2,3	13,0	22,1	61,5		
Safranbolu için sürdürülebilir bir turizm planı ve stratejisi belirlenmelidir. (n=262)	f 2	6	31	65	158	4,41	0,84
	% 0,8	2,3	11,8	24,8	60,3		
GENEL						4,17	0,67

Öğrencilerin, yönetmel sürdürülebilirlik ölçeğinde yer alan ve Safranbolu bölgesinde yönetmel sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik her bir ifade için verdikleri yanıtlara ilişkin betimsel istatistikler tablo 10'da verilmiştir. Yönetmel sürdürülebilirliğe ilişkin en yüksek ortalamaya sahip olan ifade "Safranbolu için sürdürülebilir bir turizm planı ve stratejisi belirlenmelidir." ($\bar{X}=4,41$) olmuştur. Bu ifadeye ilişkin katılım düzeyleri %0,8 hiç, %2,3 az, %11,8 orta, %24,8 çok ve %60,3 tamamen olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen öğrencilerin yüksek düzeyde Safranbolu için sürdürülebilir bir turizm planı ve stratejisi belirlenmesini istedikleri bu ifade ile söylenebilir. Bu ölçekteki en düşük ortalamaya sahip ifade ise "Safranbolu turizmi için yerel halk, işletmeciler ve yerel yönetim birimlerinin katılacağı ortak bir yönetim modeli uygulanmalıdır." ($\bar{X}=3,75$) olmuştur. Bu ifadeye ilişkin en yüksek katılımı %35,9 ile orta düzey katılımı işaretledikleri tespit edilmiştir.

Tablo 11: Sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğe yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)

İfadeler	Katılım Düzeyi					\bar{X}	s.s.
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)		
Turizm yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesini arttırmalıdır. (n=262)	f 5 % 1,9	4 1,5	51 19,5	69 26,3	133 50,8	4,22	0,94
Yöreye özgü yerel ürünler teşvik edilmelidir. (n=262)	f 2 % 0,8	5 1,9	36 13,7	70 26,7	149 59,9	4,37	0,84
Turizmin, öncelikle yerel halk için istihdam olanakları yaratmalıdır. (n=262)	f 8 % 3,1	10 3,8	51 19,5	77 29,4	116 44,3	4,08	1,03
Satılan hediyelik eşya vb. ürünler, yerli üretim olmalıdır. (n=262)	f 9 % 3,4	8 3,1	43 16,4	62 23,7	140 53,4	4,20	1,04
Turizm, turistlerle yerel halk arasındaki etkileşimin artmasını sağlamalıdır. (n=262)	f 6 % 2,3	11 4,2	34 13,0	83 31,7	128 48,9	4,20	0,97
Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına saygı gösterilmelidir. (n=262)	f 5 % 1,9	5 1,9	36 13,7	51 19,7	165 63,0	4,39	0,92
Tüm işletmelerin, menü ve fiyatları, müşteriler tarafından görülebilir olmalıdır. (n=262)	f 2 % 0,8	6 2,3	28 10,7	63 24,0	163 62,2	4,44	0,83
İşletmeler, müşteri memnuniyetini dikkate alan bir yapıya sahip olmalıdır. (n=262)	f 2 % 0,8	4 1,5	34 13,0	44 19,8	170 64,9	4,46	0,83
Ziyaretçiler, Safranbolu'daki tüm turistik ürün ve işletmeler hakkında önceden bilgi sahibi olabilmelidir. (n=262)	f 9 % 3,4	9 3,4	52 19,8	73 27,9	119 45,4	4,08	1,04
Yerel halk ve işletmecilerin Safranbolu turizmine ilişkin endişe ve memnuniyetleri dikkate alınmalıdır. (n=262)	f 4 % 1,5	10 3,8	36 13,7	66 25,2	146 55,7	4,29	0,94
GENEL						4,27	0,65

Öğrencilerin, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ölçeğinde yer alan ve Safranbolu bölgesinde sosyo-ekonomik sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik her bir ifade için verdikleri yanıtlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 11’de verilmiştir. Sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin en yüksek ortalamaya sahip olan ifade “İşletmeler, müşteri memnuniyetini dikkate alan bir yapıya sahip olmalıdır.” ($\bar{X}=4,46$) olmuştur. Bu ifadeye ilişkin en yüksek katılım düzeyi %64,9 ile tamamen katılıyorum olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen öğrenciler işletmelerin müşteri memnuniyetini dikkate alan bir yapıya sahip olmaları görüşünü benimsedikleri bu ifade kapsamında söylenebilir. Bu ölçekteki en düşük ortalamaya sahip iki ifade “Turizmin, öncelikle yerel halk için istihdam olanakları yaratmalıdır.” ve “Ziyaretçiler, Safranbolu’daki tüm turistik ürün ve işletmeler hakkında önceden bilgi sahibi olabilmelidir.” ($\bar{X}=4,08$) olmuştur.

Tablo 12: Çevresel sürdürülebilirliğe yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)

İfadeler	Katılım Düzeyi					\bar{X}	s.s.
	Hiç (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tam (5)		
Tatlı su ve enerji kaynakları tasarruflu kullanılmalıdır. (n=262)	f 6 % 2,3	6 2,3	38 14,5	39 14,9	173 66,0	4,40	0,97
Bitki ve hayvan türlerini koruyucu önlemler alınmalıdır. (n=262)	f 3 % 1,1	1 0,4	26 9,9	51 19,5	181 69,1	4,54	0,78
Petrol, kömür vb. fosil yakıtlar yerine, güneş, rüzgar gibi yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalıdır. (n=262)	f 6 % 2,3	10 3,8	34 13,0	62 23,7	150 57,3	4,29	0,98
Konaklama işletmelerinde, su ve enerji kullanımında tasarruf sağlayıcı kurallar konulmalıdır. (n=262)	f 2 % 0,8	4 1,5	31 11,8	65 24,8	160 61,1	4,43	0,81
Safranbolu'nun daha sürdürülebilir bir destinasyon olması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. (n=262)	f 3 % 1,1	5 1,9	28 10,7	56 21,4	170 64,9	4,46	0,84
Daha sürdürülebilir bir Safranbolu için yerel halk sorumlu davranmalıdır. (n=262)	f 5 % 1,9	7 2,7	30 11,5	58 22,1	162 61,8	4,39	0,92
Safranbolu özel ve korunması gereken bir turistik bölgedir. (n=262)	f - % -	5 1,9	22 8,4	46 17,6	189 72,1	4,59	0,72
GENEL						4,44	0,62

Öğrencilerin çevresel sürdürülebilirlik ölçeğinde yer alan ve Safranbolu bölgesinde çevresel sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik her bir ifade için verdikleri yanıtlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 12’de verilmiştir. Çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin en yüksek ortalamaya sahip olan ifade “Safranbolu özel ve korunması gereken bir turistik bölgedir.” ($\bar{X}=4,59$) olmuştur. Hiç katılmıyorum düzeyinin işaretlenmediği bu ifade de %72,1 oranında tamamen katılıyorum düzeyinin işaretlendiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin Safranbolu’yu özel ve korunması gereken bir turistik bölge olarak gördükleri bu ifade doğrultusunda söylenebilir. Bu ölçekteki en düşük ortalamaya sahip olan ifade “Petrol, kömür vb. fosil yakıtlar yerine, güneş, rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalıdır.” ($\bar{X}=4,29$) olmuştur.

4.2.5. Cinsiyet, Okul, Yaş, Sınıf, Bölüm ve Aylık Harcama Durumlarına İlişkin Farklılık Testleri

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimine ilişkin görüşlerinin bireysel özellikler üzerinden karşılaştırılmasında; iki değişkenli gruplarda (cinsiyet ve okul) bağımsız örneklem grupları için T-testi

(Independent Samples), ikiden fazla olan değişken gruplarında (yaş, sınıf, bölüm ve aylık harcama) tek yönlü varyans analizi (One Away Anova) yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Tablo 13: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması (T-testi)

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	s.s.	F	P (sig)
Bölgesel Ekonomi	Kadın	125	3,9147	0,71078	0,577	0,071
	Erkek	137	4,0803	0,76111		
Tarihsel	Kadın	125	3,9400	0,72080	0,209	0,503
	Erkek	137	3,9982	0,68432		
Kültürel Çevre	Kadın	125	2,7051	0,96016	0,849	0,039
	Erkek	137	2,9416	0,88345		
Tutum (Genel)	Kadın	125	3,3171	0,54808	0,110	0,013
	Erkek	137	3,4875	0,55625		
Yönetmel	Kadın	125	4,2773	0,59113	3,491	0,016
	Erkek	137	4,0766	0,72845		
Sosyo-ekonomi	Kadın	125	4,3952	0,60879	1,288	0,006
	Erkek	137	4,1708	0,68612		
Çevresel	Kadın	125	4,5611	0,57349	3,065	0,005
	Erkek	137	4,3483	0,64608		
Toplam		262				

$P > 0,05$

Tutum alt boyutu olan bölgesel ekonomi de katılımcıların cinsiyetlerine göre yapılan T-testi sonucun da anlamlılık değeri $P > 0,05$ olduğundan, öğrencilerin cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Tutum ölçeğinin ikinci alt boyutu olan tarihselde de aynı şekilde öğrencilerin cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Fakat tutum ölçeğinin son boyutu olan kültürel çevre de ise farklılık tespit edilmiş olup, erkek öğrencilerin kültürel çevre algıları ($X=2,9416$), kadın öğrencilerin kültürel çevre algılarından ($X=2,7051$), daha olumlu olduğu görülmektedir. Tutum ölçeğinin geneline bakıldığında ise, öğrencilerin cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin tutum algısı ($X=3,4875$), kadın öğrencilerin tutum algısına ($X=3,3171$) göre olumlu düşündükleri görülmektedir.

Yönetmel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ölçekleri açısından katılımcıların T-testi anlamlılık sonucuna göre öğrencilerin cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kadın öğrencilerin üç ölçek içinde, erkek öğrencilere göre daha olumlu düşündükleri görülmektedir. Bu farkın sebepleri arasında

kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla çevreye daha duyarlı ve hassas olduklarını söylemek mümkün olabilir.

Tablo 14: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin öğrenim gördükleri okula göre karşılaştırılması (T-testi)

Değişkenler	Okul	N	Ort.	s.s.	F	P (sig)
Bölgesel Ekonomi	S. Turizm Fakültesi	190	3,9140	0,72023	0,755	0,002
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	4,2315	0,74983		
Tarihsel	S. Turizm Fakültesi	190	3,8868	0,73307	8,541	0,002
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	4,1910	0,55585		
Kültürel Çevre	S. Turizm Fakültesi	190	2,8060	0,95009	2,704	0,519
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	2,8889	0,86523		
Tutum (Genel)	S. Turizm Fakültesi	190	3,3523	0,56583	1,805	0,011
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	3,5486	0,51324		
Yönetsel	S. Turizm Fakültesi	190	4,1237	0,68712	1,057	0,057
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	4,3009	0,61961		
Sosyo-ekonomi	S. Turizm Fakültesi	190	4,2137	0,67230	2,866	0,010
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	4,4472	0,59338		
Çevresel	S. Turizm Fakültesi	190	4,3924	0,64055	5,199	0,015
	S.Ş.D. Meslek Yüksekokulu	72	4,6012	0,53984		
Toplam		262				

P>0,05

Tablo 14 'de öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara ilişkin yapılan T-testi sonucuna göre anlamlılık değeri P>0,05 olduğundan, tutum ölçeğinin bölgesel ekonomi ve tarihsel boyutunda öğrencilerin öğrenim gördükleri okullar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak ön lisans öğrencilerinin, lisans öğrencilerine oranla turizmin içinde aktif rol aldıkları göz önüne alındığında daha olumlu düşüncelere sahip oldukları izlenimine varılabilmektedir. Kültürel çevre boyutuna bakılacak olursa okullar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiş olup iki okul arasında bir düşünce farklılığı olmadığını ortaya koymaktadır. Tutum ölçeğinin geneline bakıldığında, bölgesel ekonomi ve tarihsel boyutta olduğu gibi lisans ve ön lisans öğrenimleri arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel ifadeler de ise öğrencilerin öğrenim gördükleri okullar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuç lisans öğrencilerinin daha çok işletme bazlı düşündüklerini, ön lisans öğrencilerinin ise işletmenin yanı sıra sürdürülebilirlik, çok yönlü düşünme ve çevreye duyarlılık açısından algılarında farklılık olduğu ortaya koymaktadır.

Tablo 15: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin yaşlarına göre karşılaştırılması (one way anova testi)

Değişkenler	Yaş	N	Ort.	s.s.	F	P (sig)
Bölgesel Ekonomi	18-20	122	3,9863	0,69947	0,458	0,633
	21-23	104	3,9808	0,76157		
	24 ve üzeri	36	4,1111	0,82424		
Tarihsel	18-20	122	3,9344	0,70403	0,537	0,564
	21-23	104	3,9760	0,66966		
	24 ve üzeri	36	4,0764	0,78563		
Kültürel Çevre	18-20	122	2,8279	0,89279	0,011	0,989
	21-23	104	2,8228	0,92464		
	24 ve üzeri	36	2,8492	1,06355		
Tutum (Genel)	18-20	122	3,3923	0,51436	0,279	0,757
	21-23	104	3,4004	0,57861		
	24 ve üzeri	36	3,4702	0,64487		
Yönetmel	18-20	122	4,1762	0,64658	0,243	0,784
	21-23	104	4,1458	0,71344		
	24 ve üzeri	36	4,2361	0,65146		
Sosyo-ekonomi	18-20	122	4,2697	0,66468	0,022	0,978
	21-23	104	4,2817	0,66767		
	24 ve üzeri	36	4,2944	0,62971		
Çevresel	18-20	122	4,4473	0,63009	0,226	0,798
	21-23	104	4,4313	0,63732		
	24 ve üzeri	36	4,5119	0,54679		
Toplam		262				

P>0,05

Tutum ve tüm alt boyutlar, yönetmel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik öğrencilerin yaşlarına göre yapılan One Way Anova testi sonucuna göre değeri P>0,05 olduğundan, öğrencilerin yaşları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç doğrultusunda farklı yaş grupları arasındaki öğrencilerin tutum, yönetmel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik görüşlerinin benzer doğrultuda olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 16: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre karşılaştırılması (one way anova testi)

Değişkenler	Sınıf	N	Ort.	s.s.	F	P (sig)
Bölgesel Ekonomi	1.Sınıf	88	4,0038	0,71918	0,547	0,650
	2.Sınıf	91	4,0256	0,79698		
	3.Sınıf	26	4,1145	0,72383		
	4.Sınıf	57	3,9064	0,69509		
Tarihsel	1.Sınıf	88	3,9574	0,68881	0,552	0,647
	2.Sınıf	91	4,0302	0,68904		
	3.Sınıf	26	3,8365	0,70336		
	4.Sınıf	57	3,9561	0,74571		
Kültürel Çevre	1.Sınıf	88	2,6818	0,95026	1,353	0,258
	2.Sınıf	91	2,9356	0,86982		
	3.Sınıf	26	2,7637	0,88980		
	4.Sınıf	57	2,9148	0,98378		
Tutum (Genel)	1.Sınıf	88	3,3295	0,52628	1,197	0,312
	2.Sınıf	91	3,4819	0,53639		
	3.Sınıf	26	3,3599	0,60524		
	4.Sınıf	57	3,4248	0,61184		
Yönetmel	1.Sınıf	88	4,1004	0,66453	0,888	0,448
	2.Sınıf	91	4,2106	0,64446		
	3.Sınıf	26	4,0897	0,86053		
	4.Sınıf	57	4,2602	0,63544		
Sosyo-ekonomi	1.Sınıf	88	4,3148	0,62543	1,597	0,191
	2.Sınıf	91	4,2264	0,69424		
	3.Sınıf	26	4,0846	0,71369		
	4.Sınıf	57	4,3912	0,61333		
Çevresel	1.Sınıf	88	4,4804	0,54244	0,503	0,681
	2.Sınıf	91	4,3878	0,67655		
	3.Sınıf	26	4,4505	0,65738		
	4.Sınıf	57	4,5013	0,63149		
Toplam		262				

$P > 0,05$

Tutum ve tüm alt boyutları ayrıca yönetmel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre yapılan One Way Anova testi sonucuna göre değeri $P > 0,05$ olduğundan, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç doğrultusunda farklı sınıflardaki öğrenciler arasındaki öğrencilerin tutum, yönetmel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik görüşlerinde benzerlik olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 17: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme göre karşılaştırılması (one way anova testi)

Değişkenler	Bölüm	N	Ort.	s.s.	F	P (sig)
Bölgesel Ekonomi	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	4,0741	0,84745	0,942	0,440
	Turizm Rehberliği	75	4,1067	0,69135		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	3,8618	0,73777		
	Turizm İşletmeciliği	81	3,9565	0,75729		
	Rekreasyon Yönetimi	29	3,9885	0,68128		
Tarihsel	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	3,9861	0,56043	1,922	0,107
	Turizm Rehberliği	75	4,1367	0,59054		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	3,9695	0,71413		
	Turizm İşletmeciliği	81	3,8333	0,75104		
	Rekreasyon Yönetimi	29	3,9052	0,67617		
Kültürel Çevre	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	3,0079	0,72195	2,295	0,060
	Turizm Rehberliği	75	2,8190	0,89132		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	2,8258	0,98277		
	Turizm İşletmeciliği	81	2,6349	0,98354		
	Rekreasyon Yönetimi	29	3,1773	0,91286		
Tutum (Genel)	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	3,5159	0,51511	2,670	0,033
	Turizm Rehberliği	75	3,4714	0,51708		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	3,3746	0,61399		
	Turizm İşletmeciliği	81	3,2584	0,57405		
	Rekreasyon Yönetimi	29	3,5591	0,51652		
Yönetmel	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	4,1435	0,59649	4,887	0,001
	Turizm Rehberliği	75	4,3511	0,64350		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	4,3333	0,62026		
	Turizm İşletmeciliği	81	3,9280	0,69369		
	Rekreasyon Yönetimi	29	4,2011	0,67609		
Sosyo-ekonomi	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	4,2778	0,75028	5,881	0,000
	Turizm Rehberliği	75	4,3507	0,57595		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	4,4951	0,57444		
	Turizm İşletmeciliği	81	4,0160	0,72378		
	Rekreasyon Yönetimi	29	4,5138	0,39706		
Çevresel	Turizm ve Otel İşletmeciliği	36	4,3889	0,61432	5,190	0,000
	Turizm Rehberliği	75	4,5810	0,59984		
	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	41	4,5993	0,61463		
	Turizm İşletmeciliği	81	4,2187	0,63891		
	Rekreasyon Yönetimi	29	4,6207	0,43911		
Toplam		262				

P>0,05

Tutumun bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre alt boyutlarında öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere yönelik yapılan One Way Anova testi sonucuna göre Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turizm Rehberliği, Gastronomi ve Mutfak Sanatları, Turizm İşletmeciliği ve Rekreasyon Yönetimi bölümleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç doğrultusunda farklı bölüm okuyan öğrencilerin düşünce yapılarında benzerlik olduğu ortaya konmaktadır. Ancak geriye kalan tutum(genel), yönetmel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik açısından

bakıldığında öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümler açısından anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç neticesinde Lisans düzeyinde Turizm işletmeciliği okuyan öğrencilerin turizm ve sürdürülebilirliğe bakış açıları diğer tüm bölümlere oranla en düşük düzeye sahiptir. Turizme ya da okudukları bölüme ilgi duymamaları, yeterli bilgi birikime sahip olmamaları ve turistik çevreye duyarlı olmamaları bu sonuçların bir göstergesi olabilmektedir.

Tablo 18: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin aylık harcama durumlarına göre karşılaştırılması (one way anova testi)

Değişkenler	Aylık Harcama	N	Ort.	s.s.	F	P (sig)
Bölgesel Ekonomi	1000TL ve altı	25	4,1200	0,58436	3,010	0,019
	1001- 2000TL	55	3,7939	0,64307		
	2001- 3000TL	54	3,8457	0,78964		
	3001- 4000TL	39	4,1880	0,64343		
	4001TL ve üzeri	89	4,1086	0,80838		
Tarihsel	1000TL ve altı	25	3,9300	0,58861	0,883	0,475
	1001- 2000TL	55	3,8273	0,70032		
	2001- 3000TL	54	3,9861	0,61892		
	3001- 4000TL	39	4,0641	0,76028		
	4001TL ve üzeri	89	4,0197	0,75021		
Kültürel Çevre	1000TL ve altı	25	3,0000	0,93950	0,518	0,723
	1001- 2000TL	55	2,7740	0,98042		
	2001- 3000TL	54	3,8016	0,89167		
	3001- 4000TL	39	2,7070	0,89271		
	4001TL ve üzeri	89	2,8844	0,93427		
Tutum (Genel)	1000TL ve altı	25	3,5057	0,54940	1,143	0,337
	1001- 2000TL	55	3,2935	0,58105		
	2001- 3000TL	54	3,3638	0,54084		
	3001- 4000TL	39	3,4121	0,53714		
	4001TL ve üzeri	89	3,4711	0,56271		
Yönetmel	1000TL ve altı	25	4,4067	0,45664	1,472	0,211
	1001- 2000TL	55	4,1182	0,69955		
	2001- 3000TL	54	4,1605	0,63027		
	3001- 4000TL	39	4,0171	0,75587		
	4001TL ve üzeri	89	4,2154	0,68498		
Sosyo-ekonomi	1000TL ve altı	25	4,4560	0,49756	0,519	0,722
	1001- 2000TL	55	4,2782	0,62024		
	2001- 3000TL	54	4,2574	0,61109		
	3001- 4000TL	39	4,2590	0,68776		
	4001TL ve üzeri	89	4,2483	0,73764		
Çevresel	1000TL ve altı	25	4,5029	0,46679	0,250	0,909
	1001- 2000TL	55	4,4026	0,60864		
	2001- 3000TL	54	4,5000	0,66356		
	3001- 4000TL	39	4,4103	0,64986		
	4001TL ve üzeri	89	4,4510	0,63520		
Toplam		262				

P>0,05

Tutumun bölgesel ekonomi alt boyutunda öğrencilerin aylık harcama durumlarına yönelik yapılan One Way Anova testi sonucuna göre gelir grupları açısından bir farklılık tespit edilmiştir. Bu doğrultuda farklı gelir grubuna sahip öğrencilerin bölgesel ekonomi konusunda fikir ayrılıklarına düştüğü görülmektedir. Ancak geriye kalan tutumun tarihsel, kültürel çevre alt boyutları ve tutum(genel), yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik açısından anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilememiştir. Bu sonuç neticesinde hangi gelir grubunda olursa olsun aynı düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

4.2.6. Tutumun Yönetsel, Sosyo-Ekonomik ve Çevresel Sürdürülebilirlik Etkisine Yönelik Bulgular

Turizm eğitimi alan öğrencilerin tutumun yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğine yönelik etkisini ölçmek amacıyla korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi düzeyi korelasyon katsayısının 0-0,29 arasında olması durumunda düşük veya zayıf, 0,30-0,60 arasında orta, 0,65-0,84 arasında yüksek veya kuvvetli, 0,85-1 olması durumunda ise çok yüksek veya çok kuvvetli olarak yorumlanmaktadır.

Tablo 19: Tutum ile yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiye ait korelasyon matrisi

Temel Değişkenler (Boyutlar-Faktörler)	Bölgesel Ekonomi	Tarihsel	Kültürel Çevre	Tutum (Genel)	Yönetsel	Sosyo- ekonomi	Çevresel
Bölgesel Ekonomi	r 1						
	p						
Tarihsel	r 0,362	1					
	p 0,000**						
Kültürel Çevre	r 0,087	-0,024	1				
	p 0,162**	0,694**					
Tutum (Genel)	r 0,486	0,442	0,846	1			
	p 0,000**	0,000**	0,000**				
Yönetsel	r 0,291	0,454	0,152	0,372	1		
	p 0,000**	0,000**	0,014*	0,000**			
Sosyo-ekonomi	r 0,342	0,427	0,141	0,368	0,678	1	
	p 0,000**	0,000**	0,022**	0,000**	0,000**		
Çevresel	r 0,305	0,385	0,116	0,322	0,634	0,686	1
	p 0,000**	0,000**	0,060	0,000**	0,000**	0,000**	

***p<0,001 ***p<0,001 *p<0,05

Tablo 19'daki verilere göre tutum ölçeğinin tüm boyutları ile yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde bir ilişki gözlemlenmiştir. Tutumun boyutları olan; bölgesel ekonomi, tarihsel, kültürel ve çevresel ile yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki korelasyon katsayılarının önemli olduğu tespit edilmiştir (p<0,001). Tablo 19'da yer alan korelasyon katsayıları neticesinde birtakım değerlendirmeler yapılmıştır.

- Tutumun bölgesel ekonomi (r=0,291) boyutu ile yönetsel sürdürülebilirlik arasında zayıf kuvvette pozitif bir ilişki vardır (0<r<0,29). Bu bulgu, tutumda bölgesel ekonominin artmasıyla birlikte, zayıf kuvvette de olsa yönetsel sürdürülebilirlikte pozitif yönde artacağını göstermektedir. Bölgesel ekonomini (r=0,341) boyutu ile sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki vardır (0,30<r<0,64). Bu bulgu, tutumda bölgesel ekonominin artmasıyla birlikte orta kuvvette pozitif yönde çevresel sürdürülebilirliğin artacağını göstermektedir. Bölgesel ekonomi (r=0,305) boyutu ile çevresel sürdürülebilirlik arasında azda olsa orta kuvvette pozitif bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumda bölgesel ekonominin artmasıyla birlikte orta kuvvette pozitif yönde çevresel sürdürülebilirliğinde artacağını göstermektedir.
- Tutumun tarihsel (r=0,454) boyutu ile yönetsel sürdürülebilirlik arasında orta kuvvette pozitif bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumda tarihsel olgunun artmasıyla birlikte orta kuvvette pozitif yönde yönetsel sürdürülebilirliğin artacağını göstermektedir. Tarihsel (r=0,427) boyut ile sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik arasında orta kuvvette pozitif bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumda tarihsel olgunun artmasıyla birlikte orta kuvvette pozitif yönde sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğin artacağını göstermektedir. Tarihsel (r=0,384) boyut ile çevresel sürdürülebilirlik arasında orta kuvvetli pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumda tarihsel olgunun artmasıyla birlikte orta kuvvette pozitif yönde çevresel sürdürülebilirliğin artacağını göstermektedir.
- Tutumun kültürel çevre (r=0,152) boyutu ile yönetsel sürdürülebilirlik arasında zayıf kuvvette pozitif bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumun kültürel çevre olgusunun artmasıyla birlikte zayıf kuvvette de olsa yönetsel sürdürülebilirlikte

pozitif yönde artacağını göstermektedir. Kültürel çevre ($r=0,141$) boyutu ile sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik arasında zayıf kuvvette pozitif bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumda kültürel çevre olgusunun artmasıyla birlikte zayıf kuvvette de olsa pozitif yönde sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğin artacağını göstermektedir. Kültürel çevre ($r=0,116$) boyutu ile çevresel sürdürülebilirlik arasında zayıf kuvvette bir ilişki vardır. Bu bulgu, tutumda kültürel çevre olgusunun artmasıyla birlikte zayıf kuvvette de olsa çevresel sürdürülebilirliğin pozitif yönde artacağını göstermektedir.

Bu üç boyutun korelasyon durumlarına ek olarak tutum ile genel bir analiz ölçümünde yapılmıştır. Tutumun ($r=0,372$) yönetsel sürdürülebilirlik ile genel anlamda orta kuvvette ve pozitif yönlü bir ilişki oluşu tespit edilmiştir ($0,30 < r < 0,64$). Bu bulgu, genel anlamda tutumun artışının, yönetsel sürdürülebilirlik de pozitif yönde orta kuvvetli bir artışa neden olacağını göstermektedir. Tutumun ($r=0,368$) sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ile genel anlamda orta kuvvete pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, genel anlamda tutumun artışının, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik de pozitif yönde orta kuvvette bir artışa neden olacağını göstermektedir. Tutumun ($r=0,322$) çevresel sürdürülebilirlik ile genel anlamda orta kuvvette de olsa pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bu bulgu, genel anlamda tutumun artışının, çevresel sürdürülebilirlik ile pozitif yönlü orta kuvvette bir artışa neden olacağını göstermektedir.

Elde edilen tüm bulguları kısaca özetlemek gerekirse; öğrencilerin bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevreye yönelik görüşlerinin tutumun yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlikte pozitif yönlü etki ettiği tespit edilmiştir. En zayıf etkiye sahip olan boyut kültürel çevre iken, orta düzeyli kuvvetli etkiye sahip olan boyutun tarihsel olduğu görülmektedir. Bu durum, tarihsel tutumun yönetsel ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğe etkisi olduğunu göstermektedir.

Tablo 20: Tutumun sürdürülebilirliğinin yönetsel boyut üzerindeki etkisine ait regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişkenler	R	R ²	t	β	F	Anova Anlamlılık
Bölgesel Ekonomi	0,291	0,085	4,902	,264	24,027	p=0,000***
Tarihsel	0,454	0,206	8,212	,435	67,438	p=0,000***
Kültürel Çevre	0,152	0,230	2,482	,110	6,162	p=0,000***

Tutum (Genel)	0,372	0,138	6,464	,449	41,787	p=0,000***
---------------	-------	-------	-------	------	--------	------------

Tablo 20’ de ki bulgular incelendiğinde, tutumun sürdürülebilirliğinin yönetsel boyut üzerindeki etkisine ait regresyon modelinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Regresyon analizleri doğrultusunda, tutumun sürdürülebilirliğinin yönetsel boyutlardan olan bölgesel ekonomi (F=24,027; p<0,05), tarihsel (F=67,438; p<0,05) ve kültürel çevre (F=6,162; p<0,05) arasındaki etki sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca bölgesel ekonomi boyutu toplam varyansın % 0,8’ ini, tarihsel boyutu toplam varyansın % 20’ sini, kültürel çevre boyutu da toplam varyansın % 23’ ünü açıklamaktadır. Bu bulgular, tutumun sürdürülebilirliği ile bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir etki olduğunu göstermektedir.

Tablo 21: Tutumun sürdürülebilirliğin sosyo-ekonomik boyut üzerindeki etkisine ait regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişkenler	R	R ²	t	β	F	Anova Anlamlılık
Bölgesel Ekonomi	0,342	0,117	5,860	,304	34,344	p=0,000***
Tarihsel	0,427	0,182	7,609	,401	57,897	p=0,000***
Kültürel Çevre	0,141	0,020	2,302	,100	5,301	p=0,000***
Tutum (Genel)	0,368	0,135	6,379	,434	40,688	p=0,000***

Tablo 21’ de yer alan bulgular incelendiğinde, tutumun sürdürülebilirliğinin sosyo-ekonomik boyut üzerindeki etkisine ait regresyon modelinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Regresyon analizleri doğrultusunda, tutumun sürdürülebilirliğinin yönetsel boyutlardan olan bölgesel ekonomi (F=34,344; p<0,05), tarihsel (F=57,897; p<0,05) ve kültürel çevre (F=5,301; p<0,05) arasındaki etki sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca bölgesel ekonomi boyutu toplam varyansın % 11’ ini, tarihsel boyutu toplam varyansın % 18’ ini, kültürel çevre boyutu da toplam varyansın % 0,2’ sini açıklamaktadır. Bu bulgular, tutumun sürdürülebilirliği ile bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir etki olduğunu göstermektedir.

Tablo 22: Tutumun sürdürülebilirliğin çevresel boyut üzerindeki etkisine ait regresyon analizi sonuçları

Bağımsız Değişkenler	R	R ²	t	β	F	Anova Anlamlılık
Bölgesel Ekonomi	0,305	0,093	5,167	,256	26,695	p=0,000***
Tarihsel	0,385	0,149	6,735	,341	45,356	p=0,000***
Kültürel Çevre	0,116	0,014	1,891	,078	3,577	p=0,000***
Tutum (Genel)	0,322	0,104	5,484	,358	30,074	p=0,000***

Tablo 22’ de tutumun sürdürülebilirliğinin çevresel boyut üzerindeki etkisine ait regresyon modelinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Regresyon analizleri doğrultusunda, tutumun sürdürülebilirliğinin yönetsel boyutlardan olan bölgesel ekonomi (F=26,695; p<0,05), tarihsel (F=45,356; p<0,05) ve kültürel çevre (F=3,577; p<0,05) arasındaki etki sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca bölgesel ekonomi boyutu toplam varyansın % 0,9’unu, tarihsel boyutu toplam varyansın % 14’ünü, kültürel çevre boyutu da toplam varyansın % 0,1’ini açıklamaktadır. Bu bulgular, tutumun sürdürülebilirliği ile bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir etki olduğunu göstermektedir. Tespit edilen bu sonuçlar doğrultusunda Tablo 23’de hipotezlerin kabul/red durumları belirtilmiştir.

Tablo 23: Araştırmada belirlenen temel hipotez ve alt hipotezlerinin kabul edilme ve edilememe durumları

BİRİNCİ TEMEL HİPOTEZ VE ALT HİPOTEZLER	KABUL/RED DURUMU
H ₁ : Öğrencilerin turizmde tutumları ile sürdürülebilir turizm/destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H ₁₋₁ : Öğrencilerin turizmde tutumları ile sürdürülebilir turizm/destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı bir etki vardır.	Kabul Edilmiştir
H ₁₋₂ : Öğrencilerin demografik özellikleri ile turizmde tutum ve sürdürülebilir turizm/destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı farklılıklar vardır.	Kabul Edilmiştir

Araştırmadaki temel hipotez ve buna bağlı iki adet alt hipotezin kabul edildiği saptanmıştır. Buradan hareketle turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi boyutları arasında anlamlı bir ilişki ve etki olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin demografik özellikleri ile tutum ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi boyutları arasında görüş farklılıklarına sahip olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Turizm kavramının ortaya çıkışı ve kitlesel hale dönüşmesiyle beraber kaynakların düşüncesiz ve hor kullanıldığının farkına varılması ve bu doğrultuda ne yapabilir düşüncesi sürdürülebilirlik kavramını ortaya çıkarmıştır. Sürdürülebilir turizm çerçevesinde kalkınma, geliştirme ve koruma düşüncesini benimseyen destinasyonların rekabet ortamında diğer rakiplerine oranla ön sıralarda yer alarak destinasyonun önemi daha çok vurgulanmaktadır.

Destinasyonlarda sürdürülebilirlik ilkesinin sağlanması adına yönetimin bu konuda üzerine düşen görevleri yerine getirme esastır. Ziyaretçi ve yerel halkın refahı göz önüne alınarak örgütlenme ve planlama yapılmalı ve uygulamaya geçilmelidir. Etkin ve devamlılık sağlayabilen bir destinasyon yönetimi için turizm paydaşlarının yönetimde aktif rol almaları planlama ve uygulama aşamalarında bulunmaları gerekmektedir. Nitekim Karabük ili Safranbolu ilçesi dünya miras kenti listesinde bulunmakta ve korunması gereken destinasyon bölgeleri arasında yerini almaktadır. Gelecekte turizmin belli alanlarında yer alacak bu işin eğitimini alan gençlerin sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm destinasyonu adına tutumları ve görüşleri de destinasyonun korunması ve geliştirilmesi adına oldukça önem arz etmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular ışığında turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarının alt boyutları olan bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre boyutları arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Boyutlar açısından incelendiğinde yönetsel sürdürülebilirlik üzerinde orta kuvvette etkiye sahip olanın analiz boyutu, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik üzerinde orta kuvvette etkiye sahip olanın analiz boyutu ve çevresel sürdürülebilirlik üzerinde orta kuvvette etkiye sahip olanın analiz boyutu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sürdürülebilirliğe tarihsel açıdan önem verdiği ve tutumlarının tarihi değerleri koruma yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca araştırmada öğrencilerin demografik özellikleri ve görüşleri arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete bağlı olarak tutumun tarihsel boyutunda farklılık tespit edilmiş olup erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla daha olumlu düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi erkek öğrencilerin

doğal ve tarihi konularda kadın öğrencilere nispeten daha duyarlı ve özverili oldukları söylenebilmektedir. Sürdürülebilirliğin yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel anlamda da farklılıkları tespit edilmiş olup kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha olumlu düşündükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi kadın öğrencilerin çok yönlü düşünerek turizmin her alanında sürdürülebilirliği benimseyerek olumlu düşüncelere sahip oldukları söylenebilmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okula bağlı olarak görüşlerinde tutumun alt boyutu olan bölgesel ekonomi ve tarihsel de farklılık tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak ön lisans öğrencilerinin, lisans öğrencilerine oranla turizmin içinde aktif rol aldıkları göz önüne alındığında daha olumlu düşüncelere sahip oldukları izlenimine varılabilmektedir. Yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel anlamda ise öğrencilerin öğrenim gördükleri okullar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Lisans öğrencilerin işletme ağırlıklı düşünce yapılarına sahip olmaları, ön lisans öğrencilerinin ise işletmenin yanı sıra sürdürülebilirlik, doğal ve tarihi kaynakları koruma ve çevreye duyarlılık açısından algılarında farklılık olduğu ortaya konmaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme bağlı olarak tutumun alt boyutları olan bölgesel ekonomi, tarihsel ve kültürel çevre de bir farklılık tespit edilememiş olup, tutumun genel, yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Lisans düzeyinde Turizm İşletmeciliği okuyan öğrencilerin turizm ve sürdürülebilirliğe diğer tüm bölümlere (Turizm ve Otel İşletmeciliği, Turizm Rehberliği, Gastronomi ve Mutfak Sanatları) oranla en düşük düzeye sahiptir. Bunun sebepleri arasında okudukları bölüme ilgi duymamaları, yeterli bilgi ve birikime sahip olmamaları, turizm ve turistik çevreye duyarlı olmamaları olarak gösterilebilmektedir. Literatürde Çalışkan (2011) yerel halk üzerinde yaptığı sürdürülebilir destinasyon yönetimini konu edindiği çalışmasında yerel halkın algıladıkları sürdürülebilirlik kavramının demografik değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Çalışkan (2011)'in yerel halk üzerinden elde ettiği sonuç ile öğrencileri konu alan bu çalışmada elde ettiğimiz sonuç her ne kadar iki çalışma arasında fark olduğunu gösterse de demografik değişkenler bazında iki çalışma arasında bir örtüşme söz konusudur.

Literatürde Doğan (2014) sürdürülebilir destinasyon yönetimini Bozcaada örneğinde konu edindiği çalışmasında sürdürülebilirlik kapsamında turizm algılamalarının yüksek olduğu, tutumlarının ise tam tersi düzeyde az olduğu sonucuna varılmıştır. Doğan (2014)'in çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da öğrencilerin

tutumlarının sürdürülebilirlik kapsamında daha az olduğu sürdürülebilir destinasyon yönetimi kapsamında görüşlerinin tutumlarına oranla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Her ne kadar farklı gruplardan veriler toplanmış olsa da çıkan sonuç ortak bir payda da toplanmıştır. Kömür (2020) ise yaptığı sürdürülebilir destinasyon yönetimini Ayvalık örneği üzerinden konu edindiği çalışmasında paydaşların sürdürülebilir turizm konusunda yeterli bilgi birikime sahip olduklarını fakat uygulama kısmında eksik kaldıklarını sonucuna varılmıştır. Kömür (2020)'ün yaptığı çalışmada turizm paydaşlarının sürdürülebilirlik adına yeterli bilgiye sahip oldukları görülürken turizm öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon tutumlarının paydaşlara oranla daha az bilgiye sahip oldukları gözlemlenmiştir. Her ne kadar bu işin eğitimini almış olsalar da sektör de aktif rol alanlara oranla daha az bilgiye hâkim oldukları bu sonucun nedenleri arasında olabilmektedir.

Çalışmanın amacına uygun olarak turizm eğitimi alan öğrencilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşleri incelenmiş ve bir alan çalışması yapılmıştır. Sonuç olarak tutumun bölgesel ekonomi boyutu yönetsel sürdürülebilirlik anlamında zayıf kuvvette, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ile orta kuvvette ve çevresel sürdürülebilirlik ile orta kuvvette pozitif yönlü bir ilişki olduğu, tutumun tarihsel boyutu ile yönetsel, sosyo- ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik anlamında orta kuvvette pozitif yönlü bir ilişkisi olduğu ve son boyut olan kültürel çevre ile bölgesel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik anlamında zayıf kuvvette bir ilişki olduğu kanaatine varılmıştır. Araştırmada tutumun yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik anlamında olumlu yönde bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak turizm eğitimi alan öğrencilere şu önerilerde bulunulabilir:

- Turizmi sadece tarihsel açıdan değil turizm adına destinasyona yarar sağlayacak tüm fonksiyonları göz önüne alarak, sürdürülebilirlik açısından tek yönlü düşünce sistemiyle değil çok yönlü olarak ele almaları ve benimsemeleri gerekmektedir.
- Öğrencilerin her birini ileride potansiyel turizm çalışanı olarak göreceğ olursak, bu doğrultuda aldıkları eğitim ya da bilgi düzeylerini kendi içlerinde tartmalı ve neyi ne düzeyde yanlış veya doğru yaptıklarını neyin yetersiz olduğunu

belirlemeleri hem kendileri adına hem de sürdürülebilirlik adına yarar sağlayacaktır.

Ayrıca bu çalışmadaki kısıtlılıklar göz önünde bulundurulduğunda gelecek araştırmalar için de şu önerileri belirtmek faydalı olacaktır.

- Bu araştırma sadece lisans ve ön lisans öğrencileri ile sınırlı kaldığı ve az sayıda aktif öğrenci olduğundan gelecek araştırmalar daha geniş kapsamlı yapılabilir.
- Karabük dışındaki diğer illerdeki turizm fakültelerine ve meslek yüksekokullarına uygulanması halinde bu araştırmanın sonuçları kullanılarak bir karşılaştırma yapılabilir.
- Çalışmaya sadece turizm eğitimi alan öğrenciler dahil edildiğinde gelecek araştırmalarda Karabük üniversitesi bünyesinde diğer fakültelerin dahil edilmesi ve bu konudaki bilgi düzeylerinin ölçülmesiyle karşılaştırma yapılabilir.

Hayatın her evresinde daha sürdürülebilir bir çevre, daha sürdürülebilir bir turizm adına herkesin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi ve belirli bilgi birikime sahip olması gerekmektedir. Sürdürülebilir bir turizm adına ise duyarlılık seviyesi daha çok artmalı ve farkındalık sağlanmalıdır. Bu farkındalığı sağlamak adına geleceğin umudu gençlere, turizm paydaşlarına ve destinasyon yöneticilerine büyük roller düşmektedir.

KAYNAKÇA

- A.M. O'Reilly (1986). Tourism Carrying Capacity Concept And Issues, Tourism Management.
- Acuner, E. (2015). Zigana Turizm Merkezi'nin Sürdürülebilir Turizm Kriterleri Çerçevesinde Yerel Destinasyon Yönetim Örgütleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (1), 62-93.
- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı, *Anthropology Dergisi*, 24, 133-164.
- Akşit, S. (2007). Doğal Ortam Duyarlılığı Açısından Sürdürülebilir Turizm. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 23, ss. 441-460.
- Avcı, N. (2007). "Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi", *Ege Akademik Bakış*, İzmir, 7(2), 485-501.
- Ballı, A. (2019). Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Girişimcilik ve Türkiye'de Sürdürülebilir Girişimcilik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11(29), 464-483.
- Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 26(3), 197-218.
- Bardakoğlu, Ö. (2011). Turistik Ürün Bakımından Destinasyon Planlaması ve Pazarlaması Kapsamında İzmir Turizminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(49), 560-566.
- Björk, P. (2000). "Ecotourism from a conceptual Perspective, an Extended Definition of a Unique Tourism Form", *International Journal of Tourism Research*, 2, 189.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management*. 21, 97-116.
- Ceylan, T. (2001). Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme. *Anatolia. Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 169-177.

- City of Vancouver (2005). City Of Vancouver Policy Report Social Development, <https://council.vancouver.ca/20050524/documents/p1.pdf> (Erişim Tarihi: 12/01/2023).
- Çalış, H. (2022). Afyonkarahisar Termal Turizm Sektöründe Destinasyon Yönetimi ve Pazarlaması Çabaları Üzerine Bir Değerlendirme, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Çalışkan, C. (2011). Sürdürülebilir Turizm Gelişiminin Nesiller Arası Etki Boyutunun Algılanması: Alanya Örneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Dışişleri Bakanlığı. Birleşmiş Milletler Çevre programı (UNEP). <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.02.2023).
- Doğan, M. (2013). Bir Kriz Faktörü Olarak Taşıma Kapasitesi Aşımı ve Bozcaada Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(1). ss. 85-108.
- Doğan, M. (2014). Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Bağlamında Adalar: Bozcaada Üzerine Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdemir, B. (2018). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Destinasyonların Fiziksel ve Psikolojik Taşıma Kapasitesi Analizi: Pamukkale Hierapolis Ören Yeri Örneği., Balıkesir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Fernando J. Garrigos Simon, Yeamduan Narangajavana, Daniel Palacios (2004). Marques Carrying Capacity In The Tourism Industry: A Case Study Of Hengistbury Head *Tourism Management* 25 (2004) 275–283.
- Franch, M., Martini, U., & Tommasini, D. (2003). Hypothesis Of Destination Management In The Alps Through The Analysis Of Regional Tourist Boards. In *Atti del Convegno XII International Symposium on Tourism and Leisure*, Barcelona, 3-4.
- Franzoni, S. (2015). Measuring the sustainability performance of the tourism sector, *Tourism Management Perspectives*, S.16, ss. 22-27.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma, *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 3:3,197-215.
- Genç, K., Atay, L., Eryaman, M.Y. (2014). “Sürdürülebilir Destinasyon Yaratma Sürecinde Örgütlenmenin Önemi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C.25, S.1, ss. 49-61.

- Gıran Taşçıoğlu, S. (2016). Sürdürülebilir Turizm İçin Stratejilerin Geliştirilmesi: Kuzey Antalya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Örneği.
- Global Compact, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, <https://www.globalcompactturkiye.org/surdurulebilir-kalkinma-amaclari/>
- Goel, S. & Sivam, A. (2015). Social Dimensions In The Sustainability Debate: The Impact Of Social Behaviour In Choosing Sustainable Practices In Daily Life, *International Journal of Urban Sustainable Development*, 7:1, 61-71.
- Gök, H. S. (2019). Destinasyon Yönetiminde Toplum Temelli Turizm Algısı: Burdur ve Isparta Yöresinde Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Gössling, S. (1999), "Ecotourism: A Means To Safeguard Biodiversity And Ecosystem Functions?", *Ecological Economics*, 29, 303-320.
- Gündüz, F. (2004). Çevre ve Turizmin Sürdürülebilirliği. *Planlama Dergisi*, 2004 (1), 58- 66.
- Gürer, N. & Eke, F. (2012). Dağlık Alanlarda Turizm ve Ekonomik Kalkınma İlişkinin Sürdürülebilirlik Göstergeleri ile İrdelenmesinde Bir Yöntem Önerisi; Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örneği, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, (27),1, 125-133.
- Güripek, E. (2013). Turizm Destinasyonlarının Rekabet Gücünün Artırılmasında Stratejik Destinasyon Yönetimi: Çeşme Alaçatı Destinasyonu Üzerine Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı, Doktora Tezi.
- Holden, A. (2000). Environment and Tourism, London and New York: Routledge.
- Hui, C. (2006). "Carrying Capacity, Population Equilibrium And Environment's Maximal Load". *Ecological Modelling*. 192(1-2). ss. 317-320.
- İçöz, O. ve Başarır, A. (1996). Seyahat ve Turizm Araştırmalarında Anket Tekniğinin Kullanımı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 14-23.
- İlban, M. O. (2007). Destinasyon Pazarlamasında Marka İmajı ve Seyahat Acentalarında Bir Araştırma. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- İnam, E. A. (2009). Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Yöre İmgesi: Antalya –Belek Turizm Merkezi Örneği. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- John A. Dixon & Louise A. Fallon (1989) The concept of sustainability: Origins, extensions, and usefulness for policy, *Society & Natural Resources: An International Journal*, 2:1, 73-84.

- Jurado, E. N., Damian, I. M. and Morales, A. F. (2013). Carrying Capacity Model Applied In Coastal Destinations, *Annals of Tourism Research*, 43: 1-19.
- Karacan, S. Karacan, E. ve Güngör Y. (2015). Türkiye Turizmine Yeni Bakışlar: Sürdürülebilir Turizm Ekseninde Çevre Sorunları. 1. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, 1, 757-770.
- Brown, K. (1997). Environmental Carrying Capacity and Tourism Development In The Maldives and Nepal Environmental Conservation 24 (4): 316–325.
- Kaya, İ. (1997). Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme. Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20): 19-33.
- Güneş, K. (2021). Destinasyon Kalitesi, Destinasyon Sadakati ve Destinasyon Memnuniyeti Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Isparta Örneği Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Keskin, A. (2016). “Yerel Kalkınmada yerel Yönetimlerin Rolü: Turizm Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.30, S.1, ss. 143-154.
- Kısa Ovalı, P. ve Tachir, G. (2016). “Eko-Destinasyon Olarak Santorini ve Ekolojik Turizm Potansiyelleri”, *Tasarım + Kuram*, C.11 S.20, ss. 35- 51.
- Kıvılcım, B. (2020), Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Seyahat Acentelerinin Ekoturizm Faaliyetleri: Doğu Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma, *Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı*.
- Koçak, F. & Balcı, V. (2010). Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik, *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, S.2, C.2, ss. 213-222.
- Kozak, M., Rimmington, M. (1998). Benchmarking: Destination Attractiveness And Small Hospitality Business Performance, *International Journal of Contemporary Hospitality Management* 10(5):184-188.
- Kuhlman, T. Farrington, J. (2010). What is Sustainability? *Sustainability*, 2, 3436-3448.
- Kuvvetli, M. (2014). Turizmde Destinasyon Markalaşması: Şanlıurfa Üzerine Bir Uygulama, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bölüm Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Lane, B. (2017). Sustainable tourism: its evolution and its future. *Cuadernos económicos de ICE*, 93, 9-28.
- McKenzie, S. (2004). Social Sustainability: Towards Some Definitions, Hawke Research Institute Working Paper Series 27.
- Mercan, Ş. (2010). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bölgesel Planlama ve Turistik Ürün Oluşumu: Altınoluk Örneği Üzerine Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Turizm İşletmeciliği Programı, Doktora Tezi.
- Mucuk, İ. (2016). Modern işletmecilik, Tükmen Kitabevi.
- Bardakoğlu, Ö. (2011). Turistik Ürün Bakımından Destinasyon Planlaması ve Pazarlaması Kapsamında İzmir Turizminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı Doktora Tezi.
- Özgürel, G., Bozkurt, M., ve Baysal, K. (2021). Sosyal taşıma kapasitesi: İçmeler-Marmaris örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 665-695.
- Pekyaman, A. (2008). "Turistik Satın Alma Davranışında Destinasyon İmajının Rolü: Afyonkarahisar Bölgesinde Bir Araştırma"., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Pelit, E., Baytok, A., & Oybalı, H. H. (2015). Sürdürülebilir Turizm mi? Turizmde Sürdürülebilirlik mi? Kavramsal Bir Tartışma. Gümüşhane Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 6(14), 44.
- Prezenza, A. (2005). The Performance Of A Tourism Destination. Who Manages The Destination?Who Plays The Audit Role?.Reaearchgate, 1-14.
- Hosany, S., Ekinci, Y. ve Uysal, M. (2006). "Destination Image and Destination Personality: An Application of Branding Theories to Tourism Places", *Journal of Business Research*, (59), s. 638.
- Sarışık, M., & Genç, K. Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Nicel Bir Değerlendirme (2000-2016) A Quantitative Evaluation on Scientific Studies on Sustainable Tourism.
- Sarkım, M. (2007). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi.

- Saveriades, A. (2000). "Establishing the Social Tourism Carrying Capacity for the Tourist Resorts of the East Coast of the Republic of Cyprus", *Tourism Management*, 21, 147- 156.
- Semerciöz, F., Dönmez, D., & Dursun, M. (2008). Relationships Between Destination Management Organizations and Destination Stakeholders Destination Stakeholders a Research in Regions Of Marmara, Aegean and Mediterranean in Turkey Aegean and Mediterranean in Turkey. *Journal of Commerce*, (1), 87.
- Simpson, M. C. (2008). Community benefit tourism initiatives—A conceptual oxymoron?, *Tourism Management*, (29), 1-18.
- Soylu, Y. (2013). Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Sustainable Development Goals. What is Sustainable Development? <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/> (Erişim Tarihi: 14.01.2023).
- Sürdürülebilir Kalkınma Değerlendirme Raporu, (2019). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı.
- Şen, H. Kaya, A. Alpaslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik Üzerine Tarihsel ve Güncel Bir Perspektif. *Ekonomik Yaklaşım Derneği*, 29(107), 5-21.
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (2), s. 57-73.
- Timur, S. & Getz, D. (2009). Sustainable Tourism Development: How Do Destination Stakeholders Perceive Sustainable Urban Tourism? *Sustainable Development*, 17(4), 220–232.
- Tokmak, C. (2008). Sürdürülebilir Turizm Açısından Taşıma Kapasitesi: Topkapı Sarayı Örneği, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Tosun, C. (2001). Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World: The Case of Turkey. *Tourism Management*, 22: 289-303.
- Tosun, C. (2006). "Expected nature of Community Participation in Tourism Development", *Tourism Management*, S.27, ss. 493-504.
- TUSİAD, (2012). Sürdürülebilir Turizm Raporu.
- TUYİD, (2020). Sürdürülebilirlik 101. <https://www.tuyid.org/files/yayinlar/pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2022).

- Tüfekçi, Ö. K., Kalkan, G., ve Tüfekci, N. (2016). Eğirdir Destinasyonunun Marka Kimlik Unsurlarının İncelenmesi: Gastronomi Kimliğine Yönelik Bir Çalışma. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 4(1 (Special)), 200-214.
- Türkmen, F. (2013). Kişilik Tiplerinin Çatışmayı Yönetme Yöntemlerine Etkisi: Turizm Sektöründe Bir Uygulama. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uğuz, S. (2011). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Burhaniye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), s. 332-353.
- UN Documents, (1987), Gathering a Body Of Global Agreements, From A/42/427. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development, <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm#I.3> (Erişim Tarihi: 14.01.2023).
- UNEP ve UNWTO (2005). Making Tourism More Sustainable.
- Vinten, G. (2000). "The Stakeholder Manager", *Management Decision*, C.38, S.6, ss. 337-383.
- Sarı, Y. ve Kozak, M. (2005). "Turizm Pazarlamasına İnternetin Etkisi: Destinasyon Web Siteleri için Bir Model Önerisi, Akdeniz Üniversitesi, *İİBF Dergisi*, (9):248-271, s.254.
- Yıldız, Z. ve Kalağan, G. (2008). "Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri", *Yerel Siyaset Dergisi*, C: 35, ss.43-45.
- Yılmaz, B.S. ve Günel, Ö.D. (2008). The Importance of Strategic Stakeholder Management in Tourism Sector: Research on Probable Applications".
- Zacarias, D. A., Williams, A. T. ve Newton, A. (2011). Recreation Carrying Capacity Estimations To Support Beach Management At Praiade Faro, Portugal. *Applied Geography* 31, ss. 1075-1081.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci	24
Tablo 2: Araştırmaya dahil edilen lisans ve ön lisans öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları (n=368)	60
Tablo 3: Tutum ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları	61
Tablo 4: Yönetmel sürdürülebilirlik ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları	62
Tablo 5: Sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları.....	63
Tablo 6: Çevresel sürdürülebilirlik ölçeğine ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları	64
Tablo 7: Tutumun bölgesel ekonomi boyutuna yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262).....	65
Tablo 8: Tutumun tarihsel boyutuna yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)	66
Tablo 9: Tutumun kültürel çevre boyutuna yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262).....	67
Tablo 10: Yönetmel sürdürülebilirliğe yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)	68
Tablo 11: Sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğe yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262).....	69
Tablo 12: Çevresel sürdürülebilirliğe yönelik ifadelerin betimsel istatistikleri (n=262)	70
Tablo 13: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılması (T-testi).....	71
Tablo 14: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin öğrenim gördükleri okula göre karşılaştırılması (T-testi)	72
Tablo 15: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin yaşlarına göre karşılaştırılması (one way anova testi)...	73
Tablo 16: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre karşılaştırılması (one way anova testi)	74

Tablo 17: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme göre karşılaştırılması (one way anova testi).....	75
Tablo 18: Öğrencilerin tutum, destinasyon yönetimi, sosyo-ekonomi ve çevresel boyutların öğrencilerin aylık harcama durumlarına göre karşılaştırılması (one way anova testi).....	76
Tablo 19: Tutum ile yönetsel, sosyo-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiye ait korelasyon matrisi.....	77
Tablo 20: Tutumun sürdürülebilirliğinin yönetsel boyut üzerindeki etkisine ait regresyon analizi sonuçları.....	79
Tablo 21: Tutumun sürdürülebilirliğin sosyo-ekonomik boyut üzerindeki etkisine ait regresyon analizi sonuçları.....	80
Tablo 22: Tutumun sürdürülebilirliğin çevresel boyut üzerindeki etkisine ait regresyon analizi sonuçları.....	81
Tablo 23: Araştırmada belirlenen temel hipotez ve alt hipotezlerinin kabul edilme ve edilememe durumları.....	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Birleşmiş milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları	25
Şekil 2: Sürdürülebilirliğin üç boyut modeli	26
Şekil 3: Sürdürülebilirliğin günümüzde birbiri ile eklemlenmiş üç boyutu	29
Şekil 4: Sürdürülebilir turizm ana aktörleri	31
Şekil 5: Destinasyon unsurları kavramsal modeli	36

EKLER

Ek 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

	KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE YENİLİK STRATEJİLERİNİN YENİLİK PERFORMANSI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	
<p>Sayın katılımcı;</p> <p>Bu anket turizm eğitimi alan öğrencilerin Safranbolu örneği üzerinden sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumlarına yönelik görüşlerini belirlemek üzere hazırlanmıştır. Ankette yer alan sorulara doğru ve samimi cevaplar vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Verdiğiniz bilgiler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır. Bu araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.</p>		
<p>Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN Danışman Öğr. Üyesi Karabük Üniversitesi Turizm Fakültesi</p>	<p>Kübra ERŞAHİN Yüksek Lisans Öğrencisi Karabük Üniversitesi Turizm Fakültesi E-Posta: kubraersahin96@gmail.com</p>	

Demografik Değişkenler

Okulunuzun adı

SAFRANBOLU TURİZM FAKÜLTESİ SAFRANBOLU ŞEFİK DİZDAR
MESLEK YÜKSEKOKULU

Cinsiyetiniz

Yaşınız

Kadın Erkek 18-20 21-23 24 ve üstü

Sınıfınız

1.sınıf 2.sınıf 3.sınıf 4. Sınıf

Okuduğunuz Bölüm:

Turizm ve Otel İşletmeciliği Turizm Rehberliği Gastronomi ve Mutfak Sanatları
 Turizm İşletmeciliği Rekreasyon Yönetimi

Aylık Harcama Durumunuz:

1000TL ve altı 1001-2000TL 2001-3000TL 3001-4000TL 4001TL
ve üstü

Aşağıdaki ifadelerden sizin için nen uygun olanına lütfen (x) ile görüşünüzü işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
TUTUM ÖLÇEĞİ					
Safranbolu'da					
1. Turizm yerel halk için yeni iş olanakları yaratır.					
2. Turizm yerel ekonomiyi destekleyen en önemli sektörlerden biridir.					
3. Turizm, yerel halkın gelirlerini artırır.					
4. Turizm, yerel halkın hayat standardının gelişmesine yardımcı olur.					
5. Turizm, gündelik yaşamda ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin fiyatlarının artmasına neden olur.					
6. Turizm, gayrimenkul fiyatlarının (satın alma ve kiralama) yükselmesine neden olmaktadır.					
7. Turizm, mevsimsel yoğunlaşma ve istihdam sorunları yaratmaktadır.					
8. Turizmden elde edilen gelirden sadece birkaç kişi veya işletme yararlanmaktadır.					
9. Turizm bölgeye daha fazla yatırım gelmesini sağlar.					
10. Turizmden elde edilen gelir, bölge de kalmamakta; Safranbolu dışına çıkmaktadır.					
11. Turizm, geleneksel sosyal yapıyı ve yerel halkın kültürünü bozmaktadır.					
12. Turizm, yerel halkın sosyal ve kültürel yaşam alanlarını kısıtlar.					
13. Turizm, tarihi alanların bozulmasına neden olmaktadır.					
14. Turizm, kaçakçılık, uyuşturucu, alkol kullanımı, kumar, hırsızlık gibi suç ve sosyal sorunlara neden olur.					
15. Turizm yerel halkı, tarihi ve sanatsal ürünler üretmek konusunda cesaretlendirir.					
16. Turizm, turistlerle yerel halk arasındaki kültürel değişimi artırır.					
17. Turizm sayesinde her türlü tarihi alt yapı (yol-elektrik, su, kanalizasyon, taşımacılık hizmetleri vb.) olanaklarının ve hizmetlerin (restoran, cafe, lokanta vb. gibi) kalitesi artar.					
18. Turizm, yerel halkın genel yaşam kalitesini geliştirmektedir.					
19. Turizm, yerel halkın kültürel kimliğinin korunmasına yardım eder.					
20. Turizm sayesinde tarihi binaların restore edilmesi sağlanır.					
21. Turizm doğal ve fiziki çevreyi geliştirir.					
22. Turizm, katı atık, trafik sıkışıklığı, hava, su ve toprak kirliliğine neden olur.					
23. Turizm, tarımsal ve doğal alanların azalmasına neden olmaktadır.					
24. Turizm arkeolojik ve tarihi kültürel öneme sahip alanların korunmasını sağlar.					
25. Otel vb. turistik tesisler, doğal güzellikleri ve tarihi yapıları bozmaktadır.					

26. Turizm bitki ve hayvan türlerinin yaşamı ve çeşitliliğini olumsuz etkilemektedir.					
27. İnşa edilen turizm tesisleri, doğal çevre ve yerel mimariyle uyumlu değildir.					
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YÖNETSEL BOYUT ÖLÇEĞİ					
1. Safranbolu turizmi için yerel halk, işletmeciler ve yerel yönetim birimlerinin katılacağı ortak bir yönetim modeli uygulanmalıdır.					
2. Yerel halk ve turistik işletmecilerin Safranbolu'yla ilgili kararlara katılımı artırılmalıdır.					
3. Safranbolu'daki yerel yönetim birimleri, krizlere karşı hazırlıklı olmalıdır.					
4. Safranbolu'yu tanıtıcı tüm materyallerde sürdürülebilirliği dikkate alan bilgilere yer verilmelidir.					
5. Safranbolu'da doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla yasal düzenleme ve kurallar olmalıdır.					
6. Küresel iklim değişikliğinin olası etkilerine karşı uygun önlemler alınmalıdır.					
7. Safranbolu için sürdürülebilir bir turizm planı ve stratejisi belirlenmelidir.					
8. Safranbolu'ya aşırı ziyaretçi gelişini, (taşıma kapasitesine aşan) önleyici uygulamalar yapılmalıdır.					
9. Aşırı yoğunluk zamanlarında (Taşıma kapasitesini aşan durumlarda), gerekirse ziyaretçi girişi kısıtlanmalıdır.					
10. Safranbolu'da turizme bağlı çevresel, kültürel ve sosyal değişimler sürekli takip edilmelidir.					
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN SOSYO-EKONOMİ ÖLÇEĞİ					
Safranbolu'da					
1. Turizm yerel halkın gelir düzeyi ve yaşam kalitesini arttırmalıdır.					
2. Yöreye özgü yerel ürünler teşvik edilmelidir.					
3. Öncelikle yerel ve küçük girişimciler desteklenmelidir.					
4. Turizmin, öncelikle yerel halk için istihdam olanakları yaratmalıdır.					
5. Satılan hediyelik eşya vb. ürünler, yerli üretim olmalıdır.					
6. Turizm, turistlerle yerel halk arasındaki etkileşimin artmasını sağlamalıdır.					
7. Turistik faaliyetler sırasında yerel halkın gündelik yaşamına saygı gösterilmelidir.					
8. Tüm işletmelerin, menü ve fiyatları, müşteriler tarafından görülebilir olmalıdır.					
9. İşletmeler, müşteri memnuniyetini dikkate alan bir yapıya sahip olmalıdır.					
10. Ziyaretçiler, Safranbolu'daki tüm turistik ürün ve işletmeler hakkında önceden bilgi sahibi olabilmelidir.					
11. Yerel halk ve işletmecilerin Safranbolu turizmine ilişkin endişe ve memnuniyetleri dikkate alınmalıdır.					
12. Turistik işletmelerde çalışan personelin niteliği, eğitimler yoluyla geliştirilmelidir.					
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN ÇEVRESEL ÖLÇEĞİ					
Safranbolu'da					
1. Tatlı su ve enerji kaynakları tasarruflu kullanılmalıdır.					
2. Bitki ve hayvan türlerini koruyucu önlemler alınmalıdır.					
3. Petrol, kömür vb. fosil yakıtlar yerine, güneş, rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalıdır.					
4. Konaklama işletmelerinde, su ve enerji kullanımında tasarruf sağlayıcı kurallar konulmalıdır.					

5. Atıkları (katı-sıvı) azaltıcı uygulamalar yapılmalıdır.					
6. Ziyaretçiler, Safranbolu'ya gelirken özel araçları yerine toplu taşıma araçlarını tercih etmelidir.					
7. Bölge içinde özel araç yerine, bisiklet, yürüyüş gibi alternatif ulaşım araçları kullanılmalıdır.					
8. Tur otobüsleriyle dolaşılması kısıtlanmalıdır.					
9. Turizmin doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkisini azaltacak uygulamalar yapılmalıdır.					
10. Safranbolu'nun daha sürdürülebilir bir destinasyon olması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.					
11. Daha sürdürülebilir bir Safranbolu için yerel halk sorumlu davranmalıdır.					
12. Safranbolu özel ve korunması gereken bir turistik bölgedir.					

Araştırma sonuçlarının tarafınıza gönderilmesini istiyorsanız lütfen mail adresinizi yazınız.

.....

Ek 2: Mustafa Doğan'dan Alınan "Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi" Ölçeği İzin Yazısı

Kimden: **Mustafa DOĞAN**

Gönderme tarihi: 03 Haziran 2022 09:43

Kime: Kübra ERŞAHİN

Kullanabilirsiniz elbette, kolay gelsin.

mustafa doğan

Kimden: Kübra ERŞAHİN)

Gönderme tarihi: 02 Haziran 2022 17:58

Kime: Mustafa DOĞAN

Konu: Ölçek Kullanım İzni Hk.

Merhabalar Mustafa Hocam;

Öncelikle konuya kendimi tanıtarak başlamak istiyorum. Ben; Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim dalı öğrencisi Kübra ERŞAHİN. Danışmanım olan, Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN Hocam ile tez çalışmam için 2014 yılında yayınlanan "*Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi, Sürdürülebilir Bozcaada: Bir Model Önerisi*" adlı makalede kullanmış olduğunuz sürdürülebilir destinasyon yönetimi yerel halk ölçeğini izniniz doğrultusunda kullanmak istiyorum. Uygun görmeniz halinde dönüşünüzü beklemekteyim.

Teşekkür eder, İyi çalışmalar dilerim.

Kübra ERŞAHİN

Ek 3: Kurul Kararı

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 15.11.2022
TOPLANTI NO : 2022/08

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 34

09/11/2022 tarihli Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN'in Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN danışmanlığında yürütülen "Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Tutumlarına Yönelik Görüşleri: Safranbolu Örneği" konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Kübra ERŞAHİN ilköğretim, ortaöğretim ve lise hayatını Safranbolu'da tamamladıktan sonra 2014 yılında memleketi olan Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü'nde ön lisans eğitimine başladı. 1 yıl İngilizce eğitimi ile birlikte 2017 yılında ön lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl içinde dikey geçiş sınavına girerek Karabük Üniversitesi Safranbolu Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'nde tekrar eğitime başladı. 2020 yılında lisans eğitimini tamamlayarak 2021 yılında Karabük Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başladı. Eğitimi sırasında girişimcilik ve usta öğreticilik belgelerini aldı. Yüksek lisans eğitimine başlamadan önce çalışmakta olduğu organizasyon firmasından eğitimin ikinci yılında ayrıldı.